

REMEMBER
DECEMBER
FIGHT NOW!

Εμπειρίες και κριτική αποτίμηση μέσα από τις κοινότητες αγώνα του Δεκέμβρη

Σ.υνέλευση για την ΚΥ.κλοφορία των Α.γώνων

Η έκδοση “*Remember December ‘08_Fight Now*” σελιδοποιήθηκε από την «*Συνέλευση για την Κυκλοφορία των Αγώνων*» και τυπώθηκε στην Αθήνα, τον Μάρτιο του 2010 σε 1500 αντίτυπα. Χρησιμοποιήθηκε η γραμματσοσειρά *Book Antiqua*, και φωτογραφικό υλικό από προσωπικά αρχεία, blogs καταλήψεων και από το αρχείο που είχε μαζευτεί στα πλαίσια της «Κατάληψης ΕΣΗΕΑ». Η αναπαραγωγή της παρούσας έκδοσης για κινηματικούς σκοπούς είναι κάτι παραπάνω από επιθυμητή, όπως και η οποιαδήποτε κριτική. Για επικοινωνία: skya@espin.net

φώτο εξωφύλλον: Κούκλα-εμπόρευμα αγναντεύει τον αττικό ουρανό, γυμνή από τη μέση και πάνω λόγω απαλλοτρίωσης της μπλούζας που έφερε, μετά από επίθεση εξεγερμένων στα καταστήματα της οδού Ερμού, το βράδυ της 6ης Δεκέμβρη 2008.

φώτο οπισθόφυλλον: διαφήμιση του βιβλίου του Κ. Καστοριάδη “Η Ελληνική Ιδιαιτερότητα” πάνω στις σπασμένες βιτρίνες της επιχείρησης “Ιανός”.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	3
Για την κατάληψη της ΑΣΟΕΕ, τον χώρο και την εξέγερση	5
Μια ματιά στην κατάληψη του δημαρχείου του Αγίου Δημητρίου	11
Κατάληψη ΚΕΠ Χαλανδρίου	14
Κατάληψη Anti-info café	18
Η πιο μακρινή ακτή (Κατάληψη ΓΣΕΕ)	21
Για την κατάληψη της ΕΣΗΕΑ	32
Εξεγερμένη Λαϊκή Σκηνή	39
Η εμπειρία της Συνέλευσης για την Υγεία	48
Συμπεράσματα	53

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μπορεί ο Δεκέμβρης του 2008 να έχει περάσει αμετάκλητα στην ιστορία, το πλήθος όμως των ζητημάτων που άνοιξε και των ερωτημάτων που άφησε μετέωρα εξακολουθούν να μην μπορούν εύκολα να απαντηθούν, ταλανίζοντας όσες και όσους βάδισαν στα χνάρια του. Ήδη ένα περίπου χρόνο μετά, η ίδια η εξέγερση του Δεκέμβρη έχει για αρκετούς/ες σχεδόν περάσει στη σφαίρα του μυθικού, ριχνοντας στη λήθη όχι μόνο τα προβλήματα και τις ελλείψεις τις οποίες ανέδειξε, αλλά και, κυρίως, τη στάση που σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο κρατήσαμε όλοι και όλες εμείς που συμμετείχαμε ενεργά στις δράσεις και τα εγχειρήματα που διαδέχθηκαν τη δολοφονία της 6ης Δεκέμβρη.

Η μπροσούρα που κρατάτε στα χέρια σας είναι το αποτέλεσμα μιας συλλογικής διαδικασίας αποτίμησης της εμπειρίας και επεξεργασίας του τρόπου δράσης ενός πολύ μικρού κομματιού κόσμου που συμμετείχε στα οργανωτικά εγχειρήματα του Δεκέμβρη. Μια διαδικασία που συγκροτήθηκε λίγους μήνες μετά τον Δεκέμβρη, έπειτα από πρόσκληση της συλλογικότητας «Νομάδες Αντίρροής», με σκοπό να συζητήσει το πώς ο Δεκέμβρης και η κρίση έχουν αλλάξει τις αντικειμενικές και υποκειμενικές συνθήκες της πολιτικής δραστηριότητας γενικά, και της δικής μας συγκεκριμένα, αλλά και να επανεξετάσει, στη βάση αυτή, τι κάνουμε τώρα (στη Μετά Δεκέμβρη εποχή) ώστε να προχωρήσουμε παρά κάτω. Μια πρόσκληση που απευθύνθηκε σε έναν κόσμο τόσο γνωστό όσο και άγνωστο μεταξύ του. Ενώ, δηλαδή, κάποιοι από εμάς μπορεί να είχαμε συναντηθεί στη βάση της κοινής κοινωνικής/ ταξικής μας θέσης με διάφορες αφορμές στο δρόμο (κινήσεις αλληλεγγύης, απεργίες, φοιτητικές κινητοποιήσεις κτλ.), παρόλα αυτά ουδέποτε πιο πριν είχαμε επιχειρήσει να συζητήσουμε διεξοδικά και να αποτιμήσουμε την εμπειρία μας προκειμένου να βρούμε από κοινού τρόπους να δράσουμε. Από την άλλη, κάποιοι σύντροφοι συμμετείχαν στην πρωτοβουλία επί αφορμή του καλέσματος και χωρίς να μας γνωρίζουν προσωπικά από πριν. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η ατζέντα των ζητημάτων με τα οποία καταπιάνεται η νεοσύστατη αυτή συνέλευση, ένα εκ των οποίων είναι η κριτική αποτίμηση της εμπειρίας από τις κοινότητες αγώνα του Δεκέμβρη, προσδιορίστηκε από κοινού με τους συντρόφους και τις συντρόφισσες που αποτελούν τη διαδικασία, σηματοδοτώντας, έτσι, το τέλος της παρέμβασης στη συνέλευση της πολιτικής συλλογικότητας που είχε την αρχική πρωτοβουλία του καλέσματος. Γιατί ας μην το ξεχνάμε: ο Δεκέμβρης στάθηκε αφορμή (και) για τη δική μας γέννηση.

Κοινή υπήρξε η πεποίθηση πως οι αδυναμίες που συναντήσαμε στις κοινότητες αγώνα που συμμετείχαμε, πολλές φορές, επαναλαμβάνονταν από εγχείρημα σε εγχείρημα με διαφορετικό ή/και παρόμοιο τρόπο (καταλήψεις δημοσίων κτηρίων, συνελεύσεις γειτονιάς κτλ.). Αδυναμίες οργανωτικές, αδυναμίες διεύρυνσης της εξέγερσης σε άλλους χώρους, αλλά και εγγενείς αδυναμίες των οργανωτικών κινηματικών δομών που υπήρχαν πριν το Δεκέμβρη και των υποκειμένων τα οποία τις αποτελούν. Αυτές λοιπόν τις αδυναμίες, τις οποίες αναγνωρίσαμε και ως *δικές μας αδυναμίες*, προσπαθήσαμε να θέσουμε στις από κοινού μας συζητήσεις, συγκρίνοντας ο καθένας την υποκειμενική του οπτική με αυτές των υπολοίπων.

Ο τρόπος αυτός συζήτησης υπήρξε στην ουσία και τρόπος συγγραφής των κειμένων: οι διαφορετικές οπτικές που κατατίθενται στα ενυπόγραφα κείμενα και οι οποίες εκθέτουν την κριτική αποτίμηση του κάθε εγχειρήματος, στάθηκαν αφορμή για ανταλλαγή απόψεων χωρίς απαραίτητα να επιδιώκεται η επιτευξη συμφωνίας πάνω σε κάθε επιμέρους εκτίμηση. Για το λόγο αυτό, και τα επιμέρους κείμενα της συλλογής αυτής φέρουν ατομικές αντί για συλλογικές υπογραφές. Αν επιλέξαμε αυτόν τον πολυφωνικό τρόπο παρουσίασης είναι γιατί πολιτικά αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουμε και τις απόψεις που υποστηρίζουμε: ως αφορμές για διάλογο, όχι μόνο μεταξύ μας, αλλά πρώτα και κύρια με έναν κόσμο με τον οποίο βρεθήκαμε δίπλα-δίπλα σε διάφορες στιγμές το Δεκέμβρη, χωρίς, για διάφορους λόγους, να σταθεί δυνατό να επικοινωνήσουμε. Αλλά και με έναν κόσμο ο οποίος μπορεί να έχει παρόμοιους προβληματισμούς, ουδέποτε όμως του δόθηκε το βήμα να τους εκφράσει, εφόσον, όπως γίνεται συχνά, το λόγο συνηθίζουν να παίρνουν αυτοί που μπορεί να λένε και να γράφουν πολλά, αλλά που στην ουσία ελάχιστα πράγματα έχουν να πουν. Με τον τρόπο αυτό συζήτησης προσπαθήσαμε να δούμε και μέσα από τις εμπειρίες μας: να συνδέσουμε την κάθε επιμέρους εμπειρία με τα ευρύτερα πολιτικά ζητήματα που έχει ανοίξει η εξέγερση και να ενσωματώσουμε οργανικά τη ζωντανή αυτή πείρα που αποκτήσαμε, ώστε να αναζητήσουμε σε αυτή ξανά τα ίχνη μας. Με την έννοια αυτή, κοινό σημείο σύγκλισης των επιμέρους οπτικών που κατατέθηκαν στις συζητήσεις αποτελούν τα «συμπεράσματα», στα οποία καταλήξαμε μέσα από την τριβή και την επεξεργασία των διαφορετικών εμπειριών και για το λόγο αυτό υπογράφονται από όλα ανεξαιρέτως τα μέλη της διαδικασίας. Γιατί για εμάς δεν μπορεί να υπάρξει πολιτική δραστηριότητα χωρίς να εξετάζει συνεχώς τους στόχους τους οποίους θέτει στον εαυτό της και χωρίς να διερευνά τα πραγματικά αποτελέσματα που παράγει η δράση της.

*Συνέλευση για την ΚΥκλοφορία των Αγώνων,
Άνοιξη 2010*

Για την κατάληψη της ΑΣΟΕΕ, τον χώρο και την εξέγερση

Η κατάληψη της ΑΣΟΕΕ ξεκίνησε το βράδυ του Σαββάτου με τον ίδιο άμεσο, αυθόρμητο και δυναμικό τρόπο που οργανώθηκαν όλες οι δράσεις εκείνη την ημέρα ως απάντηση στην κρατική δολοφονία που είχε προηγηθεί. Κόσμος που είναι συγκεντρωμένος σε πηγαδάκια στο Πολυτεχνείο, συζητά τρόπους προκειμένου να διαχθούν οι απαντήσεις πέρα από τα στενά και κατασταλτικά ελεγχόμενα όρια των Εξαρχειών και του Πολυτεχνείου. Άλλοι φεύγουν προς την Ερμού και προς άλλα σημεία της μητρόπολης, άλλοι θεωρούν ότι στη δυναμική αυτών των συγκρούσεων, όσο και αυτών που ήδη είχαν ξεκινήσει στο Πολυτεχνείο (στο οποίο μαζευόταν συνεχώς κόσμος) θα βοηθούσε και (μια) επέκταση των συγκρούσεων στον άξονα της Πατησίων, μέσω της κατάληψης του κτιρίου της ΑΣΟΕΕ. Την πρωτοβουλία παίρνει κόσμος με συντροφικές σχέσεις, οι οποίες ανάγονται στις φοιτητικές κινητοποιήσεις του 2006-2007¹. Από το ίδιο βράδυ, η κατάληψη πλαισιώνεται από άτομα με πολιτικές αναφορές στον ευρύτερο αναρχικό/αντιεξουσιαστικό/αυτόνομο χώρο, στήνονται οδοφράγματα, καταστρέφονται καταστήματα και ξεκινάνε συγκρούσεις μέχρι τα ξημερώματα, με τους Ματατζήδες να καταφτάνουν αργοποιημένα και σε αυτό το φλεγόμενο σημείο της μητρόπολης.

Όλο το Σαββατοκύριακο η κατάληψη λειτουργεί τόσο ως χώρος συγκρούσεων, όσο κι ως χώρος ενός πρώτου συντονισμού και συσπείρωσης του α/α/α κόσμου, που όπως είναι λογικό δεν έχει ακόμα κατανοήσει ότι η δυναμική των γεγονότων στα οποία συμμετείχε, θα οδηγήσει στο φούντωμα της εξέγερσης την επόμενη μέρα. Την Κυριακή το βράδυ γίνεται η πρώτη «πολιτική» (κι όχι μόνο «πρακτική») συνέλευση, στην οποία αποφασίζεται η κατάληψη να λειτουργεί ως ανοιχτός χώρος συσπείρωσης και αντιπληροφόρησης, κάτι που προϋποθέτει τον περιορισμό των συγκρούσεων περιμετρικά της². Μια ομάδα εργασίας αναλαμβάνει να γράψει το πρώτο κείμενο της κατάληψης που θα εκφέρει πολιτικό λόγο για τα γεγονότα και θα καλεί σε πλαισίωση του εγχειρήματος.

Παρ' όλα αυτά, τα εξεγερτικά γεγονότα της Δευτέρας είναι αυτά που θα καθορίσουν σε μεγαλύτερο βαθμό την πορεία που θα ακολουθήσει η κατάληψη. Μετά την εντυπωσιακή κάθοδο των μαθητών και την ολοσχερή πυρπόληση του κέντρου της Αθήνας, σε ένα κατάμεστο αμφιθέατρο³ ακούγεται για πρώτη φορά (και γίνεται ευρύτερα αποδεκτή) η άποψη ότι «συμμετέχουμε σε μια κοινωνική εξέγερση η δυναμική της οποίας μας ξεπερνά» (ο πρώτος πληθυντικός συνήθως αναφέ-

1 Κυρίως πρόκειται για άτομα από τα Στέκια της ΑΣΟΕΕ των ΕΜΜΕ και του ΕΜΠ

2 Ισχύει ότι ο χώρος στρατηγικά μπορούσε να πινητεί εύκολα στα διακρυγόνια και να λειτουργήσει εγκλωβιστικά για την κατάληψη.

3 Στις καθημερινές συνελεύσεις της Κατάληψης, από τη Δευτέρα μέχρι και την επόμενη εβδομάδα, συμμετείχαν εκατοντάδες άτομα.

⁴ Η μήπως, από την άλλη, η χρόνια (και σε κάποιες περιπτώσεις ηθελημένη) κοινωνική απομόνωση του α/α/α χώρου, μπλοκάρει τη δυνατότητα ψυχραιμής πολιτικής εκτίμησης, σχετικά με τις διαστάσεις μιας εξέγερσης στην οποία εμπλέκονται διαφόρων ειδών μειοψηφικά κοινωνικά κομμάτια που απολαμβάνουν την υποστήριξη/συμπάθεια μιας πλειοψηφικής τάσης στην ελληνική κοινωνία, που όμως ούτε τώρα κατέβηκε στους δρόμους; Πιο απλά, αν ο αναρχικός έχει συνηθίσει να έχει απέναντι του ένα «κοινωνικό τείχος» που τον περιορίζει στον ρόλο του «γνωστού - άγνωστου» ('80ς-'90ς) ή του «κουκουλοφόρου» ('00ς), μήπως έχει συνηθίσει να αντιμάχεται ή να αποδέχεται αυτήν την περιχαρακωση σε τέτοιο βαθμό που όταν για πρώτη φορά «η κοινωνία» του εκφράζει τη συμπάθεια της, αυτός χάνει και τα αναλυτικά του εργαλεία, χάνει και τη δυνατότητα του να αντιληφθεί το μέγεθος της αναταραχής (πόσο μάλλον να βοηθήσει στην εξάπλωσή της); Εστώ κι εκ των υστέρων, καλό είναι να διακρίνουμε ότι ούτε πιο πριν σύσσωμη η κοινωνία γούταρε ασφάλεια και μηδενική ανοχή, ούτε τώρα φόρεσε κουκούλα και βγήκε για μπάχαλο.

ρεται στον ευρύτερο αναρχικό/αντιεξουσιαστικό χώρο). Το κλίμα είναι ταυτόχρονα πανηγυρικό και αμήχανο. Έρχονται από παντού πληροφορίες γι' αυτά που γίνονται στους δρόμους πανελλαδικά, ενώ ανάβουν οι κουβέντες γύρω από τη φήμη ότι θα κατέβει ο στρατός στους δρόμους. Ταυτόχρονα, οι συγκρούσεις στο Πολυτεχνείο αποκτούν μια όλο και πιο άγρια, ανοργάνωτη μορφή, με τα κομμάτια της προλεταριακής νεολαίας που έχουν συγκεντρωθεί εκεί να βρίσκονται σε αντιπαράθεση με πολλούς από τους αναρχικούς καταληψίες. Το αποτέλεσμα είναι στην ΑΣΟΕΕ να συσπειρωθεί κόσμος που δεν μπορεί να εκφραστεί πολιτικά μέσα από την ανεξέλεγκτη κατάσταση που επικρατεί στο Πολυτεχνείο. Πάνω κάτω ίδιο κλίμα επικρατεί και τις επόμενες μέρες, κατά την διάρκεια των οποίων οι καταληψίες της ΑΣΟΕΕ έρχονται σ' επαφή με μετανάστες γύρω από την Βικτώρια (που προχωρούν επίσης σε συγκρούσεις και απαλλοτριώσεις εμπορευμάτων και εναντίον τους ενεργοποιείται άμεσα ο (παρα)κρατικός μηχανισμός), όσο και με εξοργισμένους μαθητές (μ' έντονο το μεταναστευτικό στοιχείο) που κυνηγούνται στους δρόμους με τους μπάτσους και μερικές φορές καταφεύγουν στο άσυλο για να εξαπολύσουν από εκεί τις επιθέσεις τους.

Τα παραπάνω χαρακτηρίζουν την πρώτη «συγκρουσιακή φάση» της κατάληψης, όπου το κτίριο αποτελεί μια επέκταση των οδοφραγμάτων που στήνονταν στην Πατησίων. Ένα οδοφραγμα χρήσιμο ως χώρος συνάντησης, αντιπληροφόρησης, ξεκούρασης ανθρώπων που συγκρούονται στους δρόμους. Ακόμα και οι συνλεύσεις έχουν σε μεγάλο βαθμό τέτοιο χαρακτήρα, ενημέρωσης και ανταλλαγής απόψεων, εν μέσω «κόκκινων συναγερμών» για «φασίστες που έρχονται» και με τις μάσκες και τα πολεμοφόδια έτοιμα για χρήση στο προαύλιο ή στην ταράτσα. «Η κατάσταση μας έχει ξεπεράσει», αυτή η διαπίστωση έχει όμως διττό χαρακτήρα. Κανείς δε θέλει να κεντρικοποιήσει, να κατευθύνει μια εξέγερση που εξαπλώνεται κοινωνικά, αλλά από την άλλη μήπως δεν είναι τόσο θέμα θέλησης, όσο αδυναμίας; Μήπως το ξεγεμιστικό φανταστικό που καλλιέργησε τόσες δεκαετίες ο χώρος, ερήμην της «συμβιβασμένης» κοινωνίας, μπλοκάρει τη δυνατότητα εκπόνησης μιας στοιχειώδους στρατηγικής για την εξάπλωση μιας εξέγερσης, στην οποία για πρώτη φορά συμμετείχαμε και δε γράφαμε ή δε διαβάζαμε γι' αυτήν⁴;

Μετά την απεργία της Τετάρτης 10/12, όπου διαψεύδονται οι όποιες προσδοκίες των καταληψιών για εξάπλωση της εξέγερσης και στους εργασιακούς χώρους, μπορούμε να πούμε ότι ξεκινάει η δεύτερη «δημιουργική φάση» της κατάληψης. Τη φάση αυτή μπορεί να την περιγράψει ένα σύνθημα εκείνων των ημερών στους τοίχους του κτιρίου: «Είναι μαγικό, η οργή μετατρέπεται σε συνείδηση».

Μαζί με το ξεγεμιστικό τοπίο, αρχίζει να ξεδιαλύνεται και η πολιτική/κοινωνική σύνθεση της κατάληψης. Μπορούμε να διακρίνουμε δυο είδη ομαδώσεων στο κέντρο της. Από τη μια εργαζόμενοι, στους οποίους όμως βαραινεί περισσότερο η πολιτική τους συνείδηση, μέσα από χρόνια συμμετοχής σε κινηματικά εγχειρήματα και αγώνες του αναρχικού χώρου (στέκια γειτονιών, πολιτικές ομάδες κτλ.). Από την άλλη, φοιτητές, άνεργοι, επισφαλείς εργαζόμενοι των οποί-

ων η κινηματική εμπειρία ανάγεται στις φοιτητικές κινητοποιήσεις και κυρίως στην αυτόνομη/αντιεξουσιαστική τάση που αναπτύχθηκε μέσα σ' αυτές. Αυτή η σύνθεση επηρεάζει και την πορεία που θα πάρει το εγχείρημα, από τη στιγμή που η εξέγερση δείχνει ότι έφτασε στην καταστροφική κορύφωση της: Η κατάληψη της ΑΣΟΕΕ πριμοδοτεί εμφανώς το πολιτικό σκεπτικό της εξαίπλωσης/αποκέντρωσης της εξέγερσης στις γειτονιές, την πραγματοποίηση δράσεων ανάδειξης των ποικίλων κοινωνικών ζητημάτων που αντιμετωπίζουν τα υποκείμενα στην «κανονικότητα» τους, καθώς και την εκφορά λόγου αντιπληροφόρησης που θα αντιστέκεται στην προσπάθεια της κυρίαρχης ιδεολογίας να απονοματοδοτήσει την εξέγερση ως ένα «τυφλό και άναρθρο ξέσπασμα».

Ακολουθώντας τη λογική της κατάληψης του Δημαρχείου του Αγίου Δημητρίου, πολλοί συμμετέχοντες αφήνουν το κέντρο για να δραστηριοποιηθούν σε εξεγερσιακά εγχειρήματα στις γειτονιές τους. Οι υπόλοιποι/ες συγκροτούν ομάδες εργασίας μέσω των οποίων επιζητούν την παρέμβαση στο «τεταμένο» κοινωνικό έδαφος: Πραγματοποιούνται καταλήψεις ραδιοφωνικών σταθμών, παρεμβάσεις στο μετρό και στον ηλεκτρικό (υπέρ των δωρεάν μεταφορών, με σαμποτάζ στα ακρωτικά μηχανήματα και υπέρ της διασάλευσης της εμπορευματικής κανονικότητας των χώρων μετακίνησης με σπρέι, μοίρασμα κειμένων, κάπνισμα κτλ.)⁵, συγκροτούνται ομάδες για μοιράσματα σε εργασιακούς χώρους και σε σχολεία, γράφονται δεκάδες διαφορετικά κείμενα⁶ (τα οποία τυπώνονται από την ομάδα τυπογραφείου), ανεβαίνουν στο μεγάλης επισκεψιμότητας blog⁷ της κατάληψης, όπου μεταφράζονται σε διάφορες γλώσσες και, τέλος, συνθέτουν την ύλη του περιοδικού της κατάληψης (revolt) το οποίο επιμελείται η ομάδα εντύπου και τα τρία τεύχη του οποίου κυκλοφορούν σε χιλιάδες αντίτυπα. Ταυτόχρονα η εσωτερική ζωή στην κατάληψη αποκτά χαρακτηριστικά κομμούνας, μέσω της ομάδας καθαριότητας, της ομάδας κουζίνας που λειτουργεί το κυλικείο της ΑΣΟΕΕ και ετοιμάζει καθημερινά μεγάλες ποσότητες φαγητού και των ομάδων που προχωρούν σε απαλλοτριώσεις εμπορευμάτων από παρακείμενα σουπερμάρκετ και καταστήματα.

Τα «ραντεβού στο δρόμο», από την άλλη, αρχίζουν να συγκεκριμενοποιούνται γύρω από τις πορείες των μαθητών και τα πανεκπαιδευτικά συλλαλητήρια, όπου «ο καθένας συμμετέχει όπως νομίζει». Αυτή η τακτική σεβόταν μεν την

φώτο: κατεστραμμένα ακρωτικά της Αττικό Μετρό

5 Οι παρεμβάσεις στο μετρό και στον ηλεκτρικό είχαν πρώτη φορά δοκιμαστεί πειραματικά στις φοιτητικές κινητοποιήσεις του 2006-2007. Ο Δεκέμβρης προσέφερε όμως το πιο εύφορο έδαφος για να αναπτυχθούν πρακτικά και θεωρητικά, τόσο ως πράξεις σαμποταριστικές στην εμπορευματική κανονικότητα, όσο και ως χειρονομίες κομμουνιστικοποίησης στην καθημερινότητα και ανοίγματος του αγώνα στη μητρόπολη. Στην ομάδα εργασίας που προχώρησε στα σαμποτάζ συμμετείχαν δεκάδες καταλήψεις που προσπαθούσαν να ισορροπήσουν μεταξύ της «καταστροφικής εμβέλειας» τέτοιων εγχειρημάτων (ήταν χαρακτηριστικό ότι από ένα σημείο κι έπειτα η «Αττικό Μετρό» ξέμεινε από μηχανήματα αντικατάστασης των κατεστραμμένων ακρωτικών) και της ανάγκης τέτοιες αντιεμπορευματικές πρακτικές να διαχθούν στην κοινωνία (στον επιβάτη στην περίπτωση μας) και να μη μείνουν στα χέρια των λίγων που το ξεκίνησαν. Η δυναμική αυτού του «μη παραδοσιακού» μέσου αγώνα φά-

νηκε και στην περίπτωση του κινήματος αλληλεγγύης στην Κ. Κουνεβα, όπου χρησιμοποιήθηκε και ως μέσο καταγγελίας των επισφαλών εργασιακών σχέσεων των καθαριστριών στον ΗΣΑΠ. Σε πλήρη αναντιστοιχία όμως με τη δυναμική αυτών των παρεμβάσεων, όταν υποχώρησε η εξέγερση δεν υπήρξε κάποια συνέχεια πιο σταθερής παρέμβασης για το ζήτημα των δωρεάν μεταφορών.

6 Η θεματολογία αυτών των γραπτών είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, αφού μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα άνοιξαν σαν βεντάλια διαφόρων ειδών λόγοι που δε φαινόταν πίσω από την εξεγερτική πράξη (όπως π.χ. η επίθεση στους μπάτσους ως κριτική στην «μάτσο»/σεξιστική συμπεριφορά). Πέρα από τη θεματολογία, προκαλούσε εντύπωση (σε σχέση με τον παραδοσιακό «ξύλινο» αναρχικό λόγο) και το ζωντανό και βιωματικό ύφος των περισσότερων κειμένων.

⁷ Βλ. <http://katalipsiasoe.blogspot.com>

8 Σε αυτή τη φάση, ενώ η βία συνεχίζει να είναι παρούσα, είναι εμφανής μια επιστροφή στην κανονικότητα των υποκειμένων που την ασκούν: Οι μαθητές καταφεύγουν σε αυτήν όλο και λιγότερο (πόσες φορές να την πέσεις στο ίδιο τμήμα); οι μετανάστες αποσύρονται λόγω της καταστολής που δέχτηκαν, η μεγάλη μάζα των εξεγερμένων της Δευτέρας δε φαίνεται να παρακολουθεί το εξεγερσιακό πρόγραμμα, το θέαμα έχει επανακτήσει έδαφος όσον αφορά στα «πλιάτσικα» (αντιπαραθετικά ως προς τη «δικαιολογημένη οργή των μαθητών»). Το αποτέλεσμα είναι ότι η άσκηση (αντι)βίας αρχίζει να επιστρέφει στα χέρια των «συνθησιμένων» εξεγερμένων του α/α/α χώρου, χωρίς βέβαια να παραβλέπουμε τη μαζικοποίηση αυτού του χώρου τόσο τα τελευταία χρόνια, όσο και μέσα στα γεγονότα του Δεκέμβρη. Αυτή η τάση θα ισχυροποιηθεί τα δυο επόμενα Σάββατα, όπου συρρέει στην κατάληψη κόσμος που πιέζει για τη διενέργεια συγκρούσεων, επειδή του «τρώει το χέρι του», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται.

9 Αυτή η ομάδα πρότεινε και προχώρησε τις παρεμβάσεις στα call center, έχοντας στο μυαλό της να δοκιμαστούν μέσα στο κλίμα του Δεκεμβρίου πρακτικές μπλοκαρίσματος της παραγωγής που να αντιστοιχούν στην αδυναμία συνδικαλιστικής αντίστασης πολλών νέων που εργάζονται υπό επισημασμένες συνθήκες. Η φιλόδοξη αυτή σκέψη, όμως, «γειώνεται» πολιτικά από την καθυποτιμημένη αντιμετώπιση μιας μερίδας των εργαζόμενων καταληψιών της ΓΣΕΕ, που λίγο έως πολύ αντιμετωπίζουν αυτή την ομάδα ως «φοιτητές που δεν ξέρουν από δουλειά» και που δεν ταιριάζουν με τον «εργατικό» χαρακτήρα της κατάληψης. Ας σημειωθεί, επίσης, ότι για πολλούς καταληψίες της ΑΣΟΕΕ που επιχειρήσαν να μετακομίσουν στη ΓΣΕΕ, ήταν κάτι παραπάνω από ενδιάκριτη η διαφορά ποιότη-

αυτονομία των μαθητικών κινήσεων και δεν έδινε την πολυπόθητη ευκαιρία στην ΕΛ.ΑΣ. να διαχωρίσει τους μαθητές από τους «κουκουλοφόρους», δυσκόλευε δε την συλλογικοποίηση πρακτικών και λόγου πέρα από τα παρεϊστικά δίκτυα, τη στιγμή που ήταν εμφανές ότι ο «κόσμος της εξέγερσης» δεν ήθελε να επιστρέψει στους κλασικούς «περιπάτους» της αριστεράς στο κέντρο της Αθήνας. Παράλληλα, η κινηματική/προλεταριακή (αντι)βία διοχετεύεται σε οργανωμένα και μαζικά πεύματα σε παρακείμενους της Πατησίων κρατικούς στόχους⁸.

Καθώς προχωράει η δεύτερη εβδομάδα, μπορούμε να διακρίνουμε μια τρίτη και τελευταία φάση στην κατάληψη της ΑΣΟΕΕ, οπότε γίνεται εμφανής η αναντιστοιχία της δημιουργικής κίνησης στο εσωτερικό της κατάληψης και της γενικότερης εξεγερσιακής οπισθοχώρησης στο εξωτερικό της, ενόψει και της καταναλωτικής ομαλότητας των Χριστουγέννων. Τα αίτια αυτής της οπισθοχώρησης εντοπίζονται από αρκετούς καταληψίες στις αδυναμίες εξάπλωσης της εξέγερσης στους εργασιακούς χώρους και στις γειτονιές. Απέναντι στο πρώτο, πραγματοποιείται η κατάληψη της ΓΣΕΕ, στην οποία προσπαθεί να συμμετέχει και μια χαλαρή δικτύωση επισφαλών εργαζομένων που έχει αρχίσει να δραστηριοποιείται στην ΑΣΟΕΕ⁹.

Όσον αφορά στην εξάπλωση της εξέγερσης στις γειτονιές, η υιοθέτηση της πρακτικής της κατάληψης δημοσίων κτιρίων από υποκείμενα της εξέγερσης που δραστηριοποιούνται στις γειτονιές, δημιουργεί την προσδοκία ότι είναι δυνατή η αποκέντρωση της εξέγερσης. Αυτή η προσδοκία προσπαθεί να εφαρμοστεί και στο κάλεσμα για πανευρωπαϊκή ημέρα δράσης το Σάββατο 20 Δεκεμβρίου.

Στη συγκεκριμένη ημέρα η Κατάληψη του Πολυτεχνείου προσδοκά συγκρουσιακή πορεία στο κέντρο, ενώ η Κατάληψη της ΑΣΟΕΕ προσδοκά σε συγκεντρώσεις «στις κεντρικές πλατείες κάθε γειτονιάς», που μπορεί να οδηγήσουν σε διάσπαρτες συγκρούσεις. Η φθίνουσα δυναμική της εξέγερσης διαψεύδει τις προσδοκίες και του Πολυτεχνείου και της ΑΣΟΕΕ. Οι καταληψίες της ΑΣΟΕΕ «πέσαμε μέσα» ως προς τη δυνατότητα της αστυνομίας να εγκλωβίσει πολύ γρήγορα τους εξεγερμένους μέσα στο άσυλο σε περίπτωση που κληθεί συγκρουσιακή πορεία από τον τόπο της δολοφονίας (όπως έγινε δηλαδή στην πορεία της Κατάληψης Πολυτεχνείου), «πέσαμε έξω» όμως ως προς τη δυναμική των εξεγερσιακών επιχειρημάτων στις γειτονιές: Ουσιαστικά κάμποσες εκατοντάδες άτομα διασπίμαστε σε διάφορες γειτονιές και σε καμιά περίπτωση οι συγκεντρώσεις/πορείες δεν πλαισιώνονται από την «τοπική κοινωνία», που ίσως «συμπαθεί», αλλά σίγουρα δε συμμετέχει στην εξέγερση.

Η αποτυχία αυτού του καλέσματος οδηγεί στην «έτσι και αλλιώς» διαφανόμενη λήξη της κατάληψης, που παρατείνεται μέχρι την παραμονή των Χριστουγέννων, μια μέρα μετά το τελευταίο πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο και την ημέρα της πορείας για την απελευθέρωση των συλληφθέντων στο Μοναστηράκι. Η «επιστροφή στην κανονικότητα» αντιμετωπίζεται από μια αισιόδοξη αντιχριστουγεννιάτικη πορεία, που καταφέρνει, έστω και στο τέλος, να ενώσει στο δρόμο τους καταληψίες από τις τρεις «κομμούνες της Πατησίων». Η τελευταία αυτή περίοδος σημαδεύεται επίσης από

την πλαισίωση της κατάληψης από φοιτητές/τριες και εργαζόμενους/ες σε χώρους τέχνης που οργανώνουν παρεμβάσεις διακοπής θεατρικών παραστάσεων¹⁰ καθώς και από τη μετεξέλιξη της ομάδας για την παρέμβαση σε εργασιακούς χώρους, τη «συνέλευση για την υγεία», η οποία θα συνεχίσει τη δραστηριοποίηση της το διάστημα μετά τη λήξη της κατάληψης.

Από τα παραπάνω, γίνεται νομίζω σαφές ότι η συνεισφορά της κατάληψης της ΑΣΟΕΕ ήταν αρκετά καθοριστική ως προς την ενίσχυση μιας τάσης αποκέντρωσης που υπήρχε από την πρώτη στιγμή στην εξέγερση. Ένα από τα στοιχεία που μπήκαν από την εξέλιξη αυτής της κατάληψης, ήταν το κατά πόσο μπορεί να συνδυαστεί η αποκεντρωμένη δράση με κάποιου είδους κεντρικό συντονισμό. Κατά πόσο δηλαδή μπορεί να συνδυαστεί η κινηματική παρέμβαση στις περιφέρειες του κοινωνικού εδάφους (γειτονιές, εργασία, σχολεία, σχολές κτλ.), που αποτέλεσαν τα ριζώματα πάνω στα οποία αναπτύχθηκε η εξέγερση, με την συγκέντρωση δυνάμεων στο μητροπολιτικό κέντρο, μέσω της οποίας δεν μπορεί παρά να φωντάνει κάθε εξέγερση. Εκ των υστέρων, θα μπορούσαμε να «γκρινιάσουμε» ότι δεν έγιναν και πολλά ουσιαστικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση. Θα πρέπει να υπολογίσουμε, όμως, ότι αυτή η λογική της «κινηματικής αποκέντρωσης», μόλις τα τελευταία χρόνια φαίνεται πλειοψηφική στον α/α/α χώρο, που από τις εποποιήσεις του Πολυτεχνείου, μέχρι τα αντιπολεμικά και το αντιπαγκοσμιοποιητικό κίνημα, έχει μάθει να κινείται γύρω από κεντρικά συγκρουσιακά γεγονότα.

Επίσης, η Κατάληψη της ΑΣΟΕΕ συνεισέφερε σε πολλά από τα χαρακτηριστικά των κινηματικών δομών που προέκυψαν μέσα από την εξέγερση του Δεκέμβρη. Ενίσχυσε μια κοულτούρα διαλόγου και πολυφωνίας, μαζί με το «μασοστάρδεμα» διαφορετικών κοινωνικών και πολιτικών ταυτοτήτων πάνω στο έδαφος της κοινής πρακτικής. Από εδώ προέκυψε άλλωστε το οργανωτικό μοντέλο της αυτοοργανωμένης συνέλευσης με τις επιμέρους ομάδες εργασίας¹¹, ένα μοντέλο που αποτέλεσε κυρίαρχο οργανωτικό πρότυπο για την πλειοψηφία των (μετα)Δεκεμβριανών εγχειρημάτων. Αυτό το μοντέλο βοήθησε να αναδειχθεί η δημιουργικότητα και η διαφορετικότητα (κάποιων εκ) των υποκειμένων της εξέγερσης, ξεπερνώντας τους σκοπέλους της «συνελευσιακής γραφειοκρατίας» και των (μικρο)πολιτικών ανταγωνισμών που συνήθως αναπτύσσονται σε αυτή. Από την άλλη, πρέπει να παραδεχτούμε ότι οι ομάδες εργασίας είναι μια έξυπνη λύση για να μετακληθεί εκτός συνέλευσης η αδυναμία των αυτοοργανωμένων -με βάση την αρχή της συναίνεσης- διαδικασιών να πάρουν αποφάσεις, που θα εμπεριέχουν διαφορετικές/ανταγωνιζόμενες πολιτικές/κινηματικές αντιλήψεις. Ενέχει, με άλλα λόγια, ο κίνδυνος τα σοβαρά πολιτικά ζητήματα να παρακάμπτονται λόγω ενός πνεύματος πρακτικισμού, που «πάει πακέτο» μαζί με ένα υποτιθέμενο ξεπέρασμα των κοινωνικών και πολιτικών αντιθέσεων μέσα από την ταμπέλα του ξεγεγερμένου¹².

Τα υγιή χαρακτηριστικά των αυτοοργανωμένων διαδικασιών, οι ομάδες εργασίας, η πολυφωνία στις συνελεύσεις δεν είναι ικανά από μόνα τους για το ξεπέρασμα των περιχαρακωμένων πολιτικών ταυτοτήτων, των ιδεολογικών παρω-

τας ανάμεσα στις δυο διαδικασίες. Στη μεν ΑΣΟΕΕ οι ανταγωνιστικές απόψεις/πρακτικές έβρισκαν χώρο να εκφραστούν ενισχύοντας την πολυμορφία και το άνοιγμα της κοινότητας αγώνα, ενώ στην ΓΣΕΕ οι ανταγωνιστικές απόψεις συγκρούστηκαν άμεσα οδηγώντας σε περιχαράκωση και σε διάσπαση την κοινότητα του αγώνα.

10 Πρόκειται ουσιαστικά για μια δικτύωση ατόμων που θα προχωρήσει ένα μήνα μετά στην κατάληψη της Λυρικής Σκηνής.

11 Προφανώς και αυτό το μοντέλο αναδείχθηκε αλλά δεν ανακαλύφθηκε εκ του μηδενός στην ΑΣΟΕΕ, προϋπήρχε ως αντιγραφειοκρατική λογική στα κινήματα και τις εξεγέρσεις του παρελθόντος. Τις πιο πρόσφατες ρίζες του μπορούμε να τις βρούμε τόσο στην παράδοση του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση με τις ομάδες νομικής/ιατρικής βοήθειας, αντιπληροφόρησης κτλ., όπως και στην αυτόνομη τάση των φοιτητικών καταλήψεων 2006-07, που έδινε περισσότερο βάρος στα πρακτικά αποτελέσματα, παρά στην εκπόνηση ρητορικών λόγων στα αφιθέατρα.

12 Για να γίνουμε πιο συγκεκριμένοι, το συγκεκριμένο μοντέλο αδυνατούσε να λειτουργήσει σε κάποιες περιπτώσεις που εμφανίζονταν υποκείμενα με διαφορετικές απόψεις από αυτές που έχουν επεξεργαστεί ομάδες του αντιεξουσιαστικού χώρου που συμμετείχαν στην κατάληψη. Αυτό μπορεί να μην είναι «τραγικό» όταν εμφανίζονται (και εκδιώκονται χωρίς βία) μέλη της Αριστερής Πρωτοβουλίας του ΠΑΣΟΚ (!), ή όταν το ΣΕΚ θέλει να κάνει την προγραμματισμένη προ Δεκέμβρη εκδήλωση στην ΑΣΟΕΕ για τον μαρξισμό, ή όταν οι αριστερές παρατάξεις της ΑΣΟΕΕ επιζητούν να πραγματοποιηθεί η γενική συνέλευση του φοιτητικού συλλόγου σε ένα έδαφος που

έχει ξεπεράσει τις δημοκρατικές αντιφάσεις τέτοιων διαδικασιών. Δημιουργείται, όμως, ζήτημα όταν κάποιος προτείνουν στη συνέλευση να πραγματοποιηθεί κατάληψη τηλεοπτικού σταθμού και μπαίνει «βέτο» από καταληψίες που θεωρούν θεματική οποιαδήποτε χρήση της τηλεοπτικής εικόνας. Όλα αυτά τα λέμε όχι για να απορρίψουμε το συγκεκριμένο μοντέλο, τα θετικά για το κίνημα στοιχεία του οποίου τα υποστηρίξαμε και τα υποστηρίζουμε, αλλά για να εμβαθύνουμε ένα διάλογο (που ποτέ δεν ανοίγει) γύρω από το ζήτημα της λήψης αποφάσεων με συναίνεση ή πλειοψηφία, με την πρώτη λογική να κατακρίνει ως «δημοκρατική παρέκκλιση» κάθε υπόνοια κινηματικής χρησιμότητας και της δεύτερης λογικής.

13 Η δυναμική αυτής της κοινότητας, των συντροφικών σχέσεων και του πολιτικού διαλόγου που αναπτύχθηκε στην ΑΣΟΕΕ, οδήγησε ένα μεγάλο κομμάτι του πυρήνα της κατάληψης να προχωρήσει στην κατάληψη της Πατησίων και Σκαραμαγκά τον Μάρτιο του 2009.

14 Κάποιος μάλιστα από τους Αφρικανούς μετανάστες μικροπωλητές έστειλε στην κατάληψη και το κείμενο «Η κραυγή απόγνωσης ενός μαύρου μετανάστη», κείμενο το οποίο δημοσιοποιούμε από την κατάληψη, έδωσε ένα μικρό μερίδιο λόγου σε ένα από τα υποκείμενα της εξέγερσης που το είδαμε, αλλά δεν καταφέραμε να ακούσουμε να μιλάει.

πιδών και των άτυπων ιεραρχιών που ενυπάρχουν/αναπτύσσονται μέσα στους ριζοσπαστικούς χώρους, που υπήρξαν και μέσα στον Δεκέμβριο και αναστηλώθηκαν μετά από αυτόν. Για να είμαστε ειλικρινείς, η Κατάληψη της ΑΣΟΕΕ αποτελεί ένα καλό παράδειγμα του πως οι πολιτικές ταυτότητες του αναρχικού/αντιεξουσιαστικού/αυτόνομου μπορούν να διευρυνθούν στο κινηματικό έδαφος, χωρίς όμως να (αυτό)καταργηθούν μέσα σε ευρύτερες των πολιτικών ιδεολογιών κοινότητες αγώνα. Μια (αυτό)κατάργηση που, κατά την ταπεινή μας γνώμη, μας την επιβάλλει η συμμετοχή σε κοινωνικά κινήματα και εξεγέρσεις τα οποία ξεπερνούν την μερικότητα της (ατομικής ή συλλογικής) υποκειμενικής μας αντίληψης.

Η κοινότητα αγώνα και η συντροφικότητα που βιώσαμε στην ΑΣΟΕΕ¹³ εμπειρείχε ένα σύνολο κοινωνικών υποκειμενικοτήτων, από πολιτικοποιημένους αναρχικούς εργαζομένους και την (αναδυόμενη) κινηματική φιγούρα του «φοιτητή/επισφαλώς εργαζόμενου» μέχρι τα αλβανάκια που έκαναν skate με σπασμένες καρέκλες στους διαδρόμους του ιδρύματος και τους αφρικανούς μετανάστες που έτρωγαν στο αυτοδιαχειριζόμενο κυλικείο¹⁴. Αυτό το «μπαστάρδεμα» και το «ξεπέρασμα» που νιώσαμε όλοι οι πολιτικοποιημένοι/ες θα θέλαμε να το ξαναζήσουμε, αλλά σε τέτοια ένταση ώστε να δημιουργηθούν εκείνες οι συνθήκες που να κάνουν αδύνατη την επιστροφή στην κανονικότητα των πολιτικών ταυτοτήτων.

γ.λ.

Μια ματιά στην κατάληψη του δημαρχείου του Αγίου Δημητρίου

Η κατάληψη του δημαρχείου του Αγίου Δημητρίου (Μπραχάμι επί το λαϊκότερον) υπήρξε νομίζουμε μία απ' τις πιο ενδιαφέρουσες παρεμβάσεις μέσα στο θερμό Δεκέμβριο του '08. Έτσι, θεωρούμε απαραίτητη μια αναφορά στα ζητήματα που έβαλε, παρότι η άμεση επαφή μας με το εγχείρημα ήταν μικρή και έτσι, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα κείμενα αυτής της μπροσούρας, όσα πούμε είναι, εκ των πραγμάτων, από μια οπτική γωνία σχετικά εξωτερική.

Η αρχή έγινε, απ' όσο ξέρουμε, όταν στην κατάληψη της ΑΣΟΕΕ σύντροφοι με τοπική δράση από το στέκι «Πικροδάφνη» πρότειναν, μερικές μέρες μετά τη δολοφονία του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, να γίνει μια κατάληψη στην περιοχή τους με σκοπό να ανοίξει η εξέγερση και στις γειτονιές. Η πρόταση αυτή όμως δεν «κύλησε» μέσα στην κατελημμένη ΑΣΟΕΕ και οι σύντροφοι από το Μπραχάμι προχώρησαν σε ένα κάλεσμα σε συντρόφους από την ευρύτερη περιοχή τους. Αυτή η ομάδα ανθρώπων ήταν που τελικά ξεκίνησε την κατάληψη του δημαρχείου. Μια ολιγομελής σχετικά ομάδα του αναρχικού/αντιεξουσιαστικού χώρου που όμως δε θέλησε να βάλει μπροστά την ιδεολογική της ταυτότητα¹⁵, αλλά να πραγματοποιήσει μια κατάληψη ανοιχτή στο κίνημα των ημερών.

Εδώ είναι αναγκαίο να ειπωθεί πως η πρωτοβουλία αυτή δεν ήρθε από το πουθενά. Το στέκι «Πικροδάφνη» παρεμβαίνει στα τοπικά -και όχι μόνο- ζητήματα της περιοχής, εδώ και περίπου δέκα χρόνια. Υπάρχει δηλαδή ένα σημαντικό υπόβαθρο σχέσεων των συντρόφων με την τοπική κοινωνία και ένα ξεκάθαρο στίγμα των απόψεων που προεβέδουν στον κόσμο της περιοχής. Από την άλλη, πίσω από την πρόταση για κατάληψη ενός δημοτικού κτηρίου¹⁶ και δημόσιο κάλεσμα των κατοίκων σε λαϊκή συνέλευση, υπάρχει η δεδηλωμένη θέση της συλλογικότητας του στεκιού για το ρόλο που μπορούν να παίξουν οι συνελεύσεις γειτονιάς ως τρόπος (αυτό)διαχείρισης των ζητημάτων μιας τοπικής κοινωνίας.

Αν και οι κίνδυνοι για το εγχείρημα αρχικά ήταν πολλοί και τίποτα δεν μπορούσε να προεξοφληθεί (π.χ. πως θα αντιδρούσαν οι δημαρχιακοί; Θα καλούσαν την αστυνομία να εκκενώσει τον χώρο; Πως θα αντιδρούσαν οι κάτοικοι; Θα απομονωνόταν το εγχείρημα και τελικά θα'μνε στο περιθώριο σα δράση 30-40 ακτιβιστών;) γρήγορα φάνηκε ότι ήταν μια πρωτοβουλία που αρκετός κόσμος από την περιοχή είχε ανάγκη ώστε να συσπειρωθεί και να δράσει. Πρώτα απ' όλα, οι εργαζόμενοι στο δήμο του Αγίου Δημητρίου που

¹⁵ Για παράδειγμα, τα πανό που αναρτήθηκαν αρχικά δεν είχαν ιδεολογικές αναφορές ή σύμβολα, παρότι οι στεκιώτες δηλώνουν αναρχικοί/αντιεξουσιαστές και δεν το κρύβουν.

¹⁶ Και ακόμα περισσότερο του δημαρχείου με όλο τον συμβολισμό που κουβαλάει.

με μια σπάνια κίνηση, στήριξαν εξ αρχής το εγχείρημα μέσω του συλλόγου τους. Μια στήριξη που όμως, όπως προείπαμε δε θα πρέπει να θεωρηθεί ουρανοκατέβατη, αλλά οφείλεται στη σχέση των συντρόφων της Πικροδάφνης, με τους εργαζόμενους στο δήμο. Η σχέση αυτή ήταν που οδήγησε στη στήριξη εμπράκτως και όχι κάποιες αόριστες ιδεολογικές αναφορές. Και η συγκεκριμένη υποστήριξη έβαλε μεγάλη «πλάτη» στο εγχείρημα, ώστε να νομιμοποιηθεί γρήγορα στα μάτια του τοπικού πληθυσμού και έτσι να διαλύσει κάθε ιδέα καταστολής από τα μυαλά των δημοτικών «αρχόντων».

Η δεύτερη μεγάλη ώθηση δόθηκε στο εγχείρημα από μια μεγάλη ομάδα μαθητών που μόλις λίγες ώρες μετά την είσοδο των συντρόφων στο κτήριο, έφτασε μέχρι εκεί με πορεία από το σχολείο τους, επιβεβαιώνοντας τον ανοιχτό και κινηματικό χαρακτήρα του εγχειρήματος. Ένας χαρακτήρας που φάνηκε από το πρώτο κιάλας βράδυ, όταν εκατοντάδες άνθρωποι όλων των κατηγοριών πραγματοποίησαν την πρώτη συνέλευση στο αμφιθέατρο του κατελημμένου δημαρχείου.

Από μαθητές των τοπικών σχολείων και εργαζόμενους στο δήμο, όπως προαναφέραμε, μέχρι φοιτητές, εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα στην περιοχή, ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας που διέψευδαν συστηματικά με την παρουσία τους τον υποτιθέμενο «νεολαιτιστικό» χαρακτήρα της εξέγερσης, μετανάστες που μίλησαν ανοιχτά για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά, ακτιβιστές άλλων εποχών που ήταν σα να βγήκαν από κάποιο χρονοντούλαπο και -αυτό είναι που έκανε τη διαφορά- χωρίς όλοι αυτοί να περιθωριοποιούνται από τη διαδικασία, αλλά να αντιμετωπίζονται με σεβασμό από όλους, μέσα σε ένα κλίμα πραγματικά εξεγερσιακής αλληλεγγύης.

Η ομάδα των ανθρώπων που είχε την αρχική πρωτοβουλία για την κατάληψη και που συσπαστικά στήριξε με την παρουσία της το εγχείρημα όλες τις μέρες, κατάφερε με τις παρεμβάσεις της να οργανώσει τη διαδικασία χωρίς αποκλεισμούς και καπελώματα, παρεμβαίνοντας ασφαλώς με τις απόψεις της, αλλά εν τέλει διαμορφώνοντας ένα κλίμα όπου κάθε άνθρωπος που συμμετείχε στο κίνημα αισθανόταν άνετα να παρέμβει. Με δεδομένο το πόσο σπάνια μιλάνε σε ανοιχτές διαδικασίες οι άνθρωποι που δεν έχουν κάποια προηγούμενη κινηματική ή πολιτική εμπειρία και με δεδομένο ότι ακόμα και όταν επιχειρούν να αναμειχθούν, οι «ειδικοί» καταφέρνουν γρήγορα να τους απομονώσουν και να τους περιθωριοποιήσουν, καταλαβαίνουμε πόσο σημαντικό ήταν το επίτευγμα αυτό. Κατά γενική ομολογία, η συνέλευση του κατελημμένου δημαρχείου ήταν η πιο επιτυχημένη από τις διαδικασίες του Δεκέμβρη σε ό,τι αφορά στο περιθώριο που δόθηκε ώστε να παρέμβουν και να αναμειχθούν σ' αυτή μη πολιτικοποιημένοι άνθρωποι, έτσι ώστε να τολμάμε να πούμε ότι αποτέλεσε πράγματι μια «λαϊκή συνέλευση».

Η συνεισφορά της κατάληψης δεν ήταν όμως μόνο εσωτερική. Δεν ήταν δηλαδή μόνο το ότι κατάφερε να συνενώσει αρκετό κόσμο της περιοχής διαμορφώνοντας μια πραγματική κοινότητα αγώνα. Η συνεισφορά της ήταν σημαντική και ως προς το εξωτερικό της, καθώς με το μήνυμα που έστειλε κατάφερε να εμπνεύσει και εγχειρήματα του ίδιου είδους και σε άλλες περιοχές της Αθήνας. Δεν μπορούμε βέβαια να μπούμε στο μυαλό κανενός, αλλά υπάρχουν αναφορές για το πώς η ενέργεια κέντρισε το ενδιαφέρον και άλλων συντρόφων που τις επόμενες μέρες προχώρησαν σε ανάλογες καταλήψεις. Ήταν άλλωστε η πρώτη ενέργεια τέτοιου είδους που έγινε εκείνες τις μέρες.

Με όλα τα παραπάνω δεν προσπαθούμε να εξιδανικεύσουμε. Ασφαλώς, προέκυψαν και προβλήματα όπως και πολιτικά ζητήματα που αξίζει να σκεφτόμαστε ξανά και ξανά γιατί μόνο από μια τέτοια διαδικασία μπορούμε να μάθουμε σαν κίνημα. Η ενέργεια ήταν πρωτότυπη και πρωτοποριακή,¹⁷ και αυτό ήταν που την έφερε γρήγορα και στα όρια της. Το ότι, δηλαδή, οδηγήθηκαν τα πράγματα σε περιοχές ανεξερεύνητες μέχρι σήμερα και εμφανίστηκαν προβλήματα που δεν έχει υπάρξει η ανάγκη να αντιμετωπιστούν ξανά, θέτοντας σε δοκιμασία τη δημιουργικότητα του κινήματος και φέρνοντας το ενώπιον της έλλειψης πείρας που συνεπάγεται η μακρόχρονη άμπωτη των κοινωνικών αγώνων των τελευταίων χρόνων. Με άλλα λόγια, η κατάληψη ήρθε αντιμετώπιση με προβλήματα που κανένας δεν είχε σκεφτεί, γιατί κανένας δεν είχε συμμετάσχει σε κατάληψη δημοσίου κτηρίου με αυτούς τους όρους μέχρι σήμερα ώστε να τα γνωρίζει.

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα, για παράδειγμα, που τέθηκε και που έμελλε να παίξει σημαντικό ρόλο και στη λήξη της κατάληψης, ήταν το πώς είναι δυνατόν μια κατάληψη να διαχειριστεί ένα κτήριο που στεγάζει υπηρεσίες που εξυπηρετούν και τους από κάτω. Τα αφεντικά δεν είναι ηλίθια. Το σύμπλεγμα των διαδικασιών μέσα στις οποίες μας έχουν

εμπλέξει είναι έτοιμο φτιαγμένο που να μας φέρνουν τον ένα σε αντίθεση με τον άλλο. Έτσι και στην περίπτωση του δημαρχείου, ενώ η κατάληψη εκτός από το να λειτουργεί σαν κέντρο αγώνα μπλόκαρε παράλληλα και τις υπηρεσίες του δήμου -και επομένως την ίδια τη λειτουργία του ευρύτερου κράτους και την απρόσκοπτη συσσώρευση του κεφαλαίου- επειδή η ίδια η εξέγερση δεν έφτασε στο σημείο να έχει τη δυνατότητα να καταστρατηγήσει την λειτουργία του κράτους γενικά, οι προλετάριοι που είναι προσυμμετέχοντες για την επιβίωση τους στις κρατικές λειτουργίες ήταν μέσα σε αυτούς που πρώτοι βρέθηκαν να επηρεάζονται από την απόφαση του μπλοκαρίσματος. Παράδειγμα αποτελούν οι μετανάστες που χρειάζονταν τις υπηρεσίες του δήμου για να ανανεώσουν την πράσινη κάρτα τους. Η θεωρητική απάντηση που δίνεται συχνά σε ανάλογες περιπτώσεις (αυτοδιαχείριση των υπηρεσιών) ήταν πολύ πιο δύσκολη στην πράξη απ'ότι φαίνεται με την πρώτη ματιά. Μια συνεννόηση με τους υπαλλήλους του δήμου ώστε να διεκπεραιώνονται ορισμένες επείγουσες υπηρεσίες δεν ήταν τελικά δυνατή. Το πρόβλημα δε λύθηκε εν τέλει από την κατάληψη. Δεν πρέπει να το δούμε, όμως, σαν ήττα, αλλά να το υποδεχτούμε σαν πρόκληση που θα πρέπει να αξιοποιήσουμε θεωρητικά για να ωριμάζουμε τις θεωρητικοπρακτικές απαντήσεις που έχουμε κάθε φορά έτοιμες για κινηματική χρήση. Τέτοιες εμπειρίες γι' αυτό είναι σημαντικές γιατί μας βοηθούν να κρίνουμε στην πράξη απόψεις που μέχρι χθες ήταν μόνο θεωρητικές.

Τα ίδια θα μπορούσαμε να πούμε και για το άλλο μεγάλο ζήτημα που υπέβασκε καθόλη τη διάρκεια -και αυτής- της διαδικασίας: ποιοι είμαστε τελικά εμείς εδώ; Με ποια κριτήρια δηλαδή εντάσσεται κάποιος στις διαδικασίες, ποιοι είναι εκείνοι που συναντιούνται, συζητούν, αποφασίζουν, και με ποιόν τρόπο; Στην περίπτωση δηλαδή της κατάληψης του δημαρχείου, η συνέλευση ήταν συνέλευση των κατοίκων γενικά; Των προλετάριων της ευρύτερης περιοχής; Και αν είναι έτσι, τότε τι νόημα έχει ο όρος «λαϊκή συνέλευση»; Και πάλι, η απάντηση που δόθηκε από πολλές πλευρές, ότι πρόκειται για συνέλευση των εξεγερμένων, μας μοιάζει απλώς σα μετατόπιση του προβλήματος. Γιατί τι θα πει εξεγερμένος; Κάποιος που συμμετείχε στις πορείες του κινήματος; Κάποιος που είδε το κίνημα θετικά; Και τι γίνεται αν τους υπόλοιπους έντεκα μήνες του χρόνου κάνει πράγματα αντίθετα από ότι έκανε το Δεκέμβρη;

Δε θα τοποθετηθούμε παριστάνοντας ότι έχουμε τις λύσεις έτοιμες. Το αντίθετο. Ζητήματα τέτοια που αναδείχθηκαν από τα γεγονότα του Δεκέμβρη, δε θεωρούμε πως πρέπει να τα προσπεράσουμε γρήγορα με ετοιματζίδικες ιδεολογικές απαντήσεις, αλλά να τα αντιμετωπίσουμε με τη μεθοδικότητα και τη σεμνότητα που τους αναλογεί.

Θα πρέπει, με λίγα λόγια, να αντιληφθούμε ότι στρέφεται και προς εμάς το σύνθημα: «ο Δεκέμβρης δεν ήταν απάντηση, ήταν ερώτηση».

17 Ασφαλώς καταλήψεις δημοσίων κτηρίων έχουμε ξαναδεί -και ακόμα πιο συγκεκριμένα δημαρχείων-, αλλά κάτω από τελείως διαφορετικές συνθήκες. Π.χ. αγρότες καταλαμβάνουν δημαρχεία σε περιόδους κινητοποιήσεων, αλλά σ' αυτή την περίπτωση το 95% της τοπικής κοινωνίας συμμετέχει στην κινητοποίηση, ή ακόμα έχουν υπάρξει περιπτώσεις καταλήψεων από εργαζόμενους ή άνεργους ή πολίτες που έχουν θιγεί από αποφάσεις δημοτικών συμβουλίων, αλλά ποτέ η κατάληψη δεν είναι ολόκληρου του κτηρίου, σε αντίθεση με το δημοτικό συμβούλιο και μάλιστα σε μια περίοδο κοινωνικής πόλωσης, όπως ήταν ο Δεκέμβρης, όπου η κατάληψη έχει να αντιμετωπίσει εκτός από την κεντρική εξουσία και τα τοπικά συμφέροντα.

Σ. Ρ.

Κατάληψη ΚΕΠ Χαλανδρίου

Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια προσωπική εκτίμηση για την κατάληψη στο ΚΕΠ Χαλανδρίου, με σκοπό λιγότερο την κριτική και περισσότερο τη συζήτηση κάποιων ζητημάτων που θεωρούμε ότι προέκυψαν από αυτή. Συμμετείχαμε ατομικά στις συνελεύσεις της κατάληψης και στις πρώτες ανοιχτές συνελεύσεις μετά τη λήξη της. Σε όσα ακολουθούν παρακάτω θίγουμε κάποιους προβληματισμούς που μας γέννησε η συμμετοχή μας αυτή.

Το παλιό δημαρχείο Χαλανδρίου είναι ένα γωνιακό κτίριο λίγο πιο πέρα από την κεντρική πλατεία του Αγίου Γεωργίου. Σήμερα στεγάζει ένα από τα ΚΕΠ του δήμου στο ισόγειο και στον πρώτο όροφο την αίθουσα συνεδριάσεων του δημοτικού συμβουλίου. Η κατάληψη του ΚΕΠ ξεκίνησε στις 12 Δεκεμβρίου και έληξε το Σάββατο 20 Δεκεμβρίου. Κατά τη διάρκεια της κατάληψης πραγματοποιήθηκε πλήθος εκδηλώσεων, οι οποίες στόχευαν κυρίως στο να γίνει η κατάληψη εστία αντιπληροφόρησης και παρέμβασης σε τοπικό επίπεδο (με μοιράσματα κειμένων, μικροφωνικές, παρεμβάσεις στους εμπορικούς δρόμους κ.α.), αλλά και ομιλίες, διαλέξεις, προβολές καθώς και η οργάνωση δύο πορειών στο κέντρο του Χαλανδρίου.

Στην πρωτοβουλία για κατάληψη του ΚΕΠ συμμετείχαν άτομα από την κατάληψη του κτήματος Πραποπούλου. Η κίνηση πλαισιώθηκε αμέσως από αρκετούς συντρόφους και συντρόφισσες που δραστηριοποιούνται σε γειτονικές περιοχές. Στην προπαρασκευαστική συνέλευση που έγινε πριν από την κατάληψη του ΚΕΠ αποφασίστηκε να μην υπάρχει κάποια από τα πριν συμφωνία αυτοκαθορισμού ή δράσης, αλλά να επιδιωχθεί ένα “ευρύ κοινωνικό προφίλ”. Αυτό θα επέτρεπε στην κατάληψη να συμμετάσχει ο μάζιμου δυνατός κόσμος, γιατί δε θα εμφάνιζε κάτι στημένο και προσυμφωνημένο προς τα έξω που πιθανόν να αποτελούσε μια φοβία για τους συμμετέχοντες. Για το λόγο αυτό, στις συνελεύσεις του ΚΕΠ, όποτε πήγαινε η κουβέντα στην κατάληψη Πραποπούλου, οι συμμετέχοντες από την κατάληψη αυτή διέκοπταν την κουβέντα λέγοντας πως «εδώ είμαστε κάτι διαφορετικό». Ο χαρακτηρισμός, πάντως, της κατάληψης ήταν “νεολαιιστικός”, για να το πούμε έτσι, ελλείψει άλλου όρου, δηλαδή οι περισσότεροι που μίλησαν εκ μέρους της πρωτοβουλίας για την κατάληψη ήταν νεαρές και νεαροί, φοιτήτριες και φοιτητές. Σίγουρα, τις πρώτες μέρες ειδικά, η κατάληψη πλαισιώθηκε και από άτομα μιας πιο προχωρημένης ηλικίας καθώς και από πολλούς μαθητές. Ο πυρήνας που κράτησε όμως την κατάληψη και αργότερα, όταν ο πολύς κόσμος έπαψε να έρχεται, ήταν πολιτικοποιημένοι νέοι που ήδη είχαν και έχουν κάποια δράση σε άλλους χώρους, είτε στην κατάληψη του κτήματος Πραποπούλου, είτε στα φοιτητικά, είτε αλλού.

Το κλίμα στις συνελεύσεις έδειχνε, στην αρχή τουλάχιστον, πως ο στόχος μιας πλατύτερης απεύθυνσης θα μπορούσε να είναι εφικτός. Ο κόσμος (εργαζόμενοι, μαθητές, φοιτητές) εξέφραζε με τις τοποθετήσεις του, το πόσο ασφυκτιούσε ο καθένας απ’ αυτούς, στην καθημερινότητα του και την ανάγκη του για αλληλοβοήθεια. Αυτό ήταν ένα γενικότερο χαρακτηριστικό εκείνων των ημερών, όταν μπορούσες να συνεννοηθείς με ανθρώπους με τους οποίους σε άλλες περιπτώσεις θα υπήρχε μια διακριτή απόσταση. Χαρακτηριστικό αυτού είναι η επόμενη μέρα μετά την επίθεση από ένοπλο μπράβο που δέχτηκε η κατάληψη και κατά την προσπάθεια εκφοβισμού/τρομοκράτησης των συμμετεχόντων, όπου εμφανίστηκε μια ομάδα από κυρίες μεγάλης ηλικίας, οι οποίες προσέφεραν τους αριθμούς των κινητών τους τηλεφώνων σε περίπτωση που χρειαστεί κάτι, ή επίσης το ότι κατά τη διάρκεια παρεμβάσεων που γίνονταν σε σχολεία με ντυντούκες, στο πλαίσιο της κατάληψης ΚΕΠ, ο κόσμος επευφημούσε ενεργά και οι μαθητές έβγαιναν στα παράθυρα φωνάζοντας το γνωστό σύνθημα «Μπά-

τσοι, γουρούνια, δολοφόνοι».

Το Χαλάνδρι ως δήμος δεν έχει αφενός την κεντρική χωροταξία που έχουν άλλοι δήμοι, αλλά απαρτίζεται αφετέρου από πολλές «νησίδες» ζωής, οι οποίες σε ένα βαθμό διατηρούν και μια ιδιότυπη αυτονομία. Πρόκειται για ένα μάλλον πολυσυλλεκτικό δήμο, η χωροταξία και η κοινωνική σύνθεση του οποίου κάνει δύσκολη τη συνολική, ας πούμε, απεύθυνση. Με βάση τα παραπάνω, μια κατάληψη στο ΚΕΠ ήταν ίσως μια καλή ιδέα, διότι πράγματι ήταν ένα πέρασμα στο οποίο καθημερινά συνέκλιναν οι διαδρομές πολλών ετερόκλητων ατόμων και βρισκόταν κοντά στην εμπορική αγορά του Χαλανδρίου.

Βέβαια, μέσα στις συζητήσεις διατυπώθηκαν και άλλες απόψεις, οι οποίες έλεγαν ότι έπρεπε η κατάληψη να απευθυνθεί αποκλειστικά σε «πολιτικοποιημένα υποκείμενα» και ότι η έννοια της “απεύθυνσης στον πολίτη” διατηρούσε διαχωρισμούς που επιβάλλει το επίσημο πολιτικό σύστημα. Ταυτόχρονα, υπήρχαν και γνώμες που επιδιόκναν την εγκατάσταση μονιμότερων δομών σε μια μακρόπνοη στάση. Δε θα είναι ο δήμος δηλαδή που αποφασίζει για τοπικά ζητήματα, αλλά η δημιουργία συνελύσεων με αμεσοδημοκρατική λειτουργία.

Βέβαια, η πεποίθηση ότι οι διαχωρισμοί που ισχύουν στην καθημερινή ζωή παύουν να υπάρχουν στις στιγμές που ακολουθούν μια εξέγερση είναι ελέγξιμος κανόνας, όπως φάνηκε από τις πρώτες κιόλας συνελύσεις. Ακόμα και εκείνες τις στιγμές της απίστευτης φόρτισης τελικά δεν άρθκαν τα εμπόδια επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ή και πολιτικών υποκειμένων. Η πρόθεση βέβαια υπήρχε, διαφορετικά η δύσκολη συνύπαρξη που επετέυχθη στις συνελύσεις αυτές δε θα συνέβαινε καν.

Ένας βασικός λόγος για τον οποίο δεν επετέυχθη έστω και μια προσωρινή συνεννόηση, είναι η αδυναμία συνδιαμόρφωσης ενός κοινού «τόπου». Ίσως τελικά η πολυδιάσπαση των συζητήσεων, οι πολλοί παράλληλοι μονόλογοι, η έλλειψη συμφωνημένης θεματικής στοίχησαν περισσότερο από ό,τι μας φαινόταν τότε. Βέβαια, στις συνθήκες των ημερών, οι οποίες ακόμα και στους λιγότερο υποψιασμένους θύμιζαν προεπαναστατικές στιγμές, ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να περιοριστούν τα ζητήματα σε ένα ή δύο. Κατά τις πρώτες συνελύσεις, η διάθεση του κοινού, και όχι μονάχα των πολιτικοποιημένων, ήταν να τεθούν όλα τα ζητήματα στο τραπέζι, όλες οι πτυχές της καθημερινότητας. Η αγανάκτηση που έφερε στη συνέλευση μαθητές, μανάδες, εργαζόμενους, φοιτητές, ήταν κοινή και ισχυρή, αλλά έλειπε το δια ταύτα. Προφανώς, δεν ήταν δυνατό να συζητηθούν τα πάντα. Οι τοποθετήσεις που γίνονταν όμως είχαν τέτοια πρόθεση. Ακόμα και άτομα μη πολιτικοποιημένα έβηταν στις τοποθετήσεις τους, με τον τρόπο τους, το ερώτημα της σύνδεσης των αγώνων, ακόμα και σε ένα αφηρημένο επίπεδο του τύπου «να κάνουμε κάτι όλοι μαζί για να αλλάξουν τα πράγματα».

Βλέπουμε, εκ των υστέρων, ότι η ύπαρξη ενός κοινού συνθήματος για παράδειγμα, σίγουρα δε θα οδηγούσε νομοτελειακά σε μια μεγαλύτερη ανατροπή, την οποία αισθανόμαστε ότι προοιωνίζε εκείνη η στιγμή. Όμως, κατά πάσα πιθανότητα, θα δημιουργούσε μια κοινότητα αγώνα η οποία ίσως είχε μεγαλύτερη διάρκεια και ίσως μεγαλύτερο βάθος από αυτή που είχε τελικά η κατάληψη του ΚΕΠ. Θα πετύχαινε μια έστω και περιορισμένη σύνδεση με κάποια κομμάτια του πληθυσμού και θα είχε επιπλέον μια υπερτοπική προοπτική σε βάθος χρόνου. Ένα τέτοιο σύνθημα ούτε βρέθηκε, αλλά μάλλον ούτε είχε κανείς, ή εμείς οι ίδιοι, τη διάθεση να το αναζητήσει. Αυτό, εν πάσει περιπτώσει, δε σημαίνει ότι όλοι οι αγώνες μπορούν και πρέπει να πορευτούν με βάση ένα ενιαίο σύνθημα. Στην περίπτωση του Χαλανδρίου είχαμε – όπως και σε άλλα παρόμοια εγχειρήματα – κινηματικές διαδικασίες που προϋπήρχαν της εξέγερσης, αλλά δεν είχαν κατορθώσει να συνδεθούν με αγωνιζόμενα υποκείμενα πριν από το Δεκέμβρη – οπότε γινόταν αρκετά δύσκολο να επιτευχθεί μια τέτοια σύνδεση στο σύντομο χρονικό διάστημα εκείνων των ημερών. Δε μιλούσαμε δηλαδή τελικά για την ευκαιρία να συνδεθούν και να αναδειχθούν δίκτυα επικοινωνίας και αγώνα που προϋπήρχαν, αλλά για τη δημιουργία τέτοιων εκ του μηδενός, μέσα από την αλληλεγγύη που δημιούργησε το κλίμα της εξέγερσης.

Από τις πρώτες φάσεις της κατάληψης, τέθηκε το ζήτημα του αν και πώς θα λειτουργήσει το ΚΕΠ. Κάποιοι έλεγαν ότι το ΚΕΠ πρέπει να λειτουργήσει, διότι είναι η μόνη υπηρεσία που, τέλος πάντων, είναι κοντά στον πολίτη και εξυπηρετεί και άτομα που έχουν πραγματική ανάγκη (εκείνη π.χ. την εποχή μοίραζε επίδομα θέρμανσης σε άπορους). Άλλοι έλεγαν ότι το ΚΕΠ πρέπει να σταματήσει να λειτουργεί, καθότι κατελημμένος χώρος, τόσο λόγω του πολιτικού χαρακτήρα της κατάληψης, όσο και των προβλημάτων που θα ανέκοπταν εάν αυτό άνοιγε κανονικά (π.χ. περιφρούρηση). Τελικά το ΚΕΠ δε λειτουργήσε λόγω και του γεγονότος ότι υπήρχαν και άλλα ΚΕΠ στο Χαλάνδρι στα οποία παραπέμπονταν οι ενδιαφερόμενοι.

Κάποιοι καταληψίες μάλιστα προσφέρθηκαν να διαθέσουν τα μεταφορικά τους μέσα σε περίπτωση που κάποιο άτομο με κινητικές ανάγκες ήθελε να φτάσει ως εκεί.

Για εμάς, τα διλήμματα που βάζει ένα τέτοιου είδους εγχειρήματος είναι τεράστια, ειδικά στην περίπτωση που δεν υπάρχει προηγούμενη επικοινωνία με εργαζόμενους στο κτίριο το οποίο καταλαμβάνεται. Αυτό και πάλι λέμε πως δε σημαίνει ότι η κατάληψη δεν είναι ενδεδειγμένος τρόπος αγώνα ή ότι πρέπει να αποφεύγεται σε περίπτωση που δε γνωρίζουμε τους υπαλλήλους. Όμως, όταν ξεκινά ένα εγχείρημα που σκοπό έχει την επαφή με τον κόσμο, εκείνο που δεν είχε βρεθεί πριν το Δεκέμβρη, δηλαδή ένα άνοιγμα ενός κοινωνικού χώρου, είναι ρίσκο να γίνεται αυτό μέσα από μια κατάληψη, απλούστατα διότι πολύ γρήγορα η προάσπιση του κτιρίου γίνεται πρώτη προτεραιότητα και τα πρακτικά ζητήματα υπερφαλαγγίζουν τα ζητήματα που θέτει ο αγώνας. Στο Χαλάνδρι, αυτό έγινε αρκετά γρήγορα, ιδίως μετά την επίθεση ενός οπλισμένου μπράβου τα ξημερώματα της Δευτέρας 15 Δεκέμβρη.

Κατά δεύτερο λόγο, η κατάληψη ως μορφή πάλης απαιτεί μια δέσμευση, η οποία μπορεί να μην ανταποκρίνεται στις ανάγκες ή τις προσδοκίες ενός μεγάλου μέρους ανθρώπων που θα μπορούσαν να τρέξουν ένα ζήτημα ή να βοηθήσουν με άλλο τρόπο. Δηλαδή η καθημερινή προσέλευση σε μια κατάληψη, η υπεράσπισή της, η συζήτηση για το μέλλον της και την πορεία της είναι μια πολύ περιορισμένη πρακτική αφενός και αφετέρου, καλώς ή κακώς, είναι μια νεολαιίστικη πρακτική, τουλάχιστον στην Ελλάδα σήμερα. Άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας έχουν σύγουρα άλλες αντοχές, άλλες προτεραιότητες και άλλες υποχρεώσεις. Επίσης, δεν μπορούν ασφαλώς να δουν πως η επιτυχία μιας κατάληψης αποτελεί επιτυχία ενός αγώνα, ειδικά αν αυτή δε χρησιμοποιείται ως μέσο πίεσης, αλλά ως άνοιγμα ενός κοινωνικού χώρου. Νομίζουμε ότι οι άνθρωποι αυτοί δεν πήγαν εν τέλει οπίσθια τους επειδή βαρέθηκαν, ή επειδή είναι αλλοτριωμένοι. Θα μπορούσαν να συνεισφέρουν σε ένα κοινό αγώνα, και σε χρόνο και σε κόπο, φτάνει ο αγώνας αυτός να είχε συγκεκριμένα και πιο ξεκάθαρα χαρακτηριστικά τα οποία σε κάποιο βαθμό θα τους άγγιζαν. Από αυτή την άποψη, το ΚΕΠ ήταν ένα γέννημα του Δεκέμβρη και, όπως σε γενικότερο επίπεδο έτσι και εδώ, δεν κατάφερε να ξεπεράσει τα όριά του..

Τέλος, προκύπτει το ζήτημα της «τυραννίας της μορφής». Δηλαδή το σκεπτικό με το οποίο μπαίνουμε σε έναν αγώνα με ένα συγκεκριμένο αριθμό καθιερωμένων και δεδομένων μορφών πάλης, τις οποίες προσαρμόζουμε ανάλογα με την κατάσταση. Με «μορφές πάλης» εννοούμε την κατάληψη, την πορεία, την αφίσα, την προκήρυξη κλπ. Η τυραννία της μορφής υπάρχει όταν αδυνατούμε, και εμείς οι ίδιοι, αφενός να επινοήσουμε νέες μορφές απεύθυνσης, νέες μορφές αγώνα, και αφ' ετέρου όταν η μορφή της δράσης περιορίζει τον ορίζοντα της δράσης μιας συλλογικότητας. Αυτό δεν είναι πρόβλημα του Χαλανδρίου ασφαλώς, αλλά ένα γενικότερο χαρακτηριστικό του «χώρου». Για να έρθουμε σε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα: όταν πια ήταν ξεκάθαρο ότι η δυναμική των πρώτων ημερών έπαψε να υπάρχει, και ο κόσμος λιγότευε ολοένα, η συνέλευση της κατάληψης πήρε την ορθή, δεδομένου των συνθηκών, απόφαση να λήξει την κατάληψη, αλλά ο κόσμος που απόμεινε να συνεχίσει να συγκεντρώνεται και να συζητά στο ΚΕΠ σε τακτική βάση. Στη συνέχεια, ακολούθησε μια κουβέντα πάνω στη μορφή που θα έπρεπε να πάρει η συνέλευση για να συνεχίσει να είναι ανοιχτή. Η συζήτηση περιστράφηκε κυρίως γύρω από την ονομασία της, και αποφασίστηκε εν τέλει αυτή να ονομαστεί «ανοιχτή συνέλευση κατοίκων Δήμου Χαλανδρίου». Ο προβληματισμός που είχε εκφραστεί από εμάς, ήταν ότι αφενός μεν η ονομασία ενός μορφώματος δεν του δίνει απαραίτητα και τα χαρακτηριστικά τα οποία θέλουμε να έχει – μάλλον το αντίθετο συμβαίνει. Αφετέρου δε, όπως φάνηκε τότε και φαίνεται και εκ των υστέρων, ενώ για ένα πολιτικοποιημένο κόσμο και ιδιαίτερα για εκείνον που έχει περάσει από φοιτητικές διαδικασίες, η λέξη (άρα και η μορφή) «συνέλευση» είναι κάτι που έχει ένα περιεχόμενο. Για τον άλφα ή βήτα κάτοικο όμως, μπορεί το περιεχόμενο της έκφρασης να είναι πολύ διαφορετικό, ή ακόμα και κενό.

Η λογική λέει το εξής: είτε υπάρχει η κοινότητα αγώνα, το κοινό, που συνθέτει μια ανοιχτή συνέλευση και την ονομάζει ως τέτοια, είτε δεν υπάρχει. Αν δεν υπάρχει όμως, ποιος ο λόγος να ονομαστεί μια συνέλευση «ανοιχτή συνέλευση κατοίκων»; Η συνήθης απάντηση είναι ότι έτσι κάποιος που θα ήθελε να έρθει δεν αποκλείεται από τη συνέλευση. Ωστόσο, ακόμα και όταν η συνέλευση γινόταν στα πλαίσια μιας κατάληψης, ερχόταν ακόμα κόσμος χωρίς να τον αφορά το όνομά της, ενώ κατόπιν δεν ερχόταν ακόμα και αν η συνέλευση ονομαζόταν «ανοιχτή». Η συζήτηση για το όνομα όμως νομίζουμε ότι κρύβει μια γενικότερη αμηχανία για τον τρόπο δημιουργίας και διάχυσης των σχέσεων ανάμεσα στα υποκείμενα, την

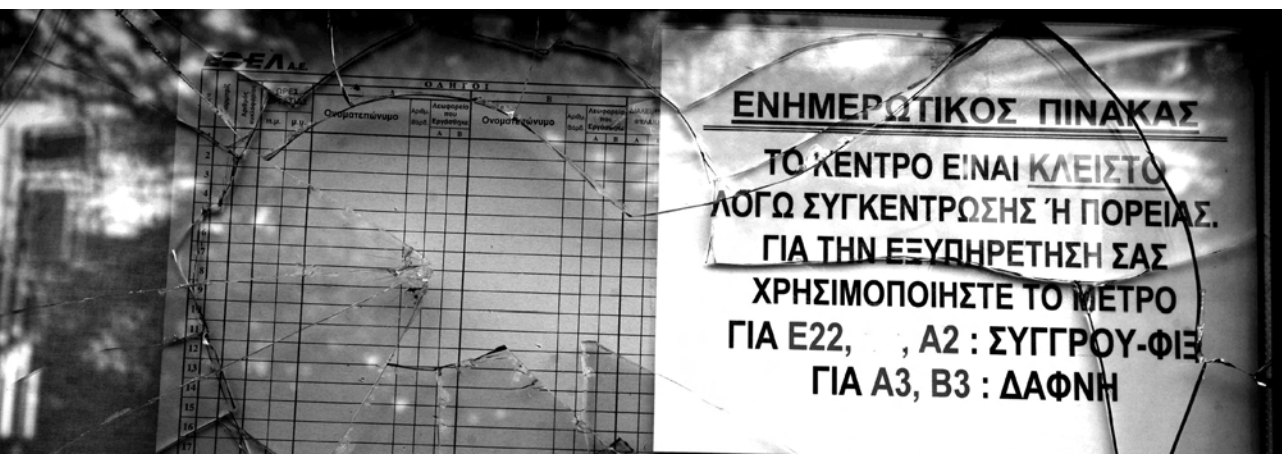
οποία μοιραζόμαστε και εμείς οι ίδιοι. Από την άλλη όμως, νομίζουμε ότι αποτελεί αφορμή για να ξεκινήσει και μια κουβέντα γύρω από τα προβλήματα των πρακτικών «απεύθυνσης» του αντιεξουσιαστικού χώρου, τα χαρακτηριστικά των οποίων μεταφέρθηκαν μεγενθυμένα στα γεγονότα του Δεκέμβρη. Με απλά λόγια, μέθοδοι και δράσεις που έχουν δοκιμαστεί αλλού και έχουν φέρει κάποια αποτελέσματα δε σημαίνει απαραίτητα ότι θα φέρουν τα ίδια αποτελέσματα σε κάθε περίπτωση που εφαρμόζονται. Η προσκόλληση στις «καθιερωμένες» μεθόδους δράσης και δομές λήψης αποφάσεων, κάποιες φορές οδηγεί στην περιχαράκωση εγχειρημάτων που είναι όντως ανοιχτά και πολυσυλλεκτικά.

Αργότερα, μετά το τέλος των Δεκεμβριανών και τη μετεξέλιξη του ΚΕΠ σε ανοιχτή συνέλευση ακολούθησε μια απομαζικοποίηση του κόσμου, κάτι που άλλωστε συνέβη και στα υπόλοιπα εγχειρήματα του Δεκέμβρη. Η θεματολογία της ανοιχτής συνέλευσης περιελάμβανε αρκετά ζητήματα όπως, συλληφθέντες του Δεκέμβρη, Κούνεβα, καταναλωτισμός (σε συντονισμό και από κοινού με τις υπόλοιπες τοπικές καταλήψεις), κάμερες, τρομονόμος και τοπικά ζητήματα (κτήμα Δουζένη κ.α.). Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει και στη μαθητική συναυλία που οργανώθηκε ως απόρροια της παρουσίας μαθητών στη συνέλευση και η οποία είχε μεγάλη συμμετοχή, ενώ τα αποτελέσματα αυτής της σύνδεσης πιστεύουμε θα φανούν στο άμεσο μέλλον. Τελικά, έγινε αντικλογική παρέμβαση στις ευρωεκλογές που πρότασε τη δημιουργία ανοιχτών συνελεύσεων σε κάθε γειτονιά αντί του εκλογικού δρόμου. Η ανοιχτή συνέλευση Χαλανδρίου λειτούργησε προωθητικά και για τη δημιουργία της αντίστοιχης συνέλευσης Αγίας Παρασκευής, η οποία ασχολείται με τα εκεί τοπικά ζητήματα μέχρι σήμερα.

Η συνέλευση Χαλανδρίου έπαψε να υφίσταται από το Μάιο και έπειτα. Αυτό οφείλεται, κατά την άποψη μερικών από τους συμμετέχοντες, πρώτον στο ότι «σήκωσε πολλά καρπούζια κάτω από την ίδια μασχάλη και δεν επικεντρώθηκε κάπου συγκεκριμένα» όπως δήλωσε μια εκ των συμμετεχόντων. Δεύτερον, ίσως στο ότι η συνέλευση αυτή ήταν κατά βάση ακτιβιστική και δεν μίληκε για ζητήματα εμβάθυνσης και από κοινού στόχων των ατόμων που συμμετείχαν. Δεν υπήρχε δηλαδή κάτι που να συνδέσει τους ανθρώπους, πέρα από την ανάγκη να «γίνουν πράγματα», που κάλυπτε η ήδη υπάρχουσα κατάληψη του κτήματος Πραποπούλου. Τελικά, η συγχή ταύτιση των θεματικών στην ανοιχτή συνέλευση κατόικων και στην κατάληψη Πραποπούλου δημιούργησε, σε ορισμένες φάσεις, σύγχυση και μία αίσθηση σπατάλης δυνάμεων καθότι και στις δυο συμμετείχαν πάνω-κάτω τα ίδια άτομα.

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι η κατάληψη αφενός πέτυχε κάποιους από τους άμεσους στόχους που είχε θέσει στο ξεκίνημα, και κυρίως την αντιπληροφόρηση και στην παρέμβαση στο κέντρο του Χαλανδρίου. Επίσης, σίγουρα πέτυχε στο να συναντηθούν και να δράσουν μαζί κάποια άτομα τα οποία στο μέλλον θα μπορούσαν να τραβήξουν δράσεις και αγώνες με πιο ολοκληρωμένο τρόπο. Από την άποψη αυτή, και στα πλαίσια των αντίστοιχων παραδειγμάτων από άλλες γειτονιές, η εξέλιξη της ήταν ευτυχής. Αυτό που δεν πέτυχε η κατάληψη ήταν να θέσει πιο μακροπρόθεσμους στόχους, να εκπονήσει, δηλαδή, μια συγκεκριμένη στρατηγική αγώνα, ακόμα και αν αυτό ήταν απλώς η ξεκαθαρίσει τι ζητούσε η ίδια. Οι συναντήσεις που έγιναν, τα υποκείμενα που συνενυρέθηκαν ήταν τελικά εκείνα που θα βρίσκονταν ούτως ή άλλως, μεσούσης μιας εξέγερσης, και ίσως όχι εκείνα που θα έπρεπε να βρεθούν, ειδικά μέσα σε ένα κλίμα που ήθελε να θέσει συνολικότερα ζητήματα αλλαγής της κοινωνίας. Αλλά αυτό είναι ένα στοιχείο που μένει για όλους μας ανοιχτό.

Άγγελος
Α. Α.

Κατάληψη Anti-info café

Το info café, που με την κατάληψη του μετονομάστηκε σε anti-info café, ήταν ένας δημοτικός χώρος στο κέντρο του Ζωγράφου, στην πλατεία Γαρδένια, που επί χρόνια νοικιαζόταν σε ιδιώτη, είχε ιδιωτική χρήση και είχε πρόσφατα κλείσει. Η κατάληψη του info café πραγματοποιήθηκε μετά την «αναμπουμπούλα» του Δεκέμβρη, καθώς «μετρίοταν» ο απόηχός του και αφού είχαν λήξει οι μεγάλες καταλήψεις του κέντρου. Συγκεκριμένα, η κατάληψη έγινε στις 14 Γενάρη και διήρκεσε 12 ημέρες, μέχρι τις 25 Γενάρη του 2009.

Στη συγκεκριμένη κατάληψη δε συμμετείχαμε ενεργά, ούτε παρακολούθησαμε τη διαδικασία από την αρχή ως το τέλος (συνελεύσεις κλπ). Αυτό είναι κάτι που κρίνεται αναγκαίο να ειπωθεί, καθώς δη-

λώνει εξ' ορισμού ότι δεν μπορούμε να εκφράσουμε μια ξεκάθαρη άποψη ή μια άποψη «εκ των έσω» όσον αφορά σε λεπτομέρειες ή προβληματικές του εν λόγω εγχειρήματος, αλλά περισσότερο μια αίσθηση από όσες φορές την επισκεφτήκαμε και στοιχεία από πληροφορίες που αντλήσαμε από άλλους συντρόφους (που είτε συμμετείχαν στην κατάληψη, είτε την επισκέφτηκαν περισσότερες φορές και μπορούν να έχουν μια πιο ξεκάθαρη άποψη).

Η κατάληψη του κτιρίου πραγματοποιήθηκε από έναν πυρήνα ατόμων από Ζωγράφου και γύρω περιοχές που κινούνταν στο χώρο της αντιεξουσίας και είχαν αναπτύξει κοινωνικούς και πολιτικούς δεσμούς από παλαιότερες δράσεις και σχέσεις στην περιοχή. Η κατάληψη, ωστόσο, του info café ως κοινωνικοπολιτικό εγχείρημα, υπήρχε η πρόθεση, η οποία και υλοποιήθηκε, να «φύγει από τα χέρια» των ατόμων αυτών μετά από την πρώτη ανοιχτή συνέλευση που θα καλούνταν μια μόλις ημέρα αργότερα.

Η κατάληψη στον Ζωγράφο πρότεινε, θεωρητικά και πρακτικά, την επανουκειοποίηση του δημόσιου χώρου και το info café, ως υποτιθέμενος δημοτικός χώρος που θεωρητικά άνηκε στους κατοίκους, κρίθηκε ως ο κατεξοχόν κατάλληλος χώρος για την υλοποίηση της πρότασης αυτής, δεδομένου μάλιστα και της κεντρικότητας της τοποθεσίας του. Η απόφαση για τη συγκεκριμένη κατάληψη ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τη λογική ότι οι καταλήψεις κτιρίων αποτέλεσαν και συνέχιζαν να αποτελούν βασική συνισταμένη της εξέγερσης του Δεκέμβρη, ως πρακτική διάχυσης αυτής και του περιεχομένου της στις γειτονιές. Εκτός από τα παραπάνω, που αποτέλεσαν βασικά συστατικά του συγκεκριμένου εγχειρήματος, τα κύρια ζητήματα που έθιγε η κατάληψη αφορούσαν στην έκφραση αλληλεγγύης και την αντιπληροφόρηση σχετικά με τους συλληφθέντες του Δεκέμβρη, την Κωνσταντίνα Κούνεβα και τον παλαιστινιακό λαό. Έχοντας, λοιπόν, ως βασικούς άξονες τα ανωτέρω κλήθηκε και η πρώτη συνέλευση της κατάληψης.

Στην πρώτη ανοιχτή συνέλευση ο κόσμος έφτασε τα 150 άτομα. Από δεκαεξάρηδες μέχρι πενηντάρηδες, μαθητές, φοιτητές και εργαζόμενους, εκ των οποίων πολλοί με «κόντρα» πολιτικές ταυτότητες, ψηφοφόρους κομμάτων, αντιεξουσιαστές/ριες, αναρχικούς/ες, αριστερούς/ες ανένταχτους/ες και οργανωμένους/ες. Στις επόμενες τακτές ανοιχτές συνελεύσεις, όπως μας ενημέρωσαν άτομα της κατάληψης, ο κόσμος εξακολούθησε να αγγίζει παρόμοια μεγέθη και να είναι παρεμφερής ως προς τη σύνθεση του. Οι συνελεύσεις, δεδομένου του ότι η πολυφωνία και το ανακάτεμα διαφόρων πολιτικών ταυτοτήτων ειδώθηκε ως ζητούμενο και όχι ως κάτι το απαγορευτικό, δεν αποσκοπούσαν στη συνδιαμόρφωση ενός κοινού και αυστηρά ενιαίου θεωρητικού πολιτικού λόγου, αλλά στη συμφωνία με ομοφωνία των εκδηλώσεων που θα πραγματοποιούνταν και των πρακτικών που θα ακολουθούσαν. Μετά την ομόφωνη απόφαση της εκάστοτε συνέλευσης σχηματιζόνταν ομάδες εργασίας, οι οποίες δούλευαν επιμέρους πρακτικά ζητήματα.

Η κατάληψη λειτουργούσε όλη την ημέρα ως αυτοδιαχειριζόμενο καφενείο, έχοντας συχνά ως «πελάτες» τους παππούδες (!) της πλατείας. Στα πλαίσια της κατάληψης, οργανώθηκαν εντός και εκτός του κτιρίου, στην πλατεία, σε καθημερινή βάση μια σειρά από μικροφωνικές, διήμερα/ τριήμερα με προβολές ταινιών, ανεξάρτητων πολιτικών ντοκιμαντέρ και βι-

ντεο από αυτοοργανωμένες δράσεις στις γειτονιές, συζητήσεις και ενημερώσεις σχετικά με την Κούνεβα και τη λωρίδα της Γάζας, αλλά και συναυλίες οικονομικής ενίσχυσης με τοπικά συγκροτήματα, καθώς και ρεμπέτικο γλέντι. Παράλληλα, οι ενημερώσεις για τις εκδηλώσεις αυτές γίνονταν με αφισάκια που κολλιούνταν στη γειτονιά και μέσω του διαδικτυακού τόπου που είχε κατασκευαστεί (www.anti-infocafe.blogspot.com).

Η κατάληψη anti-info café, τόσο όσο ως πρακτική όσο και ως περιεχόμενο, ήταν σαφώς φορτισμένη πολιτικά. Ωστόσο, δε στόχευε στην επικράτηση ενός και μοναδικού πολιτικού *status quo*. Αποσκοπούσε στο να απευθυνθεί στην τοπική κοινωνία ως εστία αντιπληροφόρησης και ως «απελευθερωμένος δημοτικός χώρος» ανοιχτός για όλους τους κατοίκους και μαζί τις όποιες πολιτικές και κοινωνικές ταυτότητες που κουβαλούν αυτοί. Τις πρώτες ημέρες της κατάληψης οι θαμώνες της πλατείας έστεκαν μακριά και είχαν δώσει τη θέση τους στο φόβο και την επιφυλακτικότητα. Μέρα με τη μέρα, οι παππούδες επέστρεψαν στα παγκάκια τους και «παράγγελλαν» καφέ από το αυτοδιαχειριζόμενο καφενείο, μεταναστάκια και μη έτρεχαν πέρα δόθε μέσα στην κατάληψη, διαφωνίες και συνεργασίες αναδιπλώνονταν στις συνελεύσεις. Η κατάληψη άρχισε να εναρμονίζεται με το τοπίο της πλατείας και λόγω της κεντρικότητας της έγινε σημείο αναφοράς για πολλούς. Για εκείνους που ήθελαν να «τρέξουν» τη φάση, για εκείνους που παλαιότερα ήταν ενεργοί πολιτικά και είχαν κουραστεί, για εκείνους που ήθελαν να ακούσουν, να μιλήσουν, να συμμετάσχουν με κάποιο τρόπο, αλλά δεν ήθελαν να κατέβουν στο κέντρο, για εκείνους που ήθελαν να δουν «τι γίνεται εκεί πέρα». Για εκείνους που τελικά έκριναν και ένιωσαν ότι τους χωράει όλο αυτό. Σαφώς οι «εκείνοι» δεν ήταν όλοι οι κάτοικοι του Ζωγράφου, ίσως ούτε η πλειοψηφία τους. Ωστόσο, όπως μας είπαν κάποιοι από τους συμμετέχοντες στην κατάληψη, ο κόσμος, ακόμη και ο πιο αδιάφορος, ήθελε να καταλάβει, να αποκωδικοποιήσει τι συνέβη το Δεκέμβρη και η κατάληψη στην πλατεία φάνηκε να ανοίγει μια τέτοια προοπτική.

Στο σημείο αυτό θα μπορούσε κάποιος να θέσει το εύλογο ερώτημα του πώς είναι δυνατό μια κατάληψη να ανοίγει μια προοπτική που να χωράει τόσους και διαφορετικούς. Η πρώτη απάντηση μοιάζει απλή, αν και στην πράξη της μόνο αυτό δεν είναι: η κατάληψη χώρεσε πολλούς, τουλάχιστον σε επίπεδο παρουσίας στις συνελεύσεις και τις εκδηλώσεις, γιατί, έχοντας μεν ως βάση την αυτοοργάνωση και την αντιεραρχία, εστίασε στην επικοινωνία υποκειμένων κοινωνικοπολιτικών, αφήνοντας χώρο στην πολυφωνία και στο μπασιάρδεμα απόψεων και στάσεων. Μια δεύτερη απάντηση βρίσκεται ένα χρόνο πριν όταν κάτοικοι του Ζωγράφου με διαμετρικά αντίθετες πολιτικές ιδιοσυγκρασίες έδρασαν μαζί, ο καθένας στο πόστο του, έχοντας βρει έναν κοινό παρονομαστή, τη Βίλα Ζωγράφου και την επιθυμία του δήμαρχου της περιοχής να μετατρέψει τον εν λόγω χώρο σε εξάωρο εμπορικό κέντρο. Το πρόσφατο αυτό παρελθόν του Ζωγράφου φαίνεται να είχε αφήσει πρόσφορο έδαφος για μια κατάληψη ανοιχτή για όλους, ή για όσους.

Η κατάληψη του info-café όντως χώρεσε πολλούς και διαφορετικούς. «Ανοιχτή για όλους», όπως μόλις αναφέρθηκε. «Για εκείνους που τελικά έκριναν και ένιωσαν ότι τους χωράει όλο αυτό», όπως, από την άλλη, ειπώθηκε λίγο παραπάνω, «για όσους». Μάλλον, λοιπόν, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το «για όσους» και κατ' επέκταση το ποιους δεν συμπεριέλαβε το «για όλους». Πιθανώς το «για όλους» να μη συμπεριέλαβε τους επονομαζόμενους νοικοκυραίους, που ίσως εν τέλει να περίμενε κανείς τη μη συμπεριληψή τους (δικαίως ή αδικώς θα μπορούσε να είναι θέμα προς συζήτηση). Δεν συμπεριέλαβε, όμως, τελικά και ένα μεγάλο μέρος αριστερών, που πιθανώς κάποιος να περίμενε τη συμπεριληψή τους (λογικό ή παράλογο πάλι είναι προς συζήτηση), δεδομένων των δράσεων της προηγούμενης χρονιάς στην περιοχή. Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη συνέλευση της κατάληψης έκανε την εμφάνισή του το «Κίνημα στην Πόλη» μια δημοτική παράταξη, η οποία περιελάμβανε κόμματα της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς καθώς και ανένταχτους αριστερούς και η οποία είχε κινητοποιηθεί και είχε σε κάποιες φάσεις συνεργαστεί κατά κάποιον τρόπο με άτομα της νυν κατάληψης ένα χρόνο πριν, στα πλαίσια των δράσεων για τη Βίλλα Ζωγράφου. Η συγκεκριμένη παράταξη δήλωσε ότι δε θα συμμετάσχει οργανωμένα στην κατάληψη, καθώς δε συμφωνούσε με τα περιεχόμενα και τη στόχευση της κατάληψης (πχ αντιπληροφόρηση με περιεχόμενο το Δεκέμβρη), παρόλο που άτομα από αυτή ήταν παρόντες/παρούσες ως παρουσίες στις περισσότερες από τις συνελεύσεις και εκδηλώσεις της κατάληψης. Με άλλα λόγια, οι συγκεκριμένοι, αν και δεν ήταν εντελώς αμέτοχοι, μάλλον φαίνεται να απαξίωσαν τελικά την κατάληψη, καθώς οχυρώθηκαν πίσω από τον κοινωνικό χαρακτήρα των τοπικών δράσεων μην επιθυμώντας αυτός να συνδεθεί με τον πολιτικό χαρακτήρα της κατάληψης.

Αυτή η οχύρωση των αριστερών πίσω από το κοινωνικό» και η απαξίωση της αξίας της αντιπληροφόρησης, σε συνδυασμό με μια διάθεση της πρωτοβουλίας των ατόμων που έπραξαν την κατάληψη να μεταφέρουν την εξέγερση στον Ζωγράφο χωρίς, όμως, να προσπαθήσουν να τη συνδέσουν με τα τοπικά ζητήματα,- πιθανώς γιατί δεν το έκριναν αναγκαίο τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή ή απλά γιατί δεν στόχευαν σε αυτό-, θα μπορούσε ίσως κάποιος να πει ότι υπήρξε μια αδυναμία της κατάληψης την αδυναμία ουσιαστικά να εκφράσει την προ-Δεκέμβρη κινηματική δράση που είχε αναπτυχθεί στην περιοχή, παρόλο που η δράση αυτή ήταν που φαινόταν να είχε αφήσει το έδαφος για παρουσίες και όχι απουσίες. Από την άλλη, κάποιος άλλος «εκ των έσω» της κατάληψης θα έλεγε ίσως ότι δεν υπήρχαν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για μια τέτοια σύνδεση και ότι η κατάληψη ως εγχείρημα ξεπέρασε τις προσδοκίες του.

Το γιατί ακριβώς αυτή η προηγούμενη τοπική δράση δε συνδέθηκε με την εξέγερση και όλα τα παρελκόμενά της, το αν μπορούσε να συνδεθεί, το τι θα σήμαινε μια τέτοια σύνδεση ή αν θα σήμαινε κάτι, δεν είναι εδώ (όπου «εδώ» βλέπε μονομερή γραφή) ούτε ο χώρος ούτε ο χρόνος για να συζητηθεί διεξοδικά. Θέτει, ωστόσο, το ζήτημα των προϋποθέσεων και της δημιουργίας προϋποθέσεων για παραπέρα κινήσεις, συνδέσεις και αγώνες. Θέτει, ακόμη, και μια προβληματική στόχων και τα περιεχόμενα (πόσο μάλλον αν στο ζήτημα της σύνδεσης της εξέγερσης με ένα δεύτερο αντικείμενο, στη θέση της προηγούμενης τοπικής δράσης βάζαμε τους χώρους εργασίας και ούτω καθεξής). Κι εδώ μπαίνει το «για όσους» που λέγαμε και που είναι ένα ζήτημα που τελικά, ή μάλλον εξαρχής, πιθανώς να μειώνει τις ίδιες τις προσδοκίες μας και να περιορίζει τους στόχους και τις πρακτικές μας, ενώ αντίθετα μάλλον θα ήταν προτιμότερο να προβληματίζεται, να επαναπροσδιορίζει τις προσδοκίες και να μας κάνει να θέτουμε νέους στόχους και να αναρωτιόμαστε πάνω στις ήδη υπάρχουσες πρακτικές.. Όπως είπαμε, όμως, δεν είναι εδώ ο χώρος και ο χρόνος.

Κλείνοντας αυτή τη μακροσκελή παρένθεση, φτάνουμε στη λήξη της κατάληψης. Η κατάληψη anti-info café έληξε στις 25 του Γενάρη με απόφαση της συνέλευσης. Οι λόγοι που οδήγησαν στη λήξη της σχετίζονται αφενός με το ότι η συνέλευση έκρινε ότι η κατάληψη εξάτιλησε τους στόχους και τα περιεχόμενα που είχε θέσει και αφετέρου με μια μάλλον κλασσική προβληματική των «προσωρινών» καταλήψεων που λέει ότι ένας πυρήνας λίγων τελικά ατόμων είναι αυτός που τις «τρέχει» και τις κρατά, γεγονός που μάλλον αναπόφευκτα οδηγεί στη φθορά. Η τελευταία αυτή συνέλευση, πέρα από τη λήξη της κατάληψης, αποφάσισε και τη διοργάνωση πορείας στη γειτονιά με αφορμή τη δράση παρακρατικών στην περιοχή με ουσιαστικό στόχο την κατάληψη antiinfo-café και παράλληλα καλούσε μια εβδομάδα αργότερα σε μια εκ νέου συνέλευση εκτός του info-café με την προοπτική συνέχισης της συνέλευσης με νέα μάλλον περιεχόμενα και μετά τη λήξη της κατάληψης.

Ένα ερώτημα, που δεν ακυρώνει τη σημασία των 12 ημερών της ύπαρξης της, είναι αυτό του τι άφησε τελικά σε πρακτικό επίπεδο... Το γεγονός ότι μετά από πολλά χρόνια στη γειτονιά του Ζωγράφου μπήκαν ξανά στο παιχνίδι έννοιες όπως ανοιχτές συνελεύσεις, επιτροπές κατοίκων, καταλήψεις, πορείες, αντεγκλήσεις με μπάτσους, πολυφωνία, συνεργασία δείχνουν ότι σίγουρα κάτι άφησε. Αυτό φάνηκε και μετά το πέρας της κατάληψης, όταν η συνέλευση του anti-info café μετεξελίχθηκε στην Αυτόνομη Συνέλευση Ζωγράφου (syneleysizografou.blogspot.com), με λιγότερο αριθμητικά κόσμο, που από το Φλεβάρη μέχρι σήμερα βγάζει αφισάκια, οργανώνει δράσεις και εκδηλώσεις (προβολές, ανοιχτές συνελεύσεις, αποκλεισμοί δημαρχείου) και πράττει ενισχύοντας την αγωνιστική κινητικότητα στον Ζωγράφο. Παράδειγμα των δράσεων αυτών είναι το κάλεσμα σε ανοιχτή συνέλευση στην πλατεία Τερζάκη στα Ιλίσια για να συζητηθεί το ζήτημα του αυτοκινητόδρομου στον Υμηττό, όπου το λόγο πήραν άτομα από την Αυτόνομη Συνέλευση Ζωγράφου, άτομα από το «Κίνημα στην πόλη», άτομα από το «ΑΝΤ.ΑΡ.ΣΥ.Α», άτομα από έναν πολιτιστικό σύλλογο της γειτονιάς. Μάλλον, λοιπόν, χωρίς να προκρίνει κανείς ότι είναι καιρός για αισιοδοξίες, στις γειτονιές του Ζωγράφου και των Ιλίων κάτι μοιάζει με κάποιο τρόπο να συνεχίζεται ή καλύτερα να εξελίσσεται... Στο μέτρο τουλάχιστον του ιδωμένου ως δυνατό.

φ.

ΥΓ: Ένα ευχαριστώ στον Α. και στον Γ.

Η πιο μακρινή ακτή

Η κατάληψη της ΓΣΕΕ αποτέλεσε σίγουρα ένα από τα πιο κομβικά, αλλά και από τα πιο συμβολικά, γεγονότα της εξέγερσης του Δεκέμβρη, γιατί κατά τη γνώμη μας εδραίωσε μέσα στην εξέγερση την τακτική της κατάληψης δημοσίων κτηρίων και πέραν των παραδοσιακών χώρων που καταλαμβάνονται συνήθως. Επίσης, αποτέλεσε τεράστιας σημασίας πολιτική και συμβολική απάντηση στη διαμεσολάβηση των ΜΜΕ και της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας της ΓΣΕΕ, ότι δηλαδή οι εργαζόμενοι και οι εργαζόμενες είναι απόντες και απούσες από την εξέγερση. Όμως, παρά τους όρους και τις προϋποθέσεις, ώστε η κατάληψη της ΓΣΕΕ να μετατραπεί σε κέντρο αγώνα και δρομολογητής για την επέκταση της εξέγερσης στους χώρους εργασίας, δεν κατάφερε τίποτα τέτοιο. Αντιθέτως, θα τολμούσαμε να πούμε ότι ανέδειξε, στο εσωτερικό του κινήματος, σοβαρές διαφωνίες πάνω στην τακτική και τη στρατηγική και, ακόμα χειρότερα, δεν κατάφερε καν σαν κατάληψη να εξασφαλίσει τους όρους έτσι ώστε αυτές οι σοβαρές διαφωνίες να συζητηθούν, είτε εντός αυτής είτε εκτός. Χαρακτηριστικό αυτού (που ισχυριζόμαστε) είναι ότι ουδέποτε έγινε καν μία απολογιστική συνέλευση του εγχειρήματος.

Να σημειώσουμε ακόμα ότι το κείμενο που ακολουθεί εστιάζει περισσότερο στις πρώτες δύο μέρες του εγχειρήματος, καθότι τότε ήταν που μπηγαν τα περισσότερα ζητήματα και η συμμετοχή του κόσμου ήταν μεγαλύτερη. Εδώ θα κάνουμε μία απόπειρα να εντοπίσουμε τα προβλήματα της κατάληψης, να αναδειξουμε ό,τι θεωρούμε ότι την κράτησε πίσω, και γιατί ενώ ήταν μία από τις πιο δυναμικές καταλήψεις του Δεκέμβρη, από άποψη σημασίας και δυναμικής, ελάχιστα πράγματα μπόρεσε να κάνει που να αναλογούν στη σημασία και τη δυναμική αυτή.

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή...

Η προπαρασκευαστική συνέλευση της κατάληψης συγκροτήθηκε από κάποιο κόσμο ο οποίος τα τελευταία 5-6 χρόνια διατηρεί μία χαλαρή σχέση μεταξύ του γύρω από τα εργασιακά ζητήματα και ο οποίος, σε γενικές γραμμές, βρισκόταν σε μία εφήμερη βάση κυρίως με αφορμή επίδικα αμυντικού χαρακτήρα (απολύσεις, δικαστικές διώξεις συναδέλφων, ωράριο καταστημάτων, ασφαλιστικό κλπ.). Ο κόσμος αυτός, που έχει αυτή τη χαλαρή σχέση, απαρτίζεται ταξικά, στη συντριπτική του πλειοψηφία, από εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα που εργάζονται σε λίγο έως πολύ επισφαλείς συνθήκες εργασίας. Μιλάμε για συντρόφους και συντρόφισσες που δραστηριοποιούνται κυρίως στους κλάδους των κούριερ-εξωτερικών, του βιβλίου, των σερβιτόρων, του εμπορίου, της ιδιωτικής εκπαίδευσης αλλά και για μεμονωμένα άτομα που εργάζονται στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και κινούνται πολιτικά από την αντιεξουσία μέχρι τον εξωκοινοβουλευτικό αριστερισμό. Οι δύο βασικές μορφές οργάνωσης που έχουν υιοθετηθεί είναι είτε οι άτυπες εργατικές ομάδες, είτε τα σωματεία βάσης. Στην προπαρασκευαστική συνέλευση η απουσία του αριστερισμού ήταν εμφανής. Οι άνθρωποι που την αποτελούσαν ήταν, ως επί το πλείστον, εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα, περιστασιακά εργαζόμενοι, άνεργοι καθώς και σε κάποιες λίγες εξαιρέσεις σταθεροί εργαζόμενοι του δημοσίου τομέα. Πολιτικά, η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων σε αυτή προέρχονταν από τον αντιεξουσιαστικό χώρο.

Η ιδέα μιας κατάληψης της ΓΣΕΕ γεννήθηκε στα μυαλά αρκετών συντρόφων ήδη μετά την επιτυχημένη αντισυγκέντρωση ένα εξάμηνο πριν, την Πρωτομαγιά του 2008. Η αντισυγκέντρωση αυτή, οργανώθηκε με βασικό σκελετό της τους συναδέλφους της ΣΒΕΟΔ (Συνέλευση Βάσης Εργαζομένων Οδηγών Δικύκλου), και είχε ως στόχο να καταδείξει το ρόλο της ΓΣΕΕ στο θέμα του ασφαλιστικού τον προηγούμενο χειμώνα. Εκεί, στήθηκε μία «αντιεξέδρα» απέναντι από τους εργατοπάτερες και καθ' όλη την διάρκεια των επίσημων λόγων ακουγόταν συνθήματα και διαβαζόταν κείμενα ενάντια στη συνδικαλιστική γραφειοκρατία. Να σημειωθεί εδώ ότι η αντισυγκέντρωση είχε ένα σαφώς εργατικό χαρακτήρα. Με αυτό εννοούμε ότι «εμείς» κράζουμε τους γραφειοκράτες όχι επειδή είμαστε αναρχικοί ή αντιεξουσιαστές, αλλά πρώτα και κύρια επειδή είμαστε εργαζόμενοι (εξάλλου όσοι θέλησαν να προτάξουν την πολιτική τους ταυτότητα είχαν καλέσει ξεχωριστές συγκεντρώσεις στο Μουσείο και στην Ομόνοια). Ωστόσο, στην απολογιστική συνέλευση που ακολούθησε την αντισυγκέντρωση, δε δόθηκε κάποια συνέχεια, παρότι διατυπώθηκε από αρκετούς τόσο η ανάγκη για τη δημιουργία μιας σταθερής οργανωτικής βάσης συνένδεσης και συνεργασίας, όσο και η πρόταση για μια ενδεχόμενη κατάληψη του κτηρίου της ΓΣΕΕ.

Η εξέγερση του Δεκέμβρη ωρίμασε πολύ γρήγορα τις προϋποθέσεις προκειμένου να γίνει η κίνηση για την κατάληψη του κτηρίου. Η ελεεινή στάση της ΓΣΕΕ εκείνες τις μέρες αποτέλεσε την αφορμή και η προφανής δυναμική της εξέγερσης δημιούργησε τις δυνατότητες που χρειαζόνταν για ένα τέτοιο εγχείρημα. Έτσι, με πρωτοβουλία της ΣΒΕΟΔ καλείται μία προπαρασκευαστική συνέλευση την Τρίτη 16-12. Από τη μια η δυναμική που έχει αναπτύξει η ΣΒΕΟΔ μέσα από τη συνεχή δράση της στον κλάδο των κούριερ-εξωτερικών και από την άλλη το γεγονός ότι είχε ξαναπάρει πρωτοβουλίες, στις οποίες διασταυρώνονται διαδικασίες, αντιστάσεις και κινήσεις στα εργατικά, της επέτρεψαν να κάνει το κάλεσμα και να αποτελέσει τον κρίσιμο πυρήνα για την κίνηση αυτή. Έτσι, η κατάληψη σήνεται μέσα σε ελάχιστο χρόνο. Πέντε με έξι ώρες φτάνουν για να προετοιμαστούν σχεδόν τα πάντα, από τα απλά πρακτικά ζητήματα, όπως π.χ. το πώς θα μπορούμε στο κτήριο, μέχρι και το πολιτικό πλαίσιο της κατάληψης το οποίο αποτυπώθηκε στην πρώτη προκήρυξη και στο κεντρικό πανό. Αυτό μοιάζει εξαιρετικά εντυπωσιακό αν σκεφτεί κανείς τη δυστοκία την οποία αντιμετώπισε ένα 24ώρο μετά η ίδια η κατάληψη σε πολύ πιο απλά θέματα όπως π.χ. στο τι θα γράφει ένα πανό στην πορεία της επόμενης μέρας...

Από την άλλη, ας είμαστε και κάπως ειλικρινείς με τους εαυτούς μας. Καταρχήν, καμία άποψη και αντίληψη δεν έπεσε από τον ουρανό μέσα στην κατάληψη της ΓΣΕΕ. Όλες οι απόψεις, οι τακτικές και οι αντιλήψεις προϋπήρχαν και αποτελούσαν στοιχεία μιας συνολικής κίνησης γύρω από τα εργατικά. Η άποψη ας πούμε κάποιων μελών της ΣΒΕΟΔ, η οποία είναι τελείως επικεντρωμένη «στο σωματείο μας» και αντιλαμβάνεται πολλά πράγματα με έναν εντελώς εργαλειακό τρόπο, δεν είναι καινούρια. Είχε εμφανιστεί και στην απολογιστική της αντισυγκέντρωσης για την Πρωτομαγιά, όπου απέφυγε με ιδιαίτερη εμμονή την οποιαδήποτε μετέπειτα συνεργασία κόσμου και ομάδων. Στάση στην οποία αρκετός κόσμος ήδη από τότε στάθηκε κριτικά απέναντι της, όπως άλλωστε και μία μειοψηφία της ΣΒΕΟΔ. Με αυτό τον τρόπο, τα προβλήματα της παρέμβασης στους εργασιακούς χώρους, οι διαφορετικές προσεγγίσεις πάνω στο θέμα, οι διαφορετικές τακτικές και οι διαφορετικές εκτιμήσεις παρέμεναν θαμμένες από το χόμα της αναγκαιότητας μιας κινητοποίησης, μόνο και μόνο όμως για να εμφανιστούν πολλαπλάσιες μέσα στην κατάληψη της ΓΣΕΕ. Αν κάποιος επιζητούσε, για να υπάρξει η κατάληψη της ΓΣΕΕ, πολιτική ή θεωρητική ομοφωνία έψαχνε έτσι και αλλιώς σε λάθος μέρος. Εντός αυτού του κόσμου υπήρχαν και υπάρχουν σοβαρότατες διαφωνίες. Διαφωνίες που μέχρι τότε, εξαιτίας της ενασχόλησής μας με αμυντικές κυρίως κινήσεις (απολύσεις, διώξεις, απάντηση σε διάφορες επιθέσεις του κεφαλαίου εναντίον των εκμεταλλευομένων) είχαν πολύ μικρή σημασία. Σημασία όμως που μεγαλώνει γεωμετρικά όσο πάμε από το «υπερασιζόμαστε αυτό και αυτό» στο «θέλουμε αυτό και αυτό». Διαφωνίες, ακόμα, που εξαιτίας της απουσίας μαζικών ή δυναμικών εργατικών αγώνων όλη την προηγούμενη περίοδο, ήταν σε γενικές γραμμές σε αδράνεια. Διαφωνίες, ακόμα και για το ίδιο το εγχείρημα, οι οποίες μπήκαν στην άκρη προκειμένου να το πραγματοποιήσουμε. Ωστόσο, παρόλες τις διαφωνίες, πιστεύουμε ότι πολλοί θεωρήσαμε ότι η κατάληψη της ΓΣΕΕ θα έδινε το χώρο και τη δυνατότητα σε διαφορετικές απόψεις ή προσεγγίσεις να συνυπάρξουν και να συμπράξουν και να είναι παραγωγική αυτή η συνύπαρξη και όχι διασπαστική ή και αυτοκαταστροφική για το ίδιο το εγχείρημα.

Το εγχείρημα ήθελε να επικεντρώσει σε 3 σημεία και να τα αναδείξει ως ζητήματα. Το πρώτο, ήταν η κριτική στην συνδικαλιστική γραφειοκρατία τόσο γενικά, όσο και ειδικά για τη στάση της κατά τη διάρκεια της εξέγερσης. Κριτική που δεν ήταν απλά αντι-ΓΣΕΕ αλλά, αντι-θέτως, πρότεινε και έναν άλλο τρόπο: την αυτοοργάνωση στους χώρους εργασίας. Πουθενά, είτε στα πανό, είτε στις προκηρύξεις που βγήκαν από την κατάληψη, κανείς δε μιλάει ούτε για να «ενισχύσουμε τα σωματεία μας» ούτε για τίποτα παρόμοιο. Η κατάληψη της ΓΣΕΕ ήταν σαφής - τουλάχιστον στο επίπεδο της συνθηματολογίας - και ως ένα βαθμό μόνο πέρα από αυτό το επίπεδο: Αυτοοργάνωση των εργατών έξω από τις υπάρχουσες αλλοτριωμένες δομές. Το δεύτερο σημείο ήταν, να αναδείξει το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι δεν είναι απόντες από την εξέγερση, τη στιγμή που οι μηχανές του θεάματος θέλανε να την παρουσιάσουν περίπου σαν ένα πανελλήνιο εφηβικό οικογενειακό καβγαδάκι. Το τρίτο στοιχείο, τέλος, ήταν η απόπειρά μας να γίνει η κατάληψη κέντρο αγώνα προκειμένου η εξέγερση να απλωθεί στους χώρους εργασίας. Βλέποντας κανείς σήμερα αυτά τα 3 σημεία που είχαν από κοινού συμφωνηθεί, είναι σί' αλήθεια πιο εντοπωσιακό το γεγονός ότι κάποιοι μιλάνε για εργατιστές που υποτίθεται ότι ήθελαν να διατηρηθούν οι διαχωρισμοί που είχαν ξεπεραστεί από την εξέγερση. Τη στιγμή που και τα 3 σημεία του κειμένου αφορούσαν ρητώς τους εργαζόμενους, και ακόμα πιο ρητά έβραζαν στην εξέγερση το ζήτημα της εργασίας. Από ότι φαίνεται μάλλον οι σύντροφοι και οι συντρόφισσες θεωρούν ότι μέχρι τις 8 το πρωί της Τετάρτης (ώρα εισόδου στο κτήριο), ήμασταν εργάτες ενώ μετά τις 8 γίναμε αυτοματίως εξεγερμένοι.

Τέλος, και κλείνοντας την αναφορά μας στην προετοιμασία της κατάληψης, θα πρέπει να πούμε ότι ακόμα και η δέσμευση της ΣΒΕΟΔ να συμμετάσχει για 2 μέρες στο εγχείρημα είχε ήδη δηλωθεί από το αρχικό κάλεσμα και την προπαρασκευαστική συζήτηση. Από τη στιγμή, λοιπόν, που τα μέλη της ΣΒΕΟΔ έχουν δηλώσει ρητά ότι η συμμετοχή τους μπορεί να πάει μέχρι ένα σημείο και όχι παραπέρα, είναι επεικώς υποκριτική στάση κάποιου, που επίσης συμμετείχαν στο εγχείρημα, να σχίζουμε τα ιμάτια τους για την «προδοσία» και την «υπόσκαψη» της κατάληψης της ΓΣΕΕ. Με αυτή την έννοια **το πρόβλημα** της αποχώρησης της ΣΒΕΟΔ από την κατάληψη της ΓΣΕΕ **είναι πολιτικό**, και όχι ζήτημα ηθικής τάξης. Και είναι ακριβώς το ίδιο πρόβλημα που μαστίζει πρωτοβάθμια σωματεία που ενώ γνώριζαν για την κατάληψη, που ενώ έχουν μια δυναμική, που ενώ βάζουν τα ζητήματα σε μια πιο σωστή βάση, απείχαν πανηγυρικά από τις οποιοσδήποτε διαδικασίες της κατάληψης της ΓΣΕΕ, με εξαίρεση την απλή παρουσία τους στις πρώτες δύο μαζικές συνελεύσεις. Αλλά περισσότερα γ' αυτό παρακάτω.

Μία παρένθεση πριν συνεχίσουμε. Η κατάληψη της ΓΣΕΕ αποτέλεσε ένα από τα πιο πολυσυζητημένα, στη μεταδεκεμβριανή περίοδο, εγχειρήματα. Κάποιοι από τους υπογράφοντες έχουμε συμμετάσχει σε αυτό το διάλογο, ο οποίος κατά τη γνώμη μας όμως γίνεται σε εντελώς λάθος βάση (και με αυτή την έννοια κάνουμε και την αυτοκριτική μας). Το βασικότερο πρόβλημα αυτού του διαλόγου είναι ότι η ανάλυση η οποία γίνεται, γίνεται στη βάση μιας αντίληψης περί αντιμαχόμενων τάσεων μέσα στην κατάληψη (βλ. Blaumachen τεύχος 3, Τα παιδιά της Γαλαρίας, τεύχος 14). Πέραν του ότι αυτό είναι μια άκυρη αναγωγή, μιας και αν αναφερθούμε σε προσωπικές ή συλλογικές περιπτώσεις θα δούμε υποκείμενα να συμφωνούν τότε με τη μία ή την άλλη «τάση» ή ακόμα περισσότερες φορές να διατυπώνουν τη δική τους ιδιαίτερη άποψη, επιπλέον είναι και ένας μανιχαϊσμός εσχάτης κατηγορίας. Σύμφωνα με τους ποσοτηκτικές αυτής της άποψης, η κατάληψη της ΓΣΕΕ δεν πέτυχε όσα θα μπορούσε. Και επειδή για αυτή την έλλειψη δεν μπορεί να φταίει η δική του άποψη, φυσικά, φταίνε όλοι όσοι οποιαδήποτε στιγμή (ακόμα και αν μέχρι πριν την τελική πορεία αποχώρησης συμφωνούσαν μαζί τους) διαφώνησαν με αυτούς. Και τέλος, και πολύ πιο σημαντικό, αυτή η συζήτηση γίνεται σε μία βάση η οποία δεν είναι καθόλου χρήσιμη και γόνιμη για το κίνημα. Απλούστατα, επειδή χρεώνει την όποια αποτυχία σε κάποιους «εργατιστές», απλούστατα επειδή διαχωρίζει ένα ενιαίο υποκείμενο (το σύνολο των καταληψιών) για να ρίξει το ανάθεμα σε κάποιους, καταλήγουν: «Και άρα πια λύση μπορεί να υπάρχει; Απομονώνουμε τους 'κακούς εργατιστές'; Τους κόβουμε την καλημέρα;». Αντιθέτως, εμείς θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τους καταληψίες της ΓΣΕΕ σαν ένα ενιαίο υποκείμενο. Σαν ένα χώρο όπου τα προβλήματα τμημάτων του συλλογικού υποκειμένου είναι και προβλήματα συνολικά επί του υποκειμένου, και των οποίων η λύση και η γονιμότητα των συζητήσεων δεν μπορεί να γίνει στη βάση του διαχωρισμού, αλλά στη βάση της ενοποίησης. Επιπλέον, μοιάζει τραγικό να αναλωνόμαστε στο ποιός είπε τι, πώς το εννοούσε, γιατί το εννοούσε κλπ., έτσι και να αδυνατούμε τελικά να αντιληφτούμε τους εαυτούς μας σαν ένα ενιαίο υποκείμενο (με τη δυνα-

μική του προφανώς αλλά και τα υπαρκτά του προβλήματα). Αντιθέτως, ψάχνουμε να βρούμε συντρόφους που προβοκάρουν και κινδυνολογούν, «κακούς εργατιστές» και ποιος ξέρει τι άλλο, εκεί που μέχρι 5 μέρες πριν από κοινού είχαμε αποφασίσει και πραγματοποιήσει την κατάληψη του κτηρίου. Θα προσπαθήσουμε ανάμεσα στα άλλα,, έστω και εμμέσως, (και παραβλέποντας διάφορους μικροσταλινισμούς τοπικού καφενείου που θυμούνται ό,τι θέλουμε), να τοποθετήσουμε το διάλογο στη σωστή του βάση, η οποία μόνο μία μπορεί να είναι: **η χρησιμότητα του για το κίνημα**, έτσι όπως τουλάχιστον την αντιλαμβανόμαστε με το φτώχο μας μυαλό εμείς.

Η πρώτη μέρα της κατάληψης

Από την πρώτη στιγμή της κατάληψης θα ξεκινήσουν οι αντιδράσεις. Μόλις μία ώρα μετά, ο Παναγόπουλος ψέλλιζε διάφορες ασυναρτησίες στα ραδιόφωνα και στις τηλεοράσεις του στυλ «οι εργάτες αυτή την ώρα είναι στην οικοδομή» και άλλα τέτοια σαχλά, που όλα απαντήθηκαν άμεσα από συντρόφους και συντρόφισσες καταληψίες και μοιραζόταν μαζί με τις προκηρύξεις μπροστά από την κατάληψη. Πλήθος κόσμος περνούσε συνεχώς και έκοβε βόλτες στο κτήριο από το ισόγειο μέχρι το roof garden, δημοσιογράφοι άρχισαν να περιτριγυρίζουνε γύρω γύρω... Το πρωί και 2-3 ώρες μετά γίνεται η πρώτη διαχειριστική συνέλευση, η οποία απλά αποφασίζει για 2-3 πρακτικά προβλήματα που είχαν ανακύψει, τα οποία και λύθηκαν εύκολα, και αποφασίζει να ξαναγίνει διαχειριστική το μεσημέρι, κατά την οποία θα ετοιμαζόταν η εισήγηση για τη βραδινή ανοιχτή συνέλευση.

Από το μεσημέρι και μετά όμως, στη γωνία της Γ' Σεπτεμβρίου άρχισε να μαζεύεται ο τραμπουκικός μηχανισμός της ΓΣΕΕ αποτελούμενος από στελέχη της ΠΑΣΚΕ και της ΔΑΚΕ... Πράγμα που σαν κίνηση από μόνο του υποδηλώνει πάρα πολλά πράγματα για το συμβολικό και πολιτικό χαρακτήρα της κατάληψης. Περίπου στις τέσσερις το απόγευμα άρχισαν να κινούνται προς το κτήριο. Σε εκείνη τη φάση μέσα στο κτήριο ήμασταν περίπου 50 άτομα. Σύντροφοι-ισσες από την ΑΣΟΕΕ είχαν ενημερωθεί να είναι έτοιμοι αν χρειαστεί να έρθουνε στη ΓΣΕΕ να βοηθήσουν. Τέλος πάντων, οι τραμπούκοι κινούνται προς την είσοδο και ζητούνε να μπουνε μέσα, το οποίο και φυσικά αρνούμαστε. Οι φραστικές αντιπαραθέσεις συνεχίστηκαν για κανένα δεκάλεπτο μέχρι να κάνουμε αλυσίδες και να τους αποθήσουμε από την είσοδο. Στη συνέχεια, όταν έρχονται σύντροφοι και συντρόφισσες από ΑΣΟΕΕ, τους απωθούμε σιγά σιγά στο τέλος του πεζόδρομου όπου και διαλύονται. Έτσι, λοιπόν, ανάμεσα στα άλλα η κατάληψη της ΓΣΕΕ αποτέλεσε την κατάληψη/εγχείρημα που αντιμετώπισε τη μόνη προσπάθεια να κατασταλεί «επιχειρησιακά», όχι από τις δυνάμεις ασφαλείας, αλλά από ένα κομμάτι της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, πράξη που μετά θα παρουσιαζαν ως απάντηση της «κοινωνίας» απέναντι στο εγχείρημα, ότι και καλά, δηλαδή, το «οργανωμένο εργατικό κίνημα» απάντησε στην επίθεση που δέχθηκε από τους «εχθρούς της δημοκρατίας». Προσπάθεια που απαντήθηκε με επιτυχία και σε πολιτικό και σε επιχειρησιακό επίπεδο. Προσπάθεια που αν δεν απαντιόταν και, αντιθέτως, συνοδεύονταν από αποτυχία (δηλαδή κατάφεραν να μας βγάλουν έξω) θα αποτελούσε τη μεγαλύτερη ήττα που θα μπορούσαμε να υποστούμε. Πάντως, σε αυτή τη στιγμή πρέπει να σταθούμε λίγο. Εκείνη την πρώτη μέρα, μέλη του προεδρείου της ΠΕΚΟΠ, πέρασαν από την κατάληψη και συζητήσαν μαζί μας. Αργότερα μάθαμε ότι η ηγεσία της ΓΣΕΕ ζήτησε από την ΠΕΚΟΠ να βγάλει ανακοίνωση που να καταγγέλλει την κατάληψη. Η ΠΕΚΟΠ αρνήθηκε να κάνει τέτοιο. Μια βδομάδα μετά η Κούνεβα δέχεται τη δολοφονική επίθεση.

Αυτή όμως η ένταση μεταξύ των καταληψιών και των τραμπούκων είχε ως συνέπεια η διαχειριστική συνέλευση που είχε κανονιστεί για το μεσημέρι να μη γίνει ποτέ. Και έτσι στη βραδινή συνέλευση να μην υπάρχει τίποτα συγκροτημένο να πούμε πέρα από το ίδιο μας το εγχείρημα. Όχι ότι αυτό είναι μικρό ή ανάξιο λόγου, ίσα-ίσα είχαμε καταλάβει ένα χώρο με τεράστια ιστορική σημασία, ένα χώρο ενός θεσμού που υποτίθεται ότι προοσιφίζεται τα συμφέροντα των εργαζομένων, με μία κίνηση που κατέβασε τα βρακιά της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας μπροστά στα γεγονότα. Το εγχείρημα της κατάληψης άξιζε να συζητηθεί με σοβαρότητα, πρώτον επειδή η συμβολική του σημασία ήταν προφανής σχεδόν στους πάντες, δεύτερον επειδή είχαμε στα χέρια μας μία κατάληψη που δυνητικά είχε μια τεράστια αξία χρήσης.

Εκείνο το βράδυ πρέπει να πέρασαν μερικές χιλιάδες από την κατάληψη, να στάθηκαν λίγο ή πολύ να δούνε τι γίνεται και να συζητήσουν. Η πρώτη συνέλευση έχει απροσδόκητα πάρα

πολύ κόσμο και είναι στιγμές που βασιλεύει το χάος. Λέγονται τα πάντα και από τους πάντες, χωρίς αυτό να είναι απαραίτητα αρνητικό. Οι αριστεριστές μοιάζουν εντυπωσιασμένοι, που ενώ τόσα χρόνια πολεμάνε τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία (για να πάρουν την θέση της), μέσα σε 9 μήνες μια δράκα αγωνιστών και αγωνιστριών εκμεταλλευομένων καταφέρνει να ματαιώσει την πρωτομαγιάτικη εκδήλωση της ΓΣΕΕ και 6 μήνες μετά να μπουκάρει στο κτήριο της ΓΣΕΕ και να κρεμάει ένα πανό που φαίνεται μέχρι τους Αμπελόκηπους. Έτσι προσπαθούν να μας βάλουν μυαλό: «πρέπει να έχετε αιτήματα», «πρέπει να συγκροτηθούμε σε σώμα», «να αποπλιστεί η αστυνομία», «κάτω η κυβέρνηση των δολοφόνων» και διάφορα άλλα. Γενικά ο αριστερισμός δεν κράτησε μια κοινή στάση, και ούτε ήρθε κατά καμία έννοια οργανωμένος να παρέμβει στην κατάληψη. Όλες οι στάσεις ήταν πολύ ρευστές. Από τη μία υπήρχε το κομμάτι εκείνο που ήταν στα αλήθεια εντυπωσιασμένο από την κίνηση, αλλά δεν ήταν σε θέση να ξεπεράσει τα όρια του (και αυτό δεν είναι πρόβλημα του αριστερισμού αλλά του συνδικαλισμού) και από την άλλη υπήρχε το κομμάτι το οποίο στεκόταν εμμέσως εχθρικά απέναντι στο εγχείρημα, χωρίς φυσικά να μπορεί να κάνει κάτι άλλο πέρα από το να μας λέει π.χ. ότι τα σώματα μαζεύονται στη Νομική και κάτι τέτοια...

Ήδη, το βράδυ μετά από αυτή τη συνέλευση και την τρομακτική προσέλευση του κόσμου έγινε, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, κατανοητό ότι το εγχείρημα είχε ήδη αρχίσει να μας ξεπερνάει. Σε επίπεδο κεντρικής πολιτικής σκηνής είχαμε επιτύχει συντριπτικά κατάγματα στο γραφειοκρατικό συνδικαλισμό. Μόλις την προηγούμενη εβδομάδα η ΓΣΕΕ κράτησε την πιο ελβεινή στάση που θα μπορούσε να κρατήσει, ακυρώνοντας ακόμα και τη συνηθισμένη τουφεκιά-στον-αέρα απεργία κατά του προϋπολογισμού. Καταλαβαίνει κανείς ότι μια διαδήλωση και απεργία 4 μέρες μετά τη δολοφονία του Γρηγορόπουλου, μπορεί να μην οδηγούσε αιτιοκρατικά σε κάτι σημαντικό, αλλά έτσι κι αλλιώς ελάχιστα πράγματα μπορούσαν να προβλεφθούν εκείνες τις μέρες. Με αυτήν την έννοια, η ακύρωση της απεργίας ήταν το γεγονός που αποτέλεσε την αφορμή της κατάληψης. Κατάληψη που ήταν μια ρητή δήλωση: Οι εκμεταλλεόμενοι δεν απέχουν από την εξέγερση, αλλά συμμετέχουν εξίσου σαν ένα κομμάτι της. Με μία, ακόμα πιο γενική, έννοια: εκεί που το Δεκέμβρη το ανεξέλεγκτο έκανε σε ένα πλήθος πεδίων τον εαυτό του ορατό (από τους μαθητές που έσπασαν τη διαμεσολάβηση του ΚΚΕ, τους φοιτητές που βγήκαν στους δρόμους σπάζοντας με τη σειρά τους τη διαμεσολάβηση του φοιτητικού συνδικαλισμού, τους μετανάστες που έσπασαν τη διαμεσολάβηση των μεταναστευτικών κοινοτήτων και ολόκληρα κοινωνικά κομμάτια που έσπασαν τη διαμεσολάβηση των ΜΜΕ) η κατάληψη της ΓΣΕΕ αποτέλεσε, ίσως, την πιο επικίνδυνη απόπειρα να σπαστεί μία από τις δυνατότερες διαμεσολαβήσεις: αυτή που διαπραγματεύεται την εργατική μας δύναμη, αυτή που μιλάει εξ' ονόματος μας ως παραγωγοί των αγαθών αυτού του κόσμου, αυτή που η δουλειά της είναι οι εργάτες να συνεχίσουν να κάνουν τη δουλειά τους.

Αυτή η συνέλευση κρατάει για ώρες και ώρες χωρίς όμως να καταλήγει σε κάτι συγκεκριμένο, παρά μόνο σε μια αόριστη απόφαση ότι την επόμενη μέρα θα φύγει συγκροτημένο μπλοκ από την κατάληψη για την πανεκπαιδευτική πορεία, χωρίς όμως να ειπωθεί ούτε τι θα κάνει, ούτε τι θα γίνει, ούτε που θα πάει αφήνοντας τα ζητήματα αυτά να λυθούν στη διαχειριστική συνέλευση. Διαχειριστική συνέλευση η οποία στις 3 τα ζητημάτα δεν είναι σε καμία θέση να αποφασίσει μιας και προκύπτουν μία σειρά ζητημάτων. Το πρώτο και βασικότερο ζήτημα που προκύπτει είναι αν η διαχειριστική έχει διεκπαιρωτικό ρόλο ή μπορεί να παίρνει αποφάσεις και να αναρρεί προηγούμενες αποφάσεις της ανοιχτής συνέλευσης. Με αφετηρία αυτό το ζήτημα, ένα κομμάτι της συνέλευσης υποστηρίζει ότι η διαχειριστική έχει καθαρά διεκπαιρωτικό ρόλο και πρέπει να υλοποιήσει την απόφαση για δημιουργία μπλοκ στην πορεία της επόμενης μέρας, ενώ ένα άλλο κομμάτι της συνέλευσης αμφισβητεί το εάν όντως πάρθηκε απόφαση από την ανοιχτή συνέλευση με το επιχείρημα ότι εξαιτίας της σύγχυσης που επικρατούσε δεν υπήρχε δέσμευση από τους συμμετέχοντες στη συνέλευση. Παράλληλα, δεδομένης και της απουσίας του μεγαλύτερου μέρους του κόσμου που συμμετείχε στην ανοιχτή συνέλευση, μπαίνει το ζήτημα της περιφρούρησης του χώρου το επόμενο πρωί. Εδώ ανακύπτει το δίλλημα, εάν προτεραιότητα έχει η υλοποίηση μιας, έστω και συγκεχυμένης, απόφασης της συνέλευσης ή η υπεράσπιση της ίδιας της κατάληψης. Σε γενικές γραμμές η κουβέντα περιστράφηκε γύρω από αυτόν τον άξονα: κατά πόσο μπορούμε ή θέλουμε να υλοποιήσουμε την απόφαση της αρχικής συνέλευσης με τα δεδομένα, υπαρκτά πρακτικά και πολιτικά προβλήματα. Τέλος, να σημειώσουμε ότι το αν θα υλοποιηθεί ή όχι η απόφαση δεν είχε καθόλου να κάνει με το ζήτημα της συνέχισης ή όχι της κατάληψης. Σύντροφοι-ισσες που υποστήριζαν π.χ. να γίνει το μπλοκ παρόλα τα προβλήματα περιφρούρησης αργότερα θα υπο-

στηρίζουν τη λήξη της κατάληψης, όπως και το αντίθετο. Τελικά, αποφασίστηκε να υλοποιηθεί η απόφαση. Έτσι φτιάχτηκε ένα πανό και δημιουργήθηκε ένα ολιγομελές μπλοκ που πήγε μέχρι το Πεδίο του Άρεως.

Εκείνη η μέρα, για όσους συμμετείχαμε με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, έχει μία ιστορικότητα που κανείς, ακόμα και σήμερα, δεν έχει αναδείξει και που μπορεί να συμπυκνωθεί στο ότι πρώτη φορά στην ιστορία του εργατικού κινήματος της χώρας εργαζόμενοι-ες, αυτόνομα και αυτοργανωμένα, δεν καταδικάζουν απλά τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία, αλλά επιπλέον της επιτίθενται με τον πιο σαφή τρόπο: **καταλαμβάνοντας τα κεντρικά της γραφεία**. Εκείνη τη μέρα η αυτοοργάνωση των εργατών έριξε την πρώτη φτυαριά στο μαλακό χόμα από τις βροχές του Δεκέμβρη για να σκάψει τον τάφο των αφεντικών. Αλλά αυτή η φτυαριά έχει και ένα βάρος. Βάρος που θα τολμήσουμε να πούμε ότι σχεδόν το σύνολο της κατάληψης, είτε σα συλλογικό υποκείμενο είτε σαν οι ψηφίδες των συλλογικοτήτων που την συναποτελούσαν, δε θέλησε ή δεν μπόρεσε να σηκώσει. Και ακριβώς για να μη σηκώσει αυτό το βάρος υπήρξε μια φυγή προς δύο κατευθύνσεις. Η μία ήταν η φυγή προς το καταφύγιο της πολιτικής ταυτότητας, δηλαδή της ιδεολογίας. Η άλλη ήταν η φυγή προς τη συνδικαλιστική ταυτότητα η οποία διαμεσολαβεί την εργατική διεκδίκηση.

Η δεύτερη μέρα της κατάληψης

Και με αυτόν τον τρόπο περνάμε στη δεύτερη μέρα της κατάληψης, η οποία θα αφήσει το στίγμα της και στο υπόλοιπο τμήμα που ακολούθησε. Ο κόσμος της περιφρούρησης το πρωί της Πέμπτης ήταν ελάχιστος. Ταυτόχρονα, τα γενικευμένα επεισόδια που κράτησαν σχεδόν όλη τη μέρα δεν επέτρεψαν να γίνει η διαχειριστική συνέλευση. Σύντροφοι και συντρόφισσες εκείνο το απόγευμα προσπαθήσαμε να μαζέψουμε κόσμο να γίνει η διαχειριστική, αλλά σχεδόν κανείς δεν προθυμοποιήθηκε χρησιμοποιώντας διάφορες προφάσεις.

Έτσι, το απόγευμα καλείται η δεύτερη συνέλευση της κατάληψης. Σε εκείνη τη συνέλευση ουσιαστικά υπήρξαν τρεις προτάσεις. Ένας πυρήνας από τη ΣΒΕΟΔ και κάποιοι άλλοι σύντροφοι πρότειναν να λήξει η κατάληψη το ίδιο βράδυ ή το επόμενο πρωί. Οι σύντροφοι έκαναν το λάθος να προσπαθήσουν να λήξουν την κατάληψη επικαλούμενοι, σα ΣΒΕΟΔ, όχι την ήδη ληφθείσα απόφαση τους να συμμετάσχει ο ΣΒΕΟΔ για δύο μέρες, αλλά τα διάφορα διαχειριστικά προβλήματα που όπως είναι φυσικό υπήρχαν, ένα πολιτικάντικο παιχνίδι που σε γενικές γραμμές έγινε άμεσα αντιληπτό. Η δεύτερη πρόταση ήταν να συνεχιστεί η κατάληψη κάνοντας κάποιες εκδηλώσεις και προσπαθώντας να γίνει η ΓΣΕΕ κέντρο αγώνα των εργατών που συμμετέχουν στην κατάληψη, αδιαφορώντας πλήρως για τα όποια πρακτικά και διαχειριστικά προβλήματα υπήρχαν, με τα οποία άλλωστε οι συγκεκριμένοι σύντροφοι και συντρόφισσες ουδέποτε μπήκαν στον κόπο να ασχοληθούν. Η τρίτη πρόταση αναγνώριζε τα υπαρκτά διαχειριστικά προβλήματα (ζητήματα περιφρούρησης, ζητήματα οργάνωσης του χώρου, ζητήματα έλλειψης οποιασδήποτε διαδικασίας να παίρνει και να υλοποιεί αποφάσεις) και θεωρούσε ότι πολιτικά και συμβολικά οι στόχοι της κατάληψης επετεύχθησαν, άρα ζητούσε να γίνει ένα κάλεσμα για την ερχόμενη Κυριακή (4 μέρες μετά) στον κόσμο που συμμετείχε στην κατάληψη προκειμένου να φτιαχτεί μία διαδικασία η οποία θα άρχιζε να παρεμβαίνει σε εργασιακούς χώρους προσπαθώντας να εξαπλωθεί η εξέγερση και εκεί.

Η κουβέντα σύντομα εκτροχιάζεται. Οι αντικινηματικές συμπεριφορές και στάσεις μέρους της συνέλευσης θα οδηγήσουν γρήγορα τη συζήτηση στο δίπολο του αν θα λήξει η κατάληψη ή όχι. Ολόκληρη η συνέλευση εγκλωβίζεται σε αυτό το δίπολο αντί να ασχολείται με το πώς θα προχωρήσει πρακτικά τα τρία ζητήματα που έβαλε η κατάληψη ή με το πώς θα αντιμετωπίσει τα διαχειριστικά προβλήματα της κατάληψης. Σύντομα, υπό το βάρος και το διπολισμό μιας τέτοιας αντιπαράθεσης, σε συνδυασμό με την κόπωση και τον εκνευρισμό από μια δυστοκία δύο ημερών σε ό,τι προσιπάθησε να κάνει η κατάληψη, οδήγησαν σε διάφορους θεατρινισμούς, ψυχοδράματα και συναισθηματισμούς άνευ περιεχομένου. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με το ότι η αντιπαράθεση των επιχειρημάτων γινόταν με τη σάλτσα των προσωπικών προσβολών, υπονοούμενων για ακεραιότητα και άλλα τέτοια όμορφα, οδήγησε ένα μέρος του πυρήνα των συμμετεχόντων στην κατάληψη να αποχωρήσει εμφανώς απογοητευμένος από την όλη διαδικασία, αλλά κυρίως, και αυτό είναι το πιο σημαντικό, δημιούργησε απογοήτευση στον κόσμο που πέρασε από την κατάληψη ή και συμμετείχε σε κάποιο μικρότερο βαθμό, μειώνοντας κατά πολύ τη δυναμική που είχε το εγχείρημα.

Ένα πολύ σημαντικό γεγονός στο οποίο αξίζει να σταθούμε κατά τη δεύτερη μέρα είναι μια ανακοίνωση που βγήκε από το ΕΚΑ και μια δήλωση του Παναγόπουλου¹⁸. Η ανακοίνωση του ΕΚΑ κατέληγε στο εξής πολύ σημαντικό, για να καταλάβουμε και 'μείς οι ίδιοι μερικά πράγματα: «Το οργανωμένο εργατικό κίνημα δεν είναι το κτήριο της ΓΣΕΕ». Ταυτόχρονα, ο Παναγόπουλος, απαντώντας στα «αιτήματα» (σε αυτά τέλος πάντων που κατάλαβε αυτός σαν αιτήματα) λέει το εξής: «Αν θέλουν οι καταληψίες ας καλέσουν αυτοί σε Γενική Απεργία». Παρότι υπήρξε κείμενο απάντησης από την κατάληψη, το ότι δεν έγιναν τα απαραίτητα βήματα ώστε να απαντηθούν αυτά τα ζητήματα και πρακτικά και ουσιαστικά φανερόνουν και τα δικά μας όρια σαν εγχείρημα. Όρια που δεν μπορούν να ξεπεραστούν όσο τα ατομικά και τα συλλογικά υποκείμενα παραμένουν δέσμια σε μορφές, περιεχόμενα και αντιλήψεις που αφορούν την προ εξέγερσης περίοδο.

Η δεύτερη μέρα ανέδειξε, κατά τη γνώμη μας, όλα τα όρια και όλα τα προβλήματα της κατάληψης και άρα και ημών των ιδίων σαν συλλογικό υποκείμενο.

Πρώτον: τα όρια του συνδικαλισμού. Ο συνδικαλισμός βρίσκεται, αναγκαστικά σχεδόν, εντός της καπιταλιστικής σχέσης. Πέραν του απλού γεγονότος ότι σήμερα πια, σε όλα σχεδόν τα μέρη του κόσμου, αποτελεί θεσμικά οργανωμένη δομή της εργατικής τάξης υπάρχει και το προφανές ζήτημα ότι εκτός από αυτή τη μορφή έχει και ένα σαφές περιεχόμενο: τη διαπραγμάτευση του άμεσου ή έμμεσου μισθού και τη διαπραγμάτευση των όρων με τους οποίους πωλείται ή αγοράζεται το εμπόρευμα εργατική δύναμη. Οπότε έχουμε από τη μία τη μορφή (συνδικάτο-σωματείο) και από την άλλη το περιεχόμενο (διαπραγμάτευση της εργατικής δύναμης), που βρίσκονται σε μια διαλεκτική σχέση. Επιπλέον, θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι πριν το φαινόμενο «σωματείο που διαπραγματεύεται την εργατική δύναμη», υπάρχει ένα άλλο φαινόμενο το οποίο, για την ακρίβεια, έχει γεννήσει το «σωματείο που διαπραγματεύεται την εργατική δύναμη». Αυτό το φαινόμενο είναι η εργατική διεκδίκηση, η οποία μέσα από την ιστορική της εξέλιξη έχει οδηγήσει στη μορφή «σωματείο». Ωστόσο, το θέμα που προκύπτει είναι το εξής: εργατική διεκδίκηση και συνδικαλισμός δεν έχουν μια αιτιοκρατική σχέση. Η εργατική διεκδίκηση δε γεννά απαραίτητα «συνδικαλισμό», μπορεί να γεννήσει και άλλα πράγματα: η ίδια η εργατική διεκδίκηση είναι που σε άλλες εποχές γέννησε το αίτημα για την αλλαγή αυτού του κόσμου, οι εργατικές διεκδικήσεις και οι αγώνες της τάξης μας γέννησαν τα πολιτικά προτάγματα του σοσιαλισμού, του κομμουνισμού και της αναρχίας. Στη συνέχεια, οι εργατικοί αγώνες, στο δρόμο τους για την αλλαγή αυτού του κόσμου, διατύπωναν και πετύχαιναν να ικανοποιηθούν τα αιτήματά τους. Αντιθέτως, ο συνδικαλισμός είναι αυτός που, μεταβαλλόμενος μέσα από την ιστορική εξέλιξη σε μία θεσμική καπιταλιστική μορφή, επιδιώκει να διαμεσολαβήσει την εργατική διεκδίκηση. Γιατί; Απλούστατα, επειδή κέρδισε τη θεσμοποίηση του από το καπιταλιστικό κράτος για να κάνει αυτή τη δουλειά. Αλλά ας γίνουμε κάπως πιο συγκεκριμένοι.

Είπαμε στην αρχή ότι ο συνδικαλισμός είναι και μορφή και περιεχόμενο. Και λέμε ότι στην κατάληψη της ΓΣΕΕ φάνηκαν τα όρια του συνδικαλισμού. Ας γίνουμε πιο σαφείς: η ΣΒΕΟΔ αποτέλεσε το συνεκτικό ιστό ώστε να πραγματοποιηθεί ένα τέτοιο εγχείρημα. Αν δεν υπήρχαν οι σύντροφοι-ισσες από εκεί η κατάληψη πιθανόν δε θα πραγματοποιούνταν ποτέ. Η ΣΒΕΟΔ τώρα, σα σωματείο έχει και μια θεσμική μορφή και έχει και ένα περιεχόμενο. Ένα περιεχόμενο τόσο διαφορετικό που την έκανε να είναι το μόνο σωματείο που συμμετείχε στο εγχείρημα. Όμως, η θεσμική μορφή - σωματείο - με το περιεχόμενο - αγωνιζόμαστε αυτοοργανωμένα και αυτόνομα έξω από τα θεσμικά όρια - έρχονται κάποια στιγμή σε σύγκρουση. Γιατί, ενώ το περιεχόμενο της δράσης σου σα σωματείο έχεις μια σχετική ελευθερία να το καθορίσεις, τη θεσμική σου μορφή την καθορίζει ρητώς το καπιταλιστικό κράτος. Αυτή τη σύγκρουση η ΣΒΕΟΔ την έληξε μέσα στην κατάληψη της ΓΣΕΕ και ήταν μια υποχώρηση που έθετε η θεσμική της μορφή σαν τέτοια. Αλλά σωματεία, που τα περιεχόμενα της δράσης τους είναι κοντινά με τη ΣΒΕΟΔ το έληξαν πριν την κατάληψη, αποφασίζοντας να μη συμμετάσχουν ως σωματεία. Ας είμαστε όμως όσο πιο αντικειμενικοί μπορούμε: η ΣΒΕΟΔ βρέθηκε σε μια κατάσταση έχοντας τραβήξει στα άκρα τις δυνατότητες του θεσμικού της ρόλου μόνη της. Σε αυτή την κατάσταση και εκείνη τη στιγμή επέλεξε να αποχωρήσει. Η ευθύνη δεν είναι μόνο της ΣΒΕΟΔ, γιατί τα όρια του συνδικαλισμού δεν είναι μόνο δικά της όρια. Το ξα-

18 Μέχρι τότε οι ανακοινώσεις από τη ΓΣΕΕ όλες με τον έναν ή τον άλλο τρόπο λάμβαναν την απάντηση που τους άρμοζε.

νάπαμε: άλλα σωματεία δεν πάτησαν καν το πόδι τους εκεί. Το να εγκαλούν για παράδειγμα κάποιον αριστεριστή την κατάληψη της ΓΣΕΕ ότι τα σωματεία μαζεύονται στη Νομική (μεταξύ μας αν ήταν σοβαροί συνδικαλιστές θα είχαν τη στοιχειώδη νοημοσύνη να καλέσουν τα σωματεία που ήταν στη Νομική στην κατάληψη της ΓΣΕΕ, αλλά τέλος πάντων...), φανερώνει απλούστατα ότι ουδείς καλός και έντιμος συνδικαλιστής θα αφήσει εύκολα στην άκρη τη δουλειά της διαμεσολάβησης. Κατά μία έννοια η ΣΒΕΟΔ έπρεπε να είναι ο φορέας της γενικότερης κατάστασης του συνδικαλισμού. Έτσι, αυτό που επικράτησε είναι ότι προέχει η υπεράσπιση του σωματείου και η ενδυνάμωση του και έπειτα ακολουθεί ένα εξωθεσμικό εγχείρημα που σε συνθήκες εξέγερσης δεν είχε, αναπόφευκτα, στενά συνδικαλιστικά χαρακτηριστικά. Αυτή την ήττα επιβεβαίωσε η ΣΒΕΟΔ μέσα στην κατάληψη της ΓΣΕΕ. Και όλα τα υπόλοιπα σωματεία εκτός της κατάληψης ή ακόμα και εναντίον της.

Δεύτερον: Τα όρια της πολιτικής ταυτότητας. Καταρχήν μία διευκρίνιση. Όταν μιλάμε για πολιτική ταυτότητα μιλάμε για το πολύ απλό γεγονός που συνίσταται στο εξής: Κυριαρχία της πολιτικής ταυτότητας σημαίνει ότι κάποιο συλλογικό ή ατομικό υποκείμενο για να κάνει κάτι ή ακόμα και απλά να συζητήσει με κάποιο άλλο ατομικό ή συλλογικό υποκείμενο, απαιτεί να κυριαρχήσουν κάποιες πολιτικές απόψεις εκ των προτέρων για να ξεκινήσει να κάνει ή να συζητήσει οτιδήποτε. Με αυτή την έννοια το πρόβλημα δεν είναι η ύπαρξη πολιτικοποιημένων υποκειμένων, ούτε η ύπαρξη πολιτικών απόψεων, αντιλήψεων ή θεωριών, αλλά το πρόβλημα είναι να βάζεις αυτές τις πολιτικές απόψεις σαν προϋπόθεση για να κάνεις οτιδήποτε. Με απλά λόγια: υπάρχουν 10 άνθρωποι σε έναν εργασιακό χώρο. Η κυριαρχία της πολιτικής ταυτότητας σημαίνει ότι αυτά τα υποκείμενα θα πρέπει να λύσουν από τα πριν τα μισά θεωρητικά ζητήματα του πλανήτη πριν αποφασίσουν να κάνουν οτιδήποτε, σε αντίθεση με μια άποψη που λέει ότι σημασία δεν έχει τόσο η ιδεολογική πολιτική συμφωνία, αλλά ο από κοινού αγώνας προκειμένου να γίνει κάτι. Και είναι ακριβώς αυτός ο αγώνας ο οποίος είναι το κατάλληλο πεδίο ώστε να συζητηθούν, να τεθούν σε εφαρμογή, να δοκιμαστούν, να αποτύχουν ή να ευδοκιμήσουν πολιτικές απόψεις, αντιλήψεις και πρακτικές. Με αυτόν τον τρόπο η πολιτική συζήτηση, η αντιπαράθεση επιχειρημάτων, η συμφωνία ή διαφωνία δε συμβαίνει στον άυλο κόσμο της παγκόσμιας επαναστατικής βιβλιογραφίας, αλλά στον υλικό κόσμο συλλογικών ή ατομικών υποκειμένων που κάνουν ήδη κάτι για να αλλάξουν αυτόν τον υλικό κόσμο.

Ουσιαστικά η κατάληψη της ΓΣΕΕ βρέθηκε μπροστά στο δίλημμα: να βγει έξω, να ανοιχτεί, να έρθει σε επαφή με εργασιακούς χώρους και υποκείμενα, να κάνει παρεμβάσεις κλπ ή να μείνει να υπερασπιστεί τον ίδιο της τον εαυτό σαν κατάληψη και να προσπαθήσει να ντύσει με πολιτικά επιχειρήματα το γεγονός της ύπαρξής της; Επιλέξαμε να κάνουμε το δεύτερο. Και ο κόσμος της ΣΒΕΟΔ που έφυγε, αλλά και ο κόσμος που έμεινε. Κανείς από τους καταληψίες δεν είχαμε κάποια δομημένη πρόταση για να κάνουμε παραδείγματος χάριν παρεμβάσεις σε χώρους δουλειάς όσο πιο μαζικά γινόταν ή ως πούμε για να φτιαχτούν επιτροπές σε χώρους εργασίας, κάποιον θεώρησαν ότι οι στόχοι της κατάληψης τη δεύτερη μέρα είχαν επιτευχθεί, κάποιον άλλοι θεώρησαν ότι ήταν ανάγκη να βγει πιο ξεκάθαρος πολιτικός λόγος, κάποιον τρίτοι προσπάθησαν ανεπιτυχώς την απεμπλοκή και από αυτές τις δύο λογικές. Εκ των πραγμάτων, από τη στιγμή που δεν μπορούσαμε να παρέμβουμε σε εργασιακούς χώρους, ακριβώς για να υλοποιήσουμε τα όσα λέγαμε στην πρώτη προκήρυξη έπρεπε να αναπληρωθεί η απουσία παρέμβασης μας από έναν πλεονασμό πολιτικού λόγου. Υπήρχε μια συλλογική αδυναμία να δούμε, αλλά και να υλοποιήσουμε, το άνοιγμα της κατάληψης, όχι σαν μορφή απαραίτητη, αλλά κυρίως σαν περιεχόμενο, σαν τους λόγους εκείνους δηλαδή που μας ώθησαν στο συγκεκριμένο εγχείρημα. Υπήρχε μια συνολική αδυναμία να δούμε ότι αυτό που κρατάει τη ΓΣΕΕ σε διαμεσολάβηση δεν είναι το ότι έχει ένα κτήριο στην Πατησίων, αλλά όλο το σύμπλεγμα της γραφειοκρατίας και των μικρο- ή μεγαλοσυμφερόντων που τη συντηρεί. Με αυτή την έννοια και από τη στιγμή που η ύπαρξη της συνδικαλιστικής διαμεσολάβησης είναι **σχέση**, οφείλει και η ύπαρξη της αυτοοργάνωσης των εργατών **να γίνει και αυτή σχέση** που θα αντιπαλεύει την άλλη τη σχέση, και όχι «μία ακόμα κατάληψη ανάμεσα στην ΑΣΟΕΕ και το Πολυτεχνείο» όπως ακούστηκε στη συνέλευση. Από την άλλη, πιθανά για να ισορροπηθεί το πολιτικάντικο παιχνίδι μέρους της ΣΒΕΟΔ, το οποίο επικαλούνταν τα πολλά προβλήματα της διαχείρισης και της περιφρούρησης του χώρου για να λήξει η κατάληψη, πρέπει να πούμε ότι κάποιον αγνόησαν με παραληρηματικό τρόπο τα όποια υπαρκτά προβλήματα. Ψύχραιμες φωνές που επεσήμαναν τα προβλήματα προκειμένου να κάτσουμε να τα συζητήσουμε και να τα λύσουμε, αντιμετωπίστηκαν με καραγκιοζιλίκια, θεατρνιμούς και υστε-

ρίες. Έτσι, λοιπόν, ακόμα και σήμερα η κατάληψη της ΓΣΕΕ για κάποιους συντρόφους δεν είχε διαχειριστικά προβλήματα και δεν είχε κανένα πρακτικό πρόβλημα να λύσει. Όλα ήταν καλά, όμορφα και συγκινητικά. Και όλοι μας κολλήσαμε τα γυαλιτερά επαναστατικά παράσημα μας στο υπερχειλίζον από εξεγερτική υπερηφάνεια στήθος μας.

Κλείνοντας την επεισοδιακή δεύτερη συνέλευση θα θέλαμε να σημειώσουμε τα εξής: αυτό που κατά τη γνώμη μας εξάντλησε και έδιωξε τον κόσμο ήταν το εξαιρετικά χάλια επίπεδο της συζήτησης. Ποιά συζήτηση δηλαδή, που μόνο συζήτηση δε γινόταν. Λογικές φοιτητικών συνελεύσεων με τοποθετήσεις πλαίσια που ή τα αποδέχεται ολόκληρα ή όχι, καμία ψυχραιμία, και καμία ανταλλαγή απόψεων. Θεατρинισμοί, ψυχόδραμα και προσωπικές επιθέσεις σε αφθονία. Στη συνέχεια, και μετά τις μπόλικες δεδηλωμένες ή μη αποχωρήσεις, η συνέλευση συνέχισε αποφασίζοντας ότι θα πραγματοποιούνταν τέσσερις δραστηριότητες μέσα στις επόμενες ημέρες: μια εκδήλωση για την ιστορία της ΓΣΕΕ και τη σχέση της με τους εργατικούς αγώνες, μια συνάντηση εργατικών συλλογικοτήτων, με την κάπως αόριστη θεματική της «προώθησης της αυτοοργάνωσης στους χώρους δουλειάς», που δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, με την προβολή ενός ντοκιμαντέρ για τους ταξικούς αγώνες και με την οργάνωση κάποιων παρεμβάσεων σε χώρους εργασίας. Στη διαχειριστική συνέλευση που θα ακολουθήσει οι έντονες διαφωνίες σχετικά με τα διαχειριστικά προβλήματα της κατάληψης και την προοπτική συνέχισής της θα επανεμφανιστούν, δυστυχώς με τον ίδιο αδιέξοδο τρόπο. Τελικά, λίγο πριν επικρατήσει η πλήρης σωματική και διανοητική κατάρρευση όσων συμμετείχαμε, θα φτιαχτεί ένα «πρόγραμμα» της κατάληψης στο οποίο θα προστεθεί και μια εκδήλωση για τους συλληφθέντες της εξέγερσης.

Οι τρεις τελευταίες μέρες

Την επόμενη μέρα θα πραγματοποιηθεί η τρίτη και τελευταία γενική συνέλευση της κατάληψης της ΓΣΕΕ. Παρόλο που είναι αλήθεια ότι συγκριτικά με τις δύο προηγούμενες συνελεύσεις η συζήτηση ήταν πιο εποικοδομητική, οι συνέπειες από το κομφούζιο και τις έντονες λεκτικές αντιπαραθέσεις των δύο προηγούμενων συνελεύσεων ήταν εμφανείς: ο κόσμος που συμμετείχε ήταν πολύ λιγότερος. Επιπλέον και η ποιοτική σύνθεση των συμμετεχόντων στη συνέλευση είχε περιοριστεί: κατά κύριο λόγο πολιτικοποιημένος κόσμος, η πλειοψηφία του οποίου κινείται εντός του «αντιεξουσιαστικού χώρου». Στη συνέλευση της Παρασκευής θα ληφθεί και η οριστική απόφαση για λήξη της κατάληψης την Κυριακή.

Το Σαββατοκύριακο θα πραγματοποιηθούν οι δύο εκδηλώσεις μέσα στην κατάληψη. Η εκδήλωση για τη ΓΣΕΕ θα γίνει το απόγευμα του Σαββάτου. Αν λάβει κανείς υπόψη τον ελάχιστο χρόνο προετοιμασίας η εισήγηση κινήθηκε σε πολύ καλό επίπεδο, καταδεικνύοντας τον υπονομευτικό ρόλο της ΓΣΕΕ ενάντια στους ταξικούς αγώνες, σχεδόν από τα πρώτα βήματά της μέχρι σήμερα. Δυστυχώς, η συμμετοχή του κόσμου στην εκδήλωση ήταν μικρή και η συζήτηση που ακολούθησε αρκετά σύντομη, γεγονός που αναδεικνύει ότι η επιλογή του θέματος μάλλον ήταν εκτός κλίματος. Το πιο εντυπωσιακό στοιχείο της εκδήλωσης ήταν η πρόταση κάποιων δημοσιογράφων να γίνει έλεγχος των βιβλίων της ΓΣΕΕ από τους καταληψίες, ώστε να αποδειχθεί ότι οι εργατοπατέρες τρώνε τις εισφορές των εργαζομένων! Την Κυριακή έγινε η εκδήλωση για τους συλληφθέντες της εξέγερσης, η οποία ήταν ουσιαστικά η πρώτη οργανωμένη κίνηση για αυτό το θέμα. Η προσέλευση του κόσμου ήταν μεγάλη και υπήρξε πολύ αναλυτική ενημέρωση από τρεις δικηγόρους. Η πρόταση των δικηγόρων ήταν να συγκροτηθεί μια επιτροπή αλληλεγγύης που θα ασχοληθεί με το θέμα των συλληφθέντων. Ωστόσο, η συνέλευση έκρινε τελικά ότι το ζήτημα της αλληλεγγύης στους συλληφθέντες πρέπει να αντιμετωπιστεί με κινηματικό τρόπο: αποφασίστηκε η δημιουργία μιας ανοιχτής συνέλευσης αλληλεγγύης και η πραγματοποίηση μιας πορείας την παραμονή των Χριστουγέννων από το Μοναστηράκι στο Σύνταγμα διαμέσου του εμπορικού πεζοδρομίου της Ερμού.

Όσον αφορά στις τρεις τελευταίες μέρες της κατάληψης νομίζουμε ότι πρέπει να σταθούμε σε δύο γεγονότα. Το πρώτο είναι η παρέμβαση στο τηλεφωνικό κέντρο του ΟΤΕ. Χαρακτηριστικό δείγμα του τι θα μπορούσε να είχε κάνει η κατάληψη και του πως εμείς οι ίδιοι υποτιμήσαμε τους εαυτούς μας. Το πρωινό της πρώτης ημέρας της κατάληψης θα γίνει μια απόπειρα να μοιραστούν προκηρύξεις στους εργαζόμενους στο 11888, στο κτήριο του ΟΤΕ στη Βικτώρια. Αυτή η πρώτη απόπειρα έληξε άδοξα μιας και οι λίγοι σύντροφοι και συντρόφισσες δεν κατάφεραν να περάσουν τους σεκιουριτάδες. Την Παρασκευή το απόγευμα, έπειτα από

πρωτοβουλία που είχαν αναλάβει από την προηγούμενη μέρα ορισμένοι σύντροφοι από την ΑΣΟΕΕ που είχαν έρθει στην κατάληψη της ΓΣΕΕ, ένας μεγαλύτερος αριθμός καταληψιών καταφέρνει να μπει μέσα, να διακόψει την παραγωγή, να μοιράσει κείμενα σχετικά με τις συνθήκες εργασίας στα τηλεφωνικά κέντρα και να συζητήσει με τους συναδέλφους. Οι αντιδράσεις των συναδέλφων στο τηλεφωνικό κέντρο ήταν γενικά θετικές, ενώ αρκετό ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο τρόπος με τον οποίον αντιμετωπίστηκε μια τέτοια παρέμβαση μέσα σε συνθήκες εξέγερσης: αμέσως μετά, σε λιγότερο από μισή ώρα, μια διμοιρία των ΜΑΤ βρισκόταν στην είσοδο του κτηρίου να το προφυλάσσει για παν ενδεχόμενο... Αν μπορούσαμε σαν κατάληψη της ΓΣΕΕ να δουλέψουμε από κοινού και όχι να φαγονόμαστε στο να περάσει το πλαίσιο-πρόταση μας, αν σ' αλήθεια είχαμε επεξεργαστεί μερικές πρακτικές προτάσεις για την, έστω μικρή με βάση τις δυνατότητες μας, εξάπλωση της εξέγερσης στους εργασιακούς χώρους, αν στην τελική μπαίναμε στη διαδικασία να απαντήσουμε και πρακτικά στα δύο τελευταία ερωτήματα των εργατοπατέρων περί σχέσεων και περί καλέσματος γενικής απεργίας, πιστεύουμε ότι η κατάληψη θα είχε αφήσει πιο έντονο το στιγμή της στη φλεγόμενη Αθήνα και οι δυνατότητες που θα ανοίγονταν για το μέλλον θα ήταν πολύ περισσότερες.

Το δεύτερο γεγονός συνδέεται και με τα όσα συνέβησαν το βράδυ του Σαββάτου και σχετίζεται με τις κατηγορίες για κινδυνολογία και συνωμοσιολογία απέναντι σε όσους έλεγαν ότι υπάρχει ζήτημα με την περιφρούρηση του κτηρίου. Το βράδυ εκείνο βρισκόταν στην κατάληψη πάρα πολύς κόσμος, κυρίως στο χώρο του roof garden. Στα δικά μας μάτια ήταν μια από τις ελάχιστες ωραίες «στιγμές» όπου πράγματι η κατάληψη λειτουργήσε σα χώρος συνάντησης και επικοινωνίας. Κάποια στιγμή ξεκίνησαν οι συγκρούσεις έξω από το κατειλημμένο Πολυτεχνείο και λίγο μετά μια διμοιρία ΜΑΤ έκανε την εμφάνισή της στην Πατησίων, λίγα μέτρα από την πλαϊνή είσοδο του κτηρίου της ΓΣΕΕ. Σε αυτές τις συνθήκες μια ομάδα καταληψιών παίρνει την απόφαση να κλείσει η πόρτα του κτηρίου ενημερώνοντας όσους βρίσκονταν μέσα στην κατάληψη. Η όλη κατάσταση έχει σαν αποτέλεσμα η πλειοψηφία του κόσμου να αποχωρήσει μέσα σε λίγη ώρα. Όμως, παρότι η απόφαση να κλείσει η πόρτα πράγματι δελήφθηκε από τη διαχειριστική συνέλευση, το να αποδιδοίται η αποχώρηση του κόσμου στον υποτιθέμενο εκβιασμό «να μείνει μέσα σε ένα κλειδωμένο κτήριο» που άσκησαν επάνω του κάποιοι καταληψίες είναι τουλάχιστον άστοχο. Νομίζουμε ότι τα πράγματα εξηγούνται πιο απλά. Δυστυχώς ή ευτυχώς η ΓΣΕΕ δεν έχει άσυλο. Δυστυχώς ή ευτυχώς στην κατάληψη ήταν εργαζόμενοι και εργαζόμενες που η εξέγερση δεν τους είχε εξασφαλίσει το να μπορούν να απουσιάσουν για 4 μέρες από τη δουλειά τους. Ακόμη, εκείνες τις μέρες είχε συμβεί το γεγονός του πυροβολισμού των μπάτσων στο Περιστέρι όπου τραυματίστηκε και ένας μαθητής, ενώ η εμφάνιση των μπράβων της ΓΣΕΕ την πρώτη μέρα της κατάληψης ήταν σε όλους γνωστή. Αυτά είναι γεγονότα, και είτε μας αρέσει είτε όχι, μπορούν να προκαλούν και φόβο σε κάποιο κόσμο που βρισκόταν μέσα στην κατάληψη εκείνο το βράδυ. Σίγουρα, πάντως, τα προβλήματα μιας κατάληψης δε λύνονται σφουρίζοντας αδιάφορα στην ύπαρξη τους ή δηλώνοντας παθιασμένα ότι όλα θα τα λύσει η εξέγερση (μα και εμείς μέρος της εξέγερσης δεν ήμασταν). Τα προβλήματα λύνονται όταν, σα συλλογικότητα, τα κοιτάς στα μάτια.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να απαντήσουμε σε ένα ουσιαστικό ερώτημα: θα μπορούσε η κατάληψη της ΓΣΕΕ να αποτελέσει την αφορμή για την επέκταση της εξέγερσης στους χώρους της μισθωτής εργασίας; Καταρχάς, μέσα στις συνθήκες της εξέγερσης, όπου όλα φαίνονται δυνατά, σωστά επιλέξαμε να δοκιμάσουμε μια τέτοια προοπτική. Κρίνοντας εκ των υστέρων, και μόνο εκ των υστέρων, διαπιστώνουμε ότι ο στόχος της επέκτασης της εξέγερσης στους χώρους εργασίας ήταν πρακτικά ανέφικτος. Ο λόγος δε θα πρέπει να αναζητηθεί τόσο στην ίδια την εξέγερση, στη δυναμική της ή στην ταξική της σύνθεση, αλλά στο τι συνέβαινε πριν την εξέγερση. Θα πρέπει δηλαδή να θυμηθούμε ότι πριν την 6η Δεκεμβρίου το επίπεδο και το περιεχόμενο των μεμονωμένων ταξικών αγώνων που συνέβαιναν ήταν αναντίστοιχο με την κατάληψη του κτηρίου της ΓΣΕΕ. Θα πρέπει, ακόμη, να θυμηθούμε ότι παρά τα σαφή βήματα προόδου που έχουν γίνει τα τελευταία 5-6 χρόνια, οι μορφές συλλογικής οργάνωσης στους χώρους δουλειάς είναι είτε ανύπαρκτες (στους χώρους όπου επικρατεί η εργασιακή επισφάλεια), είτε παγιωμένες σε μια παραδοσιακή συνδικαλιστική λογική (στους χώρους όπου επικρατεί η σταθερή εργασία), είτε αδύναμες (στους λίγους χώρους όπου υπάρχουν πιο αυτόνομες μορφές παρέμβασης). Με άλλα λόγια: στην κατάληψη της ΓΣΕΕ, εκτός από τους εργάτες και τις εργάτριες που συμμετείχαν στην εξέγερση, ήταν παρούσες και οι συνολικές αδυναμίες της τάξης και των αγώνων της. Η κριτική που ασκούμε, λοιπόν, στην κατάληψη δεν αφορά στο ότι δεν καταφέραμε να πετύχουμε έναν ανέφικτο στόχο. Αφορά στο ότι δεν καταφέ-

ραμε, παρεμβαίνοντας προς τα έξω, να δημιουργήσουμε εκείνες τις προϋποθέσεις ώστε, μαζί με τους συναδέλφους μας, να δώσουμε τις μικρές και μεγάλες μάχες ενάντια στα αφεντικά από καλύτερη θέση. Αφορά επίσης στο ότι δεν καταφέραμε να δώσουμε μια ακόμα ευρύτερη κινηματική προοπτική για το άμεσο μέλλον στα εργασιακά ζητήματα, εντεινώντας τις αντιστάσεις και τις συγκρούσεις στους χώρους δουλειάς.

Στην περίοδο αμέσως μετά το Δεκέμβρη η κατάληψη της ΓΣΕΕ λειτούργησε και σα θετικό αλλά και σαν αρνητικό παράδειγμα. Σα θετικό στο βαθμό που κατέδειξε νέες δυνατότητες μέσα στα πλαίσια της εξέγερσης, σαν αρνητικό στο βαθμό που οι διαδικασίες της λειτούργησαν σαν παράδειγμα προς αποφυγή. Με αυτή την έννοια, ήταν τόσο σημαντική, όσο και χρήσιμη. Η κατάληψη της ΓΣΕΕ δεν ήταν ούτε νίκη ούτε ήττα. Το γεγονός ότι μετά το τέλος της, ούτε από τη συνέλευση αλληλεγγύης στην Κ. Κούνεβα, ούτε από την εργατική συνέλευση που διοργάνωσε την πρωτομαγιάτικη πορεία, δεν προέκυψαν κάποιες μόνιμες δικτυώσεις συλλογικότητας που να παρεμβαίνουν σε χώρους εργασίας, σημαίνει σίγουρα ότι δεν κατανοήσαμε τις δυνατότητες που ανοίχτηκαν από την εξέγερση του Δεκέμβρη. Όμως, ευτυχώς, η νίκη ή η ήττα είναι ακόμα στα μυαλά και τα χέρια μας...

*Βα.αλ.
Α.Α.
Ι.Β.
Hobo*

ΥΓ. Θα θέλαμε να σημειώσουμε το εξής: οι τέσσερις υπογράφωντες αυτό το κείμενο κράτησαν 3 διαφορετικές στάσεις στο όλο το εγχείρημα και ειδικά κατά την δεύτερη «κρίσιμη» μέρα. Με αυτή την έννοια το κείμενο εμπεριέχει σε πολλά σημεία και την αυτοκριτική μας για λάθη που κάναμε.

Για την Κατάληψη της ΕΣΗΕΑ

Την Παρασκευή 9/1 του 2009 πραγματοποιήθηκε ένα αρκετά μαζικό και μαχητικό συλλαλητήριο, το οποίο είχε προγραμματιστεί κυρίως από αριστερές οργανώσεις (που πρόσμεναν τη μετατροπή της ανεξέλεγκτης εξέγερσης σε «οργανωμένο», δηλ. υπό την καθοδήγηση τους, πανεκπαιδευτικό «κίνημα»), ώστε να αποτελεί, τρόπον τινά, την επιστροφή του «κόσμου του Δεκέμβρη» μετά τις Χριστουγεννιάτικες διακοπές. Στην πραγματικότητα, μέσα στα Χριστούγεννα, και κυρίως στην Αθήνα, δε σταμάτησαν οι διαδικασίες που από τη μία συσπειρώναν κόσμο υπό την ταυτότητα του «εξεγερμένου» και από την άλλη δημιουργούσαν διαφόρων ειδών κινηματικές δομές- δομές που έβαζαν δυο ειδών, συνολικά, επίδικα ή σημεία σύγκρουσης με το κράτος: την απελευθέρωση των συλληφθέντων της εξέγερσης και την έκφραση αλληλεγγύης στη μετανάστρια/εργάτρια Κωνσταντίνα Κούνεβα, μέσω της ανάδειξης της δολοφονικής επίθεσης που δέχτηκε εξαιτίας της συνδικαλιστικής της δράσης ενάντια στις επισφαλείς μορφές εργασίας στις εταιρείες καθαρισμού. Ταυτόχρονα, το κράτος προσπάθησε να βάλει κι ένα τρίτο επίδικο: Συμψηφίζοντας τις σφαίρες της δολοφονίας του Αλέξη με τις σφαίρες που δέχτηκε διμοιρία των ΜΑΤ στα Εξάρχεια, να πάρει επιτέλους την πρωτοβουλία των κινήσεων έναντι της πρωτοβουλίας του κόσμου της εξέγερσης, παίζοντας στο γήπεδο που ξέρει να χειρίζεται καλά: αυτό της τρομοκρατίας και του αισθήματος (αν)ασφάλειας που καλλιεργείται μέσω της ιδεολογικής παραπληροφόρησης που εξασπολούν τα media.

Το συλλαλητήριο, λοιπόν, εκείνης της ημέρας, κι η κατάσταση που θα διαμορφωνόταν τις επόμενες μέρες θα έρχονταν να απαντήσουν στο ερώτημα αν ο «Δεκέμβρης» συνεχίζεται και πώς. Η ιστορία, βέβαια, δεν έχει μάθει να απαντάει με ένα ναι ή όχι σε τέτοιου είδους ερωτήσεις... Από τη μία η στοιχειώδης ρεαλιστική ανάγνωση της κοινωνικής κατάστασης έδειχνε ότι η εξέγερση, υπό την κυριολεκτική της έννοια (οπασίματα, συγκρούσεις, απαλλοτριώσεις, καθημερινές μαζικές διαδηλώσεις και κεντρικές καταλήψεις) είχε ήδη ξεθυμάνει/τελειώσει μέσα στο Δεκέμβρη, από την άλλη, δεκάδες χιλιάδες ανθρώπων σε όλη την Ελλάδα αφήφησαν το κλίμα τρομοκρατίας και ξαναβγήκαν στους δρόμους και εκατοντάδες εξ' αυτών στην Αθήνα για άλλη μια φορά ξήλωναν πεζοδρόμια και πετροβολούσαν τα ΜΑΤ. Από τη μία το πανεκπαιδευτικό κίνημα που ονειρευόταν η αριστερά σίγουρα δεν τραβούσε, από την άλλη υπήρχε μία μεγάλη μάζα νέων ανθρώπων που δεν μπορούσε έτσι απλά να γυρίσει στις αίθουσες διδασκαλίας και στην εργασιακή επισφάλεια, σα να μη συνέβη τίποτα. Τέλος, υπήρχαν κάποιες μειοψηφικές ομάδες εργαζομένων που από τη μία βίωσαν στο πετσί τους την αδυναμία να σταματήσουν την παραγωγική κανονικότητα εν μέσω εξέγερσης, από την άλλη μέσα από την κατάληψη της ΓΣΕΕ και τις κινήσεις αλληλεγγύης στην Κούνεβα, ένοιωσαν ότι η ώρα είναι τώρα για να μιλήσουν κι αυτές.

Μια τέτοια εργατική ομάδα ήταν αυτή που πήρε την πρωτοβουλία να καταλάβει το κτίριο της ΕΣΗΕΑ στις 10/1. Αφορμή γι' αυτή την κίνηση ήταν η αστυνομική καταστολή απέναντι στο συλλαλητήριο της προηγούμενης και κυρίως η εικόνα των ΜΑΤ να χτυπάνε δικηγόρους και (φωτο)ρεπόρτερ στην προσπάθειά τους να προχωρήσουν σε ομαδικές συλλήψεις διαδηλωτών στην οδό Ασκληπιού. Τα ΜΜΕ δεν μπορούσαν, για άλλη μια φορά, να διαχειριστούν, όπως θα θέλανε, το ζήτημα της επιστροφής σε μια θεαματική κανονικότητα όπου υπάρχουν

«κακοί κουκουλοφόροι» (που εύκολα γίνονται και «τρομοκράτες») και «καλοί αστυνομικοί που προστατεύουν την ασφάλεια του πολίτη». Αδυνατούσαν, γιατί υπήρχε μια υλικότατη πραγματικότητα που έλεγε ότι αυτοί οι «καλοί αστυνομικοί» είχαν δειρθεί τους εργαζόμενους στις ίδιες τις επιχειρήσεις τους και γενικότερα «πολίτες υπεράνω υποψίας»! Το μόνο που μπόρεσε να ψελλίσει ο Πρετεντέρης εκείνη τη μέρα, ήταν ότι «εντάξει μην ασχολούμαστε με αυτά» (τους ξυλοδαρμούς των «συναδέλφων» του), «το σημαντικό είναι ότι η μαζικότητα της διαδήλωσης δεν ήταν και τόσο μεγάλη».

Η γλιωδής εικόνα του Πρετεντέρη κι όσα αυτός εκπροσωπεί στα μάτια εργαζόμενων των 800, 400 και 0 ευρώ που δουλεύουν όπως κι αυτός στα ΜΜΕ, ήταν, λοιπόν, η αφορμή να κινητοποιηθεί η συγκεκριμένη ομάδα. Οι αιτίες όμως ήταν σίγουρα πιο περίπλοκες και προϋπήρχαν του Δεκέμβρη. Οι ρίζες της βρίσκονταν σε απόψεις, προβληματισμούς και πρακτικές που είχαν αναπτυχθεί στο αυτοδιαχειριζόμενο στέκι του τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ (ΕΜΜΕ) του Πανεπιστημίου Αθηνών όλη την τελευταία δεκαετία. Ένα στέκι που είχε διαφοροποιηθεί από τις πολιτικές απόψεις των περισσότερων φοιτητικών στεκιών του αντιεξουσιαστικού χώρου περί του «άθλιου ρόλου του φοιτητή» και περί της απαξίωσης των γενικών συνελεύσεων. Μια πολιτική λογική που οδήγησε, την περίοδο των φοιτητικών κινητοποιήσεων 2006-2007, στο να αρθρωθεί και να επικοινωνηθεί από την κατάληψη των ΕΜΜΕ ένας διαφορετικός λόγος, μέσα και ενάντια στα ελεγχόμενα από την (εξωκοινοβουλευτική) αριστερά αυτοαναφορικά πλαίσια και περιεχόμενα του φοιτητικού κινήματος. Όσον αφορά στις κινηματικές δομές, είχε προσπαθηθεί/επικοινωνηθεί η αντιγραφειοκρατική λογική (αυτό)οργάνωσης των αγώνων. Όσον αφορά στα περιεχόμενα, είχε ξεκινήσει να «καλλιεργείται» ένας λόγος περί των σύγχρονων επισφαλών εργασιακών σχέσεων με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι φοιτητές (με επίκεντρο, λόγω και της σχολής, την απλήρωτη πρακτική άσκηση στην οποία υπόκεινται όσοι, με πτυχίο ή χωρίς, θέλουν να πιάσουν δουλειά στα ΜΜΕ).

Με εφόδιο αυτό το φοιτητικό-κινηματικό παρελθόν την περίοδο 2007-2008, κάποιοι απόφοιτοι της σχολής, που είχαμε αρχίσει να εργαζόμαστε σε διάφορες θέσεις στη βιομηχανία των ΜΜΕ (κυρίως συντάκτες και γραφιστές σε εφημερίδες, περιοδικά, τηλεοπτικές εκπομπές και sites/portals), βιώνοντας πλέον στο πετσί μας την επισφαλή πραγματικότητα μιας βιομηχανίας που γιγαντώθηκε με την άνθηση του νεοφιλελευθερισμού των '90s (απλήρωτη πρακτική άσκηση, μαύρη εργασία, μπλοκάκια, υπερωρίες, απολύσεις, εναλλαγή δουλειών, μαζί με την συνεπακόλουθη ανάπτυξη του καριερισμού και της ρουφιανιάς στους εργαζόμενους¹⁹), αποφασίσαμε να ξεφύγουμε από τα παρειακά πλαίσια και να αρθρώσουμε λόγο στο, εν πολλοίς, άγονο συνδικαλιστικό τοπίο των ΜΜΕ. Η συλλογικότητα ονομάστηκε «Νέοι

19 Η συγκεκριμένη ομάδα αποφάσισε να αντιμετωπίσει το «υπαρξιακό» ζήτημα του πώς παράγουν τα ΜΜΕ «αλήτες, ρουφιάνους, δημοσιογράφους» προς στελέχωση των ιδεολογικών προσταγών τους, όχι με βάση την αναγωγή σε ηθικές ταυτολογίες (όποιος θέλει να γίνει δημοσιογράφος είναι εξ' αρχής ρουφιάνος), αλλά με βάση τη γενικότερη (κι εκτός ΜΜΕ) εργασιακή εμπειρία, η οποία καταδεικνύει ότι όπου υποχωρούν οι ταξικές λογικές και οι συλλογικές αντιστάσεις κερδίζουν έδαφος οι ατομικές λογικές ανέλιξης κι η ρουφιανιά. Ο κλάδος των ΜΜΕ, αποτελεί πρότυπο ανάπτυξης με βάση αυτόν τον άτυπο κανόνα.

Ο θεσμός της (εντελής!) άμισθης πρακτικής άσκησης στα ΜΜΕ, συνδεόμενος και με τα παραδοσιακά ιδεολογικά σημαινόμενα της δημοσιογραφίας ως «λειτουργήματος» (στην οποία πριν εργαστεί κανείς οφείλει να «μαθητεύσει»), αναγνωρίζεται, με βάση αυτήν τη λογική, ως η υλική βάση τόσο του κυρίαρχου μοντέλου εργασιακών σχέσεων, όσο και της κυρίαρχης ιδεολογίας που παράγεται από τα ΜΜΕ. Δουλεύοντας σε οποιαδήποτε επιχείρηση χωρίς μισθό, ένσημα, συνδικαλιστικά δικαιώματα, χωρίς να αναγνωρίζεται καν από τους συναδέλφους σου ως εργαζόμενος (αλλά αντίθετα, στην καλύτερη, «ως νέος με φιλοδοξίες», στη χειρότερη ως «παιδί για την λάντζα»), η μόνη διέξοδος για την κατάκτηση μιας «κανονικής» μισθοίτης θέσης είναι το να εμπεδώσεις αυτόβουλα τις παραγωγικές και ιδεολογικές νόρμες της επιχείρησης. Να κάνεις, δηλαδή, τα αφεντικά να προσέξουν την παραγωγικότητα σου, τον «εθελοντισμό» σου κι όποιο άλλο χαρακτηριστικό αναγνωρίζουν στον «ιδεατό εργαζόμενο», και σίγουρα αυτό δεν είναι η απαίτηση μισθών και ενσήμων.

Τρώγοντας, όμως, ανοίγει η όρεξη για τ' αφεντικά, κι η «μαθητεία» και το «εθελοντικό πνεύμα», σνήθως ακολουθούνται όχι από μια «σταδιοδρομία καριέρας», αλλά από ένα συνεκτικό πλέγμα επισφαλών εργασιακών σχέσεων, τα οποία, στην πιο μαζική τους εκδοχή, συνοψίζονται στο μοντέλο του εργαζόμενου που δουλεύει δωρα και υπερωρίες πίσω από μια θόνη και δηλώνεται ως «ελεύθερος επαγγελματίας», αμειβόμενος με 700-800 ευρώ «μπλοκάκι». Να σημειώσουμε, τέλος, ότι κινούμενος ενάντια σε αυτήν τη συνθήκη, πέρα από διάχρτες ατομικιστικές νοοτροπίες, δεν μπορεί παρά να έρθει σε αντιπαράθεση με τα στελέχη που κατοχρώνουν το «αυτονόητο» της αναπαραγωγής της: Στην περίπτωση των ΜΜΕ με τους μεγαλοδημοσιογράφους και τους συνδικαλιστές της ΕΣΗΕΑ.

εργαζόμενοι στη Βιομηχανία των ΜΜΕ» και άρχισε να εκφράζεται μέσω του blog της²⁰, αλλά και συμμετέχοντας στις απεργιακές πορείες του κλάδου των ΜΜΕ (ήταν η περίοδος των κινητοποιήσεων ενάντια στον ασφαλιστικό νόμο της Πετραλιά).

Η άρθρωση ενός διαφορετικού συνδικαλιστικού λόγου, που έβαζε στο επίκεντρο του την κριτική στη συνδικαλιστική γραφειοκρατία/συντεχνία της ΕΣΗΕΑ και την πραγματικότητα των επισφαλών εργασιακών σχέσεων, είχε προκαλέσει εντύπωση στο συνδικαλιστικό χώρο των ΜΜΕ και μας είχε φέρει σε επαφή με μια άλλη πρωτοβουλία μπλοκάκηδων, η οποία είχε βάλει ως στόχο τη συγκρότηση σωματείου που να μπορεί να καλύπτει όλους τους εργαζόμενους στα ΜΜΕ. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία²¹ ναυάγησε, τόσο λόγω έλλειψης μαζικότητας και συμμετοχικότητας στο εσωτερικό της, όσο και γιατί η ίδρυση ενός ακόμα σωματείου μέσα στο πολυδιασπασμένο συνδικαλιστικό τοπίο του κλάδου των ΜΜΕ θεωρήθηκε πανάκεια για όλες τις προβληματικές που έμπαιναν, τη στιγμή που δεν υπάρχουν συλλογικές εμπειρίες αγώνα των ιδίων των επισφαλών. Το καλό ήταν ότι κάτι είχε αρχίσει να κινείται και είχαν οικοδομηθεί σχέσεις με άλλα σωματεία κι αγωνιστές αυτού του εργασιακού χώρου που ενεργοποιήθηκαν ακριβώς τη στιγμή της κατάληψης της ΕΣΗΕΑ.

Μετά την αποτυχία της «πρωτοβουλίας για τη συγκρότηση σωματείου στα ΜΜΕ», η «συλλογικότητα των 'Νέων εργαζομένων' είχε αποφασίσει να συνεχίσει τη δραστηριοποίησή της με παρεμβάσεις στους εργασιακούς χώρους που θα έβαζαν στο επίκεντρο τους τις απολύσεις στα media, οι οποίες αυξάνονταν με ταχείς ρυθμούς λόγω της οικονομικής κρίσης (και της παράλληλης κρίσης του Τύπου). Κάπου εκεί ήρθαν τα «Δεκεμβριανά» και η συλλογικότητα προφανώς διασκορπίστηκε μεταξύ καταλήψεων, οδοφραγμάτων και εργασιακής κανονικότητας (με τους απολυμένους ή τους επισφαλείς, χωρίς λεφτά αλλά με ελεύθερο χρόνο, να νοιώθουμε πιο τυχεροί εκείνες τις μέρες). Η έκφραση οποιουδήποτε συνδικαλιστικού λόγου εν μέσω εξέγερσης έμοιαζε το λιγότερο παράταιρη, μέχρι που τα εργατικά ζητήματα ξανάνοιξαν στην κατάληψη της ΓΣΕΕ, όπου η συλλογικότητα αποφασίζει να επαναδραστηριοποιηθεί. Πολύ γρήγορα, βέβαια, οι πολιτικοί ανταγωνισμοί που αναπτύχθηκαν στη ΓΣΕΕ έριξαν τον ενθουσιασμό, αλλά τουλάχιστον εκεί μπήκε για πρώτη φορά η ιδέα για αντίστοιχη κατάληψη στην ΕΣΗΕΑ.

Η ιδέα επανέρχεται εσπευσμένα μετά τα γεγονότα τις 09/01. Το ίδιο βράδυ ερχόμαστε σε επικοινωνία με φοιτητές/τριες του στεκιού ΕΜΜΕ και συζητάμε τα χαρακτηριστικά της κατάληψης. Θέλουμε να κινηθούμε σε δυο άξονες: έναν ευρύτερα κινηματικό, που να έχει να κάνει με την κινηματική αντιπληροφόρηση, και έναν πιο «στενά» εργατικό, ενάντια στις απολύσεις και στις εργασιακές συνθήκες στα ΜΜΕ. Απευθυνόμαστε οπότε σε δυο διαφορετικά υποκείμενα, στον κόσμο του κινήματος και στον εργασιακό κόσμο της δημοσιογραφίας και του θεάματος, γνωρίζοντας πολύ καλά ότι οι πρώτοι θεωρούν *a priori* τους δεύτερους «αλίητες-ρουφιάνους» και ότι εμείς είμαστε η μόνη σύνδεση ανάμεσα σε αυτούς τους δυο κόσμους, όπως και τα κοινά

φωτογραφίες: ρεπόρτερς του Δεκέμβρη απέναντι στην αστυνομία

προτάγματα περί απελευθέρωσης των συλληφθέντων και αλληλεγγύης στην Κούνεβα. Παίρνουμε, λοιπόν, το ρίσκο και εισβάλλουμε την επόμενη μέρα το απόγευμα στο κτίριο της ΕΣΗΕΑ, δημοσιοποιώντας το κάλεσμα μας για συνέλευση το βράδυ.

Πράγματι, το αμφιθέατρο γεμίζει τόσο από δημοσιογράφους κι εργαζόμενους στα ΜΜΕ, αρκετούς (αλλά όχι όλους) από τους οποίους τους είχαμε γνωρίσει στη συνδικαλιστική δραστηριοποίηση της προηγούμενης χρονιάς, όσο κι από «κόσμο του Δεκέμβρη», αρκετούς από τους οποίους τους ξέραμε από κινηματικές διαδικασίες. Άλλους, πάλι, τους συναντούσαμε πρώτη φορά, όπως άτομα που είχαν πάρει την πρωτοβουλία για την ολιγόλεπτη κατάληψη της ΕΡΤ το Δεκέμβρη ή εργαζόμενους γενικά στο χώρο του θεάματος (π.χ. σκηνοθέτες, μοντερ και τεχνικούς θεάματος, κάποιοι εκ των οποίων έχουν αρχίσει να δραστηριοποιούνται μέσω της εργατικής ομάδας “διακόπτες”²²). Ιδιαίτερα μαζική ήταν η συμμετοχή του σωματίου των φωτορεπόρτερ, οι οποίοι τονίζουν ότι τον τελευταίο ένα μήνα βρισκονται σε πόλεμο με την αστυνομία, αλλά και με την εργοδοσία, όσον αφορά στην κάλυψη των γεγονότων. Πράγματι, πέρα από τους επιδέσμους στα πρόσωπα από τις κλομπές μέσα στο Δεκέμβρη (και πιο πριν στα «φοιτητικά»), ο συγκεκριμένος κλάδος αντιμετώπισε και την απόλυση ενός μέλους τους, του φωτογράφου Κ. Τσιρώνη, ο οποίος τράβηξε την περίφημη φωτογραφία με τους μπάτσους που σηκώνουν τα όπλα τους στην Αλεξάνδρας μια μέρα μετά τη δολοφονία του Αλέξη, εξαιτίας της οποίας απολύθηκε από τον «Ελεύθερο Τύπο» (βλ. φώτο σελ. 32).

Η πρώτη συνέλευση, παρά τους φόβους μας, κινείται σε αναγνωριστικό μιν (και με αρκετές δόσεις καχυποψίας, αλιμονο), αλλά υγιές επίπεδο, μέσα από το οποίο εγκρίνεται το διττό πολιτικό σκεπτικό της πρωτοβουλίας που προχώρησε στην κατάληψη, ενώ προκρίνεται ένα μοντέλο λειτουργίας μέσα από ομάδες εργασίας που θα έχουν ως στόχο την πραγμάτωση των στόχων της κατάληψης. Ταυτόχρονα, αποχωρούν οικειοθελώς άτομα που διατυπώνουν την εχθρότητα τους προς τους εργαζόμενους στα ΜΜΕ, όσο και δημοσιογράφοι-επιχειρηματίες, όπως ο Στ. Κούλογλου, όταν ακούγεται στη συνέλευση ότι δεν έχουμε τίποτα κοινό με αριστερά και «προοδευτικά» αφεντικά, αντίθετα έχουμε πολλά εργασιακά προβλήματα μαζί τους²³.

Όσον αφορά στα εργασιακά ζητήματα πραγματοποιείται ξεχωριστή συνέλευση την επόμενη μέρα με τη συμμετοχή και κάποιων αριστερών συνδικαλιστών, οι οποίοι αν και τοποθετούνται θετικά ως προς την κίνηση της κατάληψης προσπαθούν να στρέψουν την όλη κινητοποίηση σε πλαίσια «συνδικαλιστικού ρεαλισμού», περί αλλαγής συσχετισμών μέσα στην ΕΣΗΕΑ, δηλαδή μέσα από την άσκηση πίεσης αυτή να ανοίξει τις πόρτες της στους επισφαλείς. Εντέλει, επικρατεί η λογική ότι η ΕΣΗΕΑ είναι μια εχθρική συντεχνιακή δομή (γι’ αυτό άλλωστε έχει καταληφθεί) και προκρίνεται η λογική της αυτόνομης δράσης, μέσω της παρέμβασης σε έναν εργασιακό χώρο που αντιμετωπίζει προβλήματα με την εργοδοσία.

Οργανώνεται, έτσι, κινητοποίηση για την Τρίτη 13/1 στα γραφεία του «Ελεύθερου Τύπου». Έξω από τα γραφεία της

22 βλ. www.diakoptes.blogspot.com

23 Προβλήματα που καταδείχθηκαν, ένα χρόνο μετά, από την «επίσκεψη» στα γραφεία του TVXS στην οποία προχώρησαν μέλη της συνέλευσης που προέκυψε από την κατάληψη της ΕΣΗΕΑ, βλ. και <http://katalipsiesiea.blogspot.com/2009/12/tvxsg.html>

τα πανό της κατάληψης

η παρέμβαση στα γραφεία του “Ελεύθερου Τύπου”

24 Ήταν προφανές ότι οι αριστεροί είχαν κινητοποιηθεί με σκοπό να δείξουν ότι πρόκειται για φιλική στην όλη κίνηση, για να αποχωρήσουν συντεταγμένα μετά από αυτήν τους την παρουσία. Ήθελαν, έτσι, να είναι «ξεκάθαροι» απέναντι στις καταγγελίες των συνδικαλιστικών τους αντιπάλων περί στήριξης των «κουκουλοφόρων» ή των «παιδιών με τους υπνόσακους» όπως μας αποκαλούσε ο Σόμπολος, αφήνοντας υπόνοιες ότι εκτελούμε εντολές υποκινούμενες από τα «αόρατα επαναστατικά» γραφεία της Κομμουνόδουρου... Με αυτά τα δεδομένα, η συμπεριφορά των αριστερών συνδικαλιστών απέναντι στην κατάληψη δεν μπορεί παρά να είναι διπλοπρόσωπη και υποκριτική. Πέρα από την κατάληψη, η συμπεριφορά τους κινείται σε πλαίσια ενσωμάτωσης του ριζοσπαστικού λόγου που εκπέμπουμε, ενσωμάτωση, όμως, που δυσχεραίνεται από τη θέση που πολλακίς έχουμε εκφράσει περί της εργοδοτικής και συντεχνιακής φύσης της ΕΣΗΕΑ. Αυτή η θέση μας αποκλείει οποιαδήποτε πρόθεση «αντι-Σομπολικής» συμμαχίας, ώστε να αλλάξουν οι συσχετισμοί στο εσωτερικό μιας δομής που την κρίνουμε ως εχθρική, όχι μόνο επειδή λειτουργεί γραφειοκρατικά κι όχι αυτοοργανωμένα, αλλά επειδή αυτή η δομή έχει ως όρο ύπαρξης το συνδικαλιστικό αποκλεισμό της μεγάλης πλειοψηφίας των εργαζομένων στη βιομηχανία των ΜΜΕ.

25 Μία φιλοδοξία που υπήρχε περί μετατροπής του κτιρίου της ΕΣΗΕΑ σε προσωρινό κινηματικό κέντρο αντιπληροφόρησης, σκόνταψε στις τεχνολογικά απαρχαιωμένες υποδομές που συναντήσαμε στις αίθουσες των γραφειοκρατών.

26 Το blog λειτουργεί μέχρι σήμερα ως χώρος αντιπληροφόρησης που αποτελεί τη διαδικτυακή έκφραση της συνέλευσης εργαζομένων ΜΜΕ που προέκυψε από την κατάληψη, ενώ κατά τη διάρκεια

Γιάννας διαδηλώνουμε 40 περίπου καταληψίες, ενώ μια ομάδα συνεννοείται με την συνδικαλιστική εκπρόσωπο, ώστε να εισέλθει στο φρουρούμενο κτίριο για να μοιράσει κείμενα στους εργαζόμενους. Αυτοί όλη τη μέρα άκουγαν την ιδιοκτησία να τους αναφέρει ότι έρχονται οι «κουκουλοφόροι» για να κάψουν την εφημερίδα, λάσπη που αναπαρήγαγε κι ο ρ/σ City (με την πολύτιμη βοήθεια της «συναδέλφου» Λιάνας Κανέλλη). Ο διευθυντής της εφημερίδας, εις μάτην, προσπάθησε να μας πείσει να έρθουμε σε διάλογο μαζί του. Σε γενικές γραμμές, ήταν μια ελάχιστη εργατική απάντηση απέναντι στην εργοδοτική πολιτική απολύσεων και ελαστικής εργασίας στο συγκεκριμένο ΜΜΕ (κάτι που θα φανερωθεί και με την απόλυση όλων των εργαζομένων μετά από 5 μήνες), ήταν όμως ταυτόχρονα μια αυτοοργανωμένη κίνηση έκφρασης συναδελφικής, αλλά και εν μέρει κινηματικής αλληλεγγύης, πρωτόγνωρη για τα συνδικαλιστικά δεδομένα των ΜΜΕ.

Παρ' όλα αυτά, ο υπαρκτός διαχωρισμός των δυο διαφορετικών υποκειμένων που συμμετείχαν στην κατάληψη ήταν αδύνατον να ξεπεραστεί ως δια μαγείας, κάτι που αποδείχτηκε και στη συνέλευση της Δευτέρας 12/1, όπου ήταν προγραμματισμένες να δημιουργηθούν ομάδες εργασίας για να δουλέψουν το ζήτημα της αντιπληροφόρησης. Εκείνη την ημέρα προσήλθαν μαζικά μέλη των αριστερών συνδικαλιστικών παρατάξεων που συμμετέχουν στην ΕΣΗΕΑ, μεταπορίζοντας έτσι τη συζήτηση στο συνδικαλιστικό έδαφος που τους απασχολούσε, στην αντιπολιτευτική καταγγελία της πολιτικής της πλειοψηφίας της ΕΣΗΕΑ (Σόμπολος και ΣΙΑ)²⁴. Πολιτικά παιχνίδια, που αν και αντιμετώπιστηκαν εν μέρει από τον «συνδικαλιστικά έμπειρο» κόσμο της κατάληψης, ήταν τελείως ξένα για κόσμο του κινήματος που είχε συνηθίσει Δεκεμβριανές συνλεύσεις χωρίς «συνδικαλιές». Όπως ήταν λογικό, μεγάλη μερίδα του κινηματικού κόσμου απογοητεύτηκε από τις απόψεις στις οποίες δόθηκε χώρος να εκφραστούν εκείνη τη μέρα στην κατάληψη καθώς και την όλη «συντεχνιακή» τροπή που πήρε η κουβέντα.

Όσον αφορά στο ζήτημα της αντιπληροφόρησης, λίγα πράγματα έγιναν, πρακτικά, σε σχέση με τις πάμπολλες τεχνολογικά αισιόδοξες²⁵ προτάσεις που ακούστηκαν. Το blog της κατάληψης (www.katalipsiesiea.com) φιλοξένησε αρκετά κείμενα αντιπληροφόρησης και αποδόμησης θεαματικών στερεότυπων,²⁶ κάποια από τα οποία, μαζί με τις ανακοινώσεις της κατάληψης, εκδόθηκαν σε μορφή περιοδικού και μοιράστηκαν σε εκατοντάδες αντίτυπα σε διαδηλωτές. Πραγματοποιήθηκε μια αρκετά ενδιαφέρουσα ενημερωτική συζήτηση με μέλος της ΠΕΚΟΠ, η οποία κινηματογραφήθηκε. Επίσης, από μέλη της κατάληψης γυρίστηκαν δυο βιντεάκια: Το ένα περιείχε πλάνα από το εκπαιδευτικό συλλαλητήριο της Πέμπτης 15/1 μαζί με τοποθετήσεις διαδηλωτών, το άλλο γυρίστηκε μετά τη λήξη της κατάληψης με θέμα τις κινητοποιήσεις ενάντια στη μετατροπή του πάρκου Κύπρου και Πατησίων σε πάρκινγκ.

Την ημέρα του εκπαιδευτικού συλλαλητηρίου, στις 15/1, επίσης εξασκήθηκε μία, αν μη τι άλλο, ενδιαφέρουσα ιδέα περί κινηματικής αντιπληροφόρησης: Στην ίδια λογική που λειτουργούν οι ομάδες ιατρικής/νομικής βοήθει-

ας συγκροτήθηκε μια ομάδα αντιπληροφόρησης (αποτελούμενη τόσο από εργαζόμενους/ρεπόρτερ όσο και από μη-δημοσιογράφους), η οποία θα είχε ως κύριο σκοπό την οργανωμένη παρουσία στο δρόμο, εκεί όπου η καταστολή μπορεί να αντιμετωπιστεί και με την καταγραφή των αστυνομικών πράξεων βίας και αυθαιρεσίας. Το υλικό είχε συμφωνηθεί να έχει αποκλειστικά κινηματική και αντιεμπνευματική χρήση, ενώ μια ομάδα ατόμων θα βρισκόταν πίσω από υπολογιστές να ενημερώνει on-line για την εξέλιξη της διαδήλωσης. Τέλος, κατά τη διάρκεια της κατάληψης οργανώθηκε μια επίσης ενδιαφέρουσα συζήτηση γύρω από το θέμα «ταμπού» της χρήσης βίντεο και εικόνας από το κίνημα. Ούτε αυτή η κουβέντα, δυστυχώς, μπόρεσε να απεγκλωβιστεί από την αντιπαράθεση μεταξύ εργαζόμενων φωτορεπόρτερ που προσπαθούσαν να υπερασπιστούν την εργασιακή τους θέση και αξιοπρέπεια, και κινηματικού κόσμου, που είχε είτε μια τεchnοφοβική άποψη, είτε μια άποψη «αντιεμπνευματικής καθαρότητας», γύρω από το ζήτημα των φωτογραφιών και των video κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων/συγκρούσεων.

Πέρα όμως από τα πρακτικά ζητήματα, τις γενικεύσεις²⁷ και τις αγκυλώσεις του «χώρου», η αλήθεια είναι ότι ο Δεκέμβρης έβαλε πάμπολλα ερωτήματα και στον τομέα της αντιπληροφόρησης, στα οποία ούτε η Κατάληψη της ΕΣΗΕΑ, ούτε ευρύτερα το κίνημα κατάφερε να δώσει απάντηση. Τα θετικά χαρακτηριστικά του Δεκέμβρη πάνω στην αποτελεσματικότητα της αντιπληροφόρησης εντοπίζονται εύκολα: Τα ΜΜΕ έχασαν από την πρώτη στιγμή τη μπάλα, λόγω τόσο της ίδιας της κοινωνικής κίνησης που ξεπερνούσε τους κατασκευασμένους θεαματικούς διαχωρισμούς στους οποίους αρέσκονται, όσο και γιατί το ίδιο το κίνημα βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με το παρελθόν, όσον αφορά στη χρήση μέσων αντιπληροφόρησης.²⁸ Ακόμα κι η ίδια η αποτυχία του indymedia²⁹ να σταθεί στα πόδια του τις πρώτες μέρες της εξέγερσης, καλύφθηκε από την αποκέντρωση της αντιπληροφόρησης μέσω των δεκάδων blog που φτιάχτηκαν από τα ίδια τα υποκείμενα της εξέγερσης.

Όμως, αυτή η κοινωνικά κατοχυρωμένη δυναμική της κινηματικής αντιπληροφόρησης δυσκολεύει την εμβάθυνση της συζήτησης/πρακτικής, γύρω από την ίδια την έννοια της αντιπληροφόρησης. Κατ' αρχήν, δημιουργείται ο κίνδυνος η όλη αντιπαράθεση να εξελιχθεί με όρους «παραδοσιακών» τεchnοφοβικών/εικονοφοβικών του α/α/α χώρου και «τεχνοφρικιών» που παντού και πάντα θεωρούν ότι χρειάζεται η καταγραφή της πραγματικότητας σε «δικιά μας» εικόνα. Έπειτα, υπολανθάνει συνεχώς μια αντίληψη για την αντιπληροφόρηση που αντιμετωπίζει μανιχαϊστικά το σύνολο των πληροφοριών που κινούνται στον καπιταλισμό. Από τη μία «τα ΜΜΕ που λένε ψέματα» και από την άλλη «το κίνημα που λέει την αλήθεια». Το μόνο πρόβλημα που εντοπίζει αυτή η ασπρόμαυρη αντίληψη είναι ότι τα ΜΜΕ είναι πιο δυνατά από εμάς, με αποτέλεσμα «η κοινωνία να μη γνωρίζει την αλήθεια». Στην πραγματικότητα, πρόκειται για μια τεχνολογικά εκμοντερνισμένη λεινιστική αντίληψη περί της δυναμικής της ταξικής συνείδησης, η οποία θα εισαχθεί στις μάζες, όταν η «κινηματι-

της κατάληψης λειτουργούσε και ως ένα ανοιχτό blog δημοσιοποίησης θέσεων από μέλη της κατάληψης.

27 Καταλαβαίνουμε όλοι βέβαια ότι η γενίκευση περί «αλητών-ρουφιάνων-δημοσιογράφων» πατάει πάνω σε πραγματικές στάσεις και συμπεριφορές (μιας πλειοψηφίας αν μη τι άλλο) δημοσιογράφων απέναντι στον α/α/α χώρο και στην αυτονόητη διαστρέβλωση των κινηματικών γεγονότων στην οποία επιδίδονται τα ΜΜΕ, ως αστικοί θεσμοί κατασκευής της συνείδησης. Η γενίκευση δημιουργείται, όταν η απέχθεια προς τους ρουφιάνους και τα ΜΜΕ εκφράζεται εναντίον οποιοσδήποτε κατέχει κάμερα, ανεξάρτητα της στάσης του και των επιλογών του (π.χ. αν επιλέγει να τραβάει τους διαδηλωτές πίσω από τα ΜΑΤ ή τα ΜΑΤ μαζί με τους διαδηλωτές).

28 Αναφερόμαστε στην κινηματική χρήση του διαδικτύου, στις θετικές πτυχές του Indymedia ως κεντρικού κόμβου άμεσης αντιπληροφόρησης, στα blogs, στους αυτοδιαχειριζόμενους ραδιοσταθμούς, στις εικόνες, στα video, στα κείμενα που κυκλοφορούν στη «δημόσια σφαίρα» και αντιπαράτιθενται στην διαστρέβλωση/απόκρυψη των ΜΜΕ, στην ευκολότερη και γρηγορότερη επικοινωνία μεταξύ απομακρυσμένων κινηματικών συνιστωσών, με τη βαρύτητα που αυτή έχει για όσους δρουν στην επαρχία, ή στην αλληλεπίδραση με το εξωτερικό κτλ. Μην ξεχνάμε, άλλωστε, τη σημασία που είχε για την εξέλιξη της εξέγερσης του Δεκεμβρίου η, από την πρώτη στιγμή, κυκλοφορία του τραβηγμένου από κινητό video της δολοφονίας.

29 Έχουμε την αντίληψη ότι δεν πρόκειται μόνο για μια τεχνολογική φύσως αδυναμία, λόγω του μεγάλου όγκου της επισκευσιμότητας σε περιπτώσεις όπως του Δεκεμβρίου, αλλά και για μια πολιτική

αδυναμία οποιουδήποτε διαδραστικού, αλλά κεντρικού, κόμβου να παρακολουθήσει και να παρουσιάσει τον όγκο των πληροφοριών που παράγονται από τη διάχυτα αποκεντρωμένη φύση μιας εξέγερσης.

30 Και τα δυο βιντεάκια που δημοσιεύτηκαν από την «Κατάληψη ΕΣΗΕΑ» δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν αυτά τα πλαίσια της δημοσιογραφικής κι εργαλειακής προσέγγισης της αντιπληροφόρησης, (εμπεριέχοντας π.χ. συνεντεύξεις διαδηλωτών και μια γενικότερα καταγραφική προσέγγιση των κινητοποιήσεων που θα μπορούσε άνετα να εκφραστεί κι από «φιλικά προσκείμενα» σε αυτές ΜΜΕ, όπως το «TVXS»).

κή πρωτοπορία» της αντιπληροφόρησης καταφέρει να τις πείσει για το «δίκαιο» και την «αλήθεια» των πράξεων της. Κάποια παράπλευρα αλλά καθόλου ασημαντα αποτελέσματα αυτής της, ως την ονομάσουμε, «εργαλειακής αντιπληροφόρησης», είναι η μετάδοση από το κίνημα ενός λόγου που δεν αντιπαρατίθενται κριτικά στις ίδιες τις διαμεσολαβημένες από το εμπόρευμα κοινωνικές σχέσεις. Ενός λόγου που αναπαραγάγει πτυχές της αστικής ιδεολογίας, την οποία υποτίθεται ότι καταπολεμά, και εντέλει ενός λόγου που επανεισάγει, από την «πίσω πόρτα», ρόλους και διαχωρισμούς που δημιουργούνται κατά τη μετάδοση πληροφοριών ανάμεσα σε πομπούς και δέκτες.³⁰

Συμπερασματικά, να πούμε ότι η «Κατάληψη ΕΣΗΕΑ» στη μια εβδομάδα που κράτησε κατάφερε μόνο να ανοίξει μια κουβέντα γύρω από το ρόλο των ΜΜΕ, των εργαζόμενων σε αυτά, και του ζητήματος της αντιπληροφόρησης, μια κουβέντα που συνεχίζεται και μέσα από τη δραστηριότητα της «Συνέλευσης εργαζομένων, άνεργων, 'μαύρων', μπλοκάκηδων, φοιτητών ΜΜΕ». Η συγκεκριμένη συνέλευση δημιουργήθηκε μετά την κατάληψη, κυρίως από το κομμάτι της που έχει εργασιακή σχέση με τα ΜΜΕ. Το άλλο κομμάτι της κατάληψης, σε μεγάλο βαθμό, βρήκε εύφορο έδαφος να εκφραστεί μέσα από άλλα (λιγότερο ή περισσότερο) συγγενικά εγχειρήματα όπως η Κατάληψη της Λυρικής Σκηνής και το Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο της Ναυαρίνου. Τέλος, ως σημειωθεί ότι η (σχετική) επιτυχία της κατάληψης, στο εργασιακό επίπεδο που την αφορά, βρίσκεται στο ότι έχει ανοίξει ένα κάρο ζητήματα γύρω από την επίσφαλεια και τη δυνατότητα ταξικής/συνδικαλιστικής έκφρασης στις σύγχρονες εργασιακές συνθήκες, τα οποία ελπίζουμε ότι θα τα δούμε να επικοινωνούνται και να γίνονται αντικείμενα διαπραγμάτευσης (και γιατί όχι και αγώνα), στις βιομηχανίες των ΜΜΕ, αλλά και ευρύτερα στις, διαφόρων ειδών, βιομηχανίες υπηρεσιών και θεάματος του τριτογενή τομέα.

γ.λ.

Εξεγερμένη Λαϊκή Σκηνή

Το στοιχείο που διαφοροποιεί εξ αρχής την κατάληψη της Λυρικής Σκηνής από τις καταλήψεις της ΓΣΕΕ και της ΕΣΗΕΑ ήταν ότι σ' αυτή την περίπτωση υπήρξε μια διαδικασία προετοιμασίας της κατάληψης με σαφώς μεγαλύτερη διάρκεια. Προτού όμως αναφερθούμε σ' αυτή τη διαδικασία, καθώς και στην ίδια την κατάληψη, πρέπει να ξεκαθαρίσουμε κάτι που αφορά στη συμμετοχή μας στο εγχείρημα. Συμμετείχαμε σε κάποιες από τις συζητήσεις προετοιμασίας, στις γενικές συνελεύσεις της κατάληψης καθώς και σε ένα μεγάλο μέρος της καθημερινής ζωής της κατάληψης και των δράσεών της. Όμως επιλέξαμε συνειδητά, για λόγους που σχετίζονται με το σεβασμό στη συλλογική αυτονομία των κοινωνικών υποκειμένων, να μην συμμετάσχουμε σε μόνιμη βάση στην διαχειριστική συνέλευση της κατάληψης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ήμασταν παρατηρητές ή ότι δεν μοιραστήκαμε με τους συντρόφους που αποτελούσαν τον «πυρήνα» του εγχειρήματος τις ευθύνες της κατάληψης. Ως εκ τούτου, το παρακάτω κείμενο φιλοδοξεί να είναι μια, αναπόφευκτα υποκειμενική αλλά ταυτόχρονα κριτική, καταγραφή της εμπειρίας μας κατά τη διάρκεια των 9 ημερών της κατάληψης και σίγουρα δεν μπορεί να είναι μια συνολική αποτίμησή της.

Οι πρώτες συζητήσεις για την ενδεχόμενη κατάληψη ενός δημόσιου κτιρίου του καλλιτεχνικού κατεστημένου ξεκίνησαν μέσα στις γιορτές, στον άμεσο απόηχο της εξέγερσης του Δεκέμβρη. Η πρωτοβουλία άνηκε αρχικά σε μια ομάδα χορευτών-χορογράφων που συμμετείχε ενεργά στις πορείες και στις συγκρούσεις του προηγούμενου μήνα και διατηρούσε σχέσεις με το αντίστοιχο πρωτοβάθμιο σωματείο. Γρήγορα βέβαια η σύνθεση του κόσμου που συμμετείχε στις συζητήσεις διευρύνθηκε, τόσο από άλλους καλλιτέχνες, όσο και από ανθρώπους που δεν έχουν άμεση σχέση με τον καλλιτεχνικό χώρο. Μετά τις πρώτες 2-3 συζητήσεις

αρχίζει πλέον να μορφοποιείται αυτό που στη συνέχεια θα μετεξελιχθεί στον «πυρήνα» της κατάληψης της Λυρικής Σκηνής. Υπάρχουν λοιπόν δύο στοιχεία που κρίνουμε ως πολύ σημαντικά σε σχέση με την σύνθεση αυτού του «πυρήνα». Το πρώτο στοιχείο αφορά στην παρουσία ανθρώπων που συμμετείχαν σε συλλογικά εγχειρήματα το αμέσως προηγούμενο διάστημα: άλλοι στην κατάληψη της ΓΣΕΕ, άλλοι στην κατάληψη της ΕΣΗΕΑ, άλλοι στις παρεμβάσεις που είχαν πραγματοποιηθεί το Δεκέμβρη έξω από διάφορα θέατρα, άλλοι στην ολιγόλεπτη «κατάληψη» της ΕΡΤ. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να υπάρξει μια αρκετά εποικοδομητική μεταφορά εμπειρίας, τόσο στο άμεσα πρακτικό επίπεδο της πραγματοποίησης της κατάληψης όσο και στο πολιτικό επίπεδο. Με αυτό τον τρόπο αποφεύχθηκε, για παράδειγμα, το λάθος του να καλεστεί την πρώτη μέρα της κατάληψης μια αόριστη γενική συνέλευση και αντίθετα επιλέχθηκε όχι μόνο να καλεστεί συνέλευση με ένα κάπως πιο συγκεκριμένο θέμα (η σχέση της τέχνης με την κοινωνία, η σχέση της τέχνης με την πρόσφατη εξέγερση), αλλά και να έχουν προετοιμάσει οι καταληψίες συγκεκριμένες προτάσεις για εκδηλώσεις και δράσεις που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν μέσα στην κατάληψη. Το δεύτερο στοιχείο αφορά στην παράλληλη παρουσία μη πολιτικοποιημένου κόσμου που κυριολεκτικά συμμετείχε για πρώτη φορά σε μια συλλογική κοινωνική διαδικασία. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι στις αρχικές συζητήσεις ένα σημαντικό τμήμα του κόσμου που προέρχεται από τον καλλιτεχνικό χώρο δεν αισθάνεται καθόλου εξοικειωμένο με την διαδικασία των ξε-

χωριστών τοποθετήσεων στη συζήτηση και διατυπώνει έντονες ενστάσεις! Σε κάθε περίπτωση το συνεκτικό στοιχείο για τους περισσότερους συμμετέχοντες είναι η έντονη επιθυμία της «διάχυσης της εξέγερσης» στο χώρο της τέχνης, μια διαδικασία που ξετυλίγεται σε διάφορα κοινωνικά πεδία μετά την ολιγόμηρη «διακοπή» των γιορτών. Όπως διατυπώθηκε στη δεύτερη προκήρυξη της κατάληψης:

“ *«Η εξέγερση του Δεκέμβρη δημιούργησε το έδαφος για να γεννηθούν μικρές ομάδες σε διάφορα μέτωπα. Αυτές με την σειρά τους ένιωσαν την ανάγκη για αλληλοϋποστήριξη και αλληλεγγύη μεταξύ τους και κυρίως για μια διεύρυνση της δράσης προς τα έξω.»*

Οι συζητήσεις προετοιμασίας της κατάληψης, που δεδομένης και της έλλειψης εμπειρίας αρκετών από τους συμμετέχοντες, ήταν αρκετά δύσκολες στο αρχικό τους στάδιο, επικεντρώθηκαν τελικά σε ορισμένα ζητήματα. Το πρώτο ζήτημα που απασχόλησε αρκετά τις συνελεύσεις αφορούσε την ταυτότητα των ίδιων των καταληψιών. Από τη στιγμή που η σύνθεση του κόσμου είχε διευρυνθεί και δεδομένης της άρνησης πολλών να αποδεχτούν το χαρακτηρισμό του «καλλιτέχνη», τέθηκε το αναπόφευκτο ερώτημα: πώς θα αυτοπροσδιοριστούμε εμείς που κάνουμε την κατάληψη; Ως «καλλιτέχνες», ως «εργάτες τέχνης», ως «εξεγερμένοι»; Η σύγκληση που επακολούθησε ήταν μεγάλη, με κάποιους να φτάνουν στο σημείο να υποστηρίζουν ότι οι καταληψίες πρέπει να ξεπεράσουν τις «ταμπέλες» και να αυτοπροσδιοριστούν ως... «άνθρωποι»! Το ερώτημα είχε ενδιαφέρουσες προεκτάσεις και έθετε προβλήματα που εμφανίστηκαν και κατά τη διάρκεια της κατάληψης: πώς, για παράδειγμα, επικαλούμαστε την «ταυτότητα» του εξεγερμένου, ενώ η εξέγερση έχει ήδη αρχίσει να διαχέεται; Προκειμένου πάντως να προχωρήσει η διαδικασία επιλέχθηκε μια συμβιβαστική λύση που αποτυπώνεται και στο πρώτο κείμενο της κατάληψης: *«Μια πρωτοβουλία ανθρώπων των τεχνών (θεωρώντας τέχνη την ζωή του καθενός)...»*. Παράλληλα, συζητήθηκε και το ερώτημα του εάν η κατάληψη αποτελεί επίθεση στην αστική τέχνη ή όχι, όπου επίσης υπήρχαν αρκετά διαφορετικές εκτιμήσεις από τους συμμετέχοντες. Έπειτα, τέθηκε το ζήτημα του περιεχομένου και των στόχων της κατάληψης. Κάποιοι από τους καταληψίες έδιναν περισσότερο βάρος στην κατάληψη ως συνέχεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη, και άρα ως ένα ακόμη μέσο ώστε να τεθούν τα «ανοιχτά ζητήματα» της εξέγερσης, όπως η υπόθεση της δολοφονικής επίθεσης ενάντια στην Κωνσταντίνα Κούνεβα και η ύπαρξη εκατοντάδων συλληφθέντων από τις πορείες του Δεκέμβρη. Κάποιοι άλλοι έδιναν έμφαση στην κατάληψη ως μέσο για το άνοιγμα του «ζητήματος της τέχνης» στην κοινωνία και την πραγματοποίηση εναλλακτικών καλλιτεχνικών δρόμων, που θα έδιναν μια διέξοδο για ελεύθερη καλλιτεχνική δημιουργία.

Τελικά, αποφασίστηκε, πάλι μετά από επίπονη διαδικασία, η κατάληψη να υιοθετήσει ταυτόχρονα και τους δύο άξονες. Όμως στις συζητήσεις για το περιεχόμενο της κατάληψης εμφανίστηκε και ένα άλλο ζήτημα που, κατά τη γνώμη μας, θα αποδειχθεί καιρίας σημασίας στη συνέχεια. Ορισμένες χορευτριες αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία να θέσουν το θέμα της καλλιτεχνικής δραστηριότητας ως εργασίας και να επιμείνουν στο ότι η κατάληψη της Λυρικής Σκηνής θα πρέπει να αναδείξει και τα πρακτικά ζητήματα που αντιμετωπίζει ο «εργάτης τέχνης». Παρότι έγινε αρκετή συζήτηση, η προσπάθεια αυτή δεν προχώρησε, για λόγους που θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε στη συνέχεια. Προς το παρόν, μπορούμε να αναφέρουμε ένα λόγο που σχετιζόταν με την ίδια τη σύνθεση των συμμετεχόντων στις συζητήσεις προετοιμασίας. Στο καθεστώς εργασίας των χορευτών για παράδειγμα εμφανίζεται το εξής παράδοξο: το ίδιο άτομο που σε μια παράσταση έχει τον «εκτελεστικό» ρόλο του χορευτή, πιθανόν σε μια άλλη να δουλεύει ως χορογράφος, πράγμα που σημαίνει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις έχει «διευθυντικό»³¹ όλο αναφορικά με την επιλογή των χορευτών ή τα χρήματα της επιχορήγησης. Επιπλέον, στις συναντήσεις συμμετείχαν χορευτές που είχαν λάβει μέρος σε παραστάσεις κάποιων χορογράφων, οι οποίοι επίσης ήταν παρόντες. Το να ανοίξει λοιπόν σε μια πρώτη φάση το ζήτημα της καλλιτεχνικής δραστηριότητας ως εργασίας σήμαινε αναπόφευκτα την δημιουργία σοβαρών προστριβών στο εσωτερικό της συλλογικότητας που προετοιμάζε την κατάληψη! Έτσι, επιλέχθηκε να ανοιχτεί το ζήτημα πρωτοβουλιακά μέσα στην κατάληψη και να μην περιλαμβάνεται στους άμεσους στόχους της. Το τελευταίο ζήτημα που μπήκε ήταν, προφανώς, αυτό της επιλογής του κτιρίου. Η Λυρική Σκηνή επιλέχθηκε αφενός,

γιατί το σαββατοκόριακο που προγραμματιζόταν να ξεκινήσει η κατάληψη δεν πραγματοποιούνταν εκεί κάποια παράσταση, οπότε οι καταληψίες θα είχαν μια απαραίτητη άνεση χρόνου και αφετέρου, γιατί βρισκόταν σε αρκετά κεντρικό σημείο, πράγμα που διευκόλυνε πολύ την παρέμβαση στο δρόμο.

Στην τελευταία συζήτηση πριν την κατάληψη υπάρχει και μια ευχάριστη έκπληξη: εμφανίζεται σχεδόν από το πουθενά μια συλλογικότητα καλλιτεχνών με το όνομα «άγνωστοι καλλιτέχνες», η οποία ανακοινώνει ότι εδώ και κάποιο καιρό συζητά το ενδεχόμενο μιας μόνιμης κατάληψης για τη δημιουργία ενός εναλλακτικού χώρου καλλιτεχνικής δημιουργίας και ότι είναι διατεθειμένη να στηρίξει έμπρακτα την σχεδιαζόμενη κατάληψη! Στο τέλος της ίδιας συζήτησης συμβαίνει ένα γεγονός που για την παραδοσιακή πολιτική σκέψη θα ήταν ανάξιο λόγου αλλά, τουλάχιστον στα δικά μας μάτια, ανέδειξε με συμβολικό τρόπο την δυναμική αλλαγής της ίδιας μας της ύπαρξης που εμπεριέχεται σε μια κοινωνική εξέγερση: αφού έχουν συμφωνηθεί και οι τελευταίες λεπτομέρειες της κατάληψης πολλοί από τους συμμετέχοντες σε όλη τη διαδικασία των συζητήσεων, και ειδικά όσοι δεν είχαν προηγούμενη κινηματική εμπειρία, ξεσπούν κυριολεκτικά σε πανυγηρισμούς... Έτσι το πρωινό της Παρασκευής 30/1/09 όσοι τηλεφωνούν στην Λυρική Σκηνή για να κλείσουν εισιτήρια για την επερχόμενη παράσταση της «Ζιζέλ» θα μείνουν με το ακουστικό στο χέρι: «το κτίριο τελεί υπό κατάληψη»!

Η πρώτη κίνηση των καταληψιών, μετά την αυτονομία διευθέτηση κάποιων άμεσων ζητημάτων διαχείρισης του χώρου, ήταν το μοίρασμα του πρώτου κειμένου της κατειλημμένης Λυρικής Σκηνής στο δημόσιο χώρο. Σε αυτό το κείμενο γίνεται φανερή η ύπαρξη των δύο αξιών που προαναφέραμε:

«Εξέγερση στους δρόμους, στα σχολεία, στα πανεπιστήμια, στα εργατικά κέντρα, στους δήμους και στα πάρκα. Εξέγερση και στην τέχνη... Ενώνουμε τις φωνές μας με όσους αγωνίζονται. Είμαστε αλληλέγγυοι στην Κωνσταντίνα Κούνεβα και στους συλληφθέντες της εξέγερσης... Μια πρωτοβουλία των ανθρώπων των τεχνών οικειοποιείται έναν χώρο για την τέχνη της ζωής του καθενός θέτοντας το ζήτημα της αναδημιουργίας της κουλτούρας σε μια νέα βάση. Επιδιώκουμε μια τέχνη αδιαμεσολάβητη, ανοιχτή σε όλους που ο καθένας μπορεί να είναι φορέας της. Απελευθερώνουμε την Εθνική Λυρική Σκηνή γιατί εξ'ορισμού μας ανήκει... Μέσα από διαδικασίες αυτοοργάνωσης προτείνουμε ελεύθερες δημιουργικές δράσεις από όλους και για όλους όσους θεωρούν τον πολιτισμό προϊόν συλλογικής δημιουργίας».

Η πρώτη μέρα της κατάληψης θα αφιερωθεί σχεδόν εξ'ολοκλήρου στην πρακτική οργάνωση του εγχειρήματος: η διεύθυνση και η περιφρούρηση του χώρου, η γνωστοποίηση της κατάληψης προς τη διεύθυνση της Λυρικής Σκηνής αλλά και προς τα έξω, το στήσιμο της μικροφωνικής, η δημιουργία του blog της Εξεγερμένης Λαϊκής Σκηνής... Το βράδυ θα πραγματοποιηθεί η πρώτη γενική συνέλευση της κατάληψης, όπου ο κόσμος που συμμετέχει είναι ήδη ευρύτερος από όσους προετοίμασαν την κατάληψη, στην οποία αποφασίζονται και οι πρώτες καλλιτεχνικές και πολιτικές δράσεις για την επόμενη μέρα.

Σ'αυτό το σημείο θα πρέπει να ανοίξουμε μια μικρή παρένθεση. Η κατάληψη της Λυρικής Σκηνής ήταν σαφώς μεγαλύτερη σε διάρκεια τόσο από την κατάληψη της ΓΣΕΕ, όσο και από την κατάληψη της ΕΣΗΕΑ. Όμως αυτό δεν ήταν κάτι που υπήρχε στις αρχικές προθέσεις των καταληψιών. Ο «πυρήνας» της κατάληψης σίγουρα ξεκίνησε τις πρώτες συζητήσεις με τη «φόρα» και τον ενθουσιασμό που προέκυψε από την εξέγερση του Δεκέμβρη. Παράλληλα όμως, επειδή αρκετά μέλη αυτού του «πυρήνα» προέρχονταν από τον καλλιτεχνικό χώρο, υπήρχε σαφής επίγνωση της σχεδόν ολοκληρωτικής έλλειψης συλλογικών αντιστάσεων στο χώρο αυτό τα τελευταία χρόνια. Έτσι, η αρχική εκτίμηση των καταληψιών δεν ήταν και τόσο αισιόδοξη: αυτό που συζητούσαν ήταν μια κατάληψη που θα διαρκούσε περίπου τρεις μέρες και πιθανότατα θα προσέλκυε την προσοχή και τη συμμετοχή λίγου κόσμου. Ούτε επίσης περίμεναν ότι θα κατάφεραν να αναβάλλουν την παράσταση της «Ζιζέλ» που είχε προγραμματιστεί για το Σάββατο 7/2. Τα πράγματα, ευτυχώς, εξελίχθηκαν διαφορετικά. Κατά την διάρκεια της πρώτης ημέρας της κατάληψης ενεργοποιούνται τα κοινωνικά δίκτυα σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί μέσα στην εξέγερση του Δεκέμβρη και η ύπαρξη της κατειλημμένης Λυρικής γίνεται γνωστή, είτε από στόμα σε στόμα, είτε μέσω του διαδικτύου. Αυτό που

θα επακολουθήσει το βράδυ του Σαββάτου 31/1 και της Κυριακής 1/2 ξεπερνά κυριολεκτικά κάθε προσδοκία. Ο κόσμος που έρχεται για να συμμετάσχει στη γενική συνέλευση δε χωράει πλέον στην κεντρική σκηνή και «απλώνεται» στο χώρο του φουαγιέ, ενώ στον μουσικό αυτοσχεδιασμό-πάρτυ που θα ακολουθήσει κλείνει και ολόκληρη η Ακαδημία, στο ύψος του κτιρίου της Λυρικής, για αρκετές ώρες... Η εικόνα εκατοντάδων ανθρώπων στο δρόμο που γλεντούν, χορεύουν και φωνάζουν συνθήματα απέναντι από σαστισμένους ΜΑΤάδες θα είναι η επιβεβαίωση ότι η κατάληψη έχει πλέον ξεπεράσει τις προθέσεις όσων την ξεκίνησαν. Η εντυπωσιακή συμμετοχή του κόσμου τις δύο αυτές μέρες είναι λοιπόν ο καταλυτικός παράγοντας που θα οδηγήσει στην απόφαση να συνεχιστεί η κατάληψη. Ποιά ήταν όμως η σύνθεση του κόσμου που πλαισίωσε την κατάληψη της Λυρικής Σκηνής και πώς λειτουργούσαν οι ίδιες οι διαδικασίες της κατάληψης;

Το γεγονός ότι η κατάληψη της Λυρικής Σκηνής είχε και καλλιτεχνικά χαρακτηριστικά, μαζί με τη φαντασία και τη δημιουργικότητα που εκδηλώθηκε στις περισσότερες δράσεις της, είχε σαν αποτέλεσμα να τίθενται λιγότερα «πολιτικά προαπαιτούμενα» στη συμμετοχή κάποιου. Έτσι, ο κόσμος που πλαισίωσε ή/και συμμετείχε ενεργά στην κατάληψη ήταν πραγματικά πολυσύνθετος. Στις 9 ημέρες της κατάληψης συναντήσαμε καλλιτέχνες, φοιτητές, εργαζόμενους, ανθρώπους κυρίως νέους σε ηλικία αλλά και μερικούς μεγαλύτερους, πολιτικοποιημένο κόσμο που συμμετείχε ενεργά στην εξέγερση, αλλά και αρκετό κόσμο που κινείται στους εναλλακτικούς χώρους διασκέδασης και είχε μια πιο χαλαρή συμμετοχή σ' αυτήν... Κατά την γνώμη μας ήταν μια από τις πλέον ανοιχτές/κοινωνικές καταλήψεις. Υπάρχει μάλιστα ένα στιγμιότυπο που επιβεβαιώνει συμβολικά τον ανοιχτό/κοινωνικό χαρακτήρα της κατάληψης: στη βραδυνή παράσταση κουκλοθεάτρου που πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη 4/2 αντικρίσαμε το φουαγιέ της κεντρικής σκηνής κυριολεκτικά γεμάτο από οικογένειες με πιτσιρικάκια που είχαν έρθει από διάφορες περιοχές του κέντρου! Η πολυσυλλεκτικότητα του κόσμου που πλαισίωνε την κατάληψη μαζί με την έλλειψη κινηματικής εμπειρίας αρκετών καταληψιών είχε βέβαια συνέπειες και στην «κεντρική» διαδικασία της κατάληψης που ήταν η καθημερινή γενική συνέλευση. Από τη μια ήταν πραγματικά σημαντικό να ακούει κανείς τις τοποθετήσεις ανθρώπων που συμμετέχουν ίσως για πρώτη φορά σε συλλογική διαδικασία και ο λόγος τους δεν πάσχει από την αρρώστια της ιδεολογίας. Από την άλλη, όταν η συζήτηση ξέφευγε από τα πρακτικά ζητήματα της κατάληψης, ο αρκετά «αυθόρμητος» χαρακτήρας της συνέλευσης είχε σαν αποτέλεσμα είτε να επικρατεί ασυννευσιότητα, και άρα αδυναμία σύνθεσης, είτε να ανοίγονται ζητήματα με έναν αόριστο τρόπο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ζήτημα του ρόλου του καλλιτέχνη και της σχέσης του με την κοινωνία, που απασχόλησε αρκετά τη συνέλευση. Όπως σημειώνει εύστοχα ένας από τους καταληψίες σε κείμενο κριτικής που μοίρασε στην κατάληψη:

“ «Πρέπει να καταλάβουμε ένα πολύ απλό πράγμα: οι καλλιτέχνες, και γενικά οι άνθρωποι, δεν χωρίζονται σ' αυτούς που εμπλέκονται και σ' αυτούς που δεν εμπλέκονται στην κοινωνική ζωή, όλοι εμπλέκονται! Οπότε δεν είναι σωστό να αναλωνόμαστε στο να συζητάμε γύρω από το αν εμπλεκόμαστε ή όχι, όταν μπορούμε να συζητήσουμε για το ποιός είναι ο τρόπος με τον οποίο εμπλεκόμαστε... Αυτό που για μένα διακρίνει τις καλές από τις κακές μέρες, τις άσχημες από τις όμορφες περιόδους της κοινωνικής ιστορίας δεν είναι ότι τίθενται γενικώς και αορίστως ζητήματα, γιατί αυτό γίνεται σχεδόν πάντα, αλλά ότι τίθενται και αντιμετωπίζονται ως προβλήματα με συγκεκριμένο τρόπο...».

Παρόλα αυτά ένα από τα πλέον θετικά χαρακτηριστικά της γενικής συνέλευσης ήταν ότι υπήρξε ελάχιστη αυθεννοσησία ή αοριστολογία όσον αφορά τις δράσεις που θα πραγματοποιούσε η κατάληψη. Ήδη από την τρίτη μέρα γίνεται φανερό ότι ο μόνος τρόπος για να προχωρήσει το πρακτικό κομμάτι της κατάληψης είναι να δημιουργηθούν ομάδες εργασίας. Έτσι, ο καθένας που είχε μια πρακτική πρόταση την έθετε στη γενική συνέλευση και, αν δεν υπήρχε κάποια σοβαρή διαφωνία, αναλάμβανε ο ίδιος να σχηματίσει μια ομάδα εργασίας που θα υλοποιούσε την πρόταση. Μετά το τέλος της γενικής συνέλευσης καταρτιζόταν το πρόγραμμα δράσεων για την επόμενη μέρα. Αυτή η διαδικασία χρησιμοποιήθηκε και για τις απλές προτάσεις, όπως η πραγματοποίηση δωρεάν μαθημάτων σύγχρονου χορού, αλλά και για τις πιο σύνθετες, όπως η πρόταση της συλλογικότητας των «άγνωστων καλλιτεχνών» για αναζήτηση χώρου για μόνιμη κατάληψη. Παράλληλα, πριν από κάθε γενική συνέλευση συνεδριάζε η διαχειριστική συνέλευση της κατάληψης, στην οποία και συγκεντρώνονταν κατά κύριο λόγο όσοι αποτελούσαν τον «πυρήνα»³² της κατάληψης. Τα ζητήματα εδώ ήταν συνήθως διαχειριστικού χαρακτήρα, όμως όσο περνούσαν οι μέρες και αυξάνονταν οι πιέσεις για λήξη της κατάληψης υπήρξε μια σαφής και αναπόφευκτη «πολιτικοποίηση» της διαδικασίας...

Οι δράσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της κατάληψης ήταν πολλές, υπήρχαν μέρες όπου κάποιες προτάσεις δεν χωρούσαν στο πρόγραμμα, αν και σίγουρα δεν είχαν όλες τον ίδιο βαθμό συμμετοχής. Δωρεάν μαθήματα χορού και πολεμικών τεχνών, κινητικοί αυτοσχεδιασμοί, προβολές ταινιών, εικαστικά εργαστήρια, συναυλίες,... Μπορούμε βέβαια να υποστηρίξουμε ότι οι καταληψίες της Λυρικής Σκηνής, παρά την έλλειψη εμπειρίας, συνειδητοποίησαν πιο γρήγορα και σε μεγαλύτερο βαθμό την αξία χρήσης του κατελημμένου κτιρίου σε σχέση με τους καταληψίες της ΓΣΕΕ για παράδειγμα. Αυτό δεν σημαίνει ότι ήταν όλα τέλεια: υπήρξαν για παράδειγμα αρκετά βίαιες κριτικές στο εσωτερικό της κατάληψης για την έλλειψη μιας εξωστρεφούς κίνησης που θα είχε πιο σαφή πολιτικό χαρακτήρα. Θα πρέπει λοιπόν να σταθούμε σε τρεις «στιγμές» της δράσης της κατάληψης που, καθόλου τυχαία, ήταν και οι πιο εξωστρεφείς κινήσεις της. Η πρώτη αφορά στη σχεδόν καθημερινή παρουσία των «εξεγερμένων μπαλέτων» στον δρόμο. Η περιγραφή των ιδίων των καταληψιών στο δεύτερο κείμενο τους είναι αποκαλυπτική για το πώς αυτή η γεμάτη φαντασία κίνηση δημιουργούσε ένα διαυλο επικοινωνίας με τους περαστικούς:

“ «Σε άτακτα χρονικά διαστήματα η Ακαδημίας καταλήφθηκε από τα εξεγερμένα μπαλέτα και κύκλους παραδοσιακών χορών, που την μετέτρεψαν σε ένα ζωντανό και ελεύθερο χώρο, σπάζοντας την κανονικότητα. Οι οδηγοί χάζευαν απορημένοι, άλλοι έφευγαν εκνευρισμένοι γιατί καθυστέρησε για δύο λεπτά η ρομποτική τους καθημερινότητα, άλλοι κοίταζαν με συνωμοτικό χαμόγελο και βέβαια πολλοί μπήκαν στο χορό!».

32 Προς αποφυγή παρανοήσεων: ο «πυρήνας» της κατάληψης δεν αποτελούταν μόνο από όσους την προετοίμασαν αλλά και από όσους στη συνέχεια την στήριζαν ενεργά και σε καθημερινή βάση. Επίσης, η διαχειριστική συνέλευση ήταν, σε γενικές γραμμές, μια ανοιχτή διαδικασία η σύνθεση της οποίας παρουσίαζε μια σχετική ρευστότητα από μέρα σε μέρα

Η δεύτερη αφορά την παρουσία των καθαριστριών μελών της ΠΕΚΟΠ στη γενική συνέλευση της Τρίτης 3/2 και η συζήτηση που επακολούθησε για την υπόθεση της Κωνσταντίνας Κούνεβα. Η συνάντηση και η επικοινωνία του κόσμου της κατελιμμένης Λυρικής με ένα μαχόμενο κομμάτι της εργατικής τάξης ήταν από μόνη της σημαντική, όπως και το γεγονός ότι συγκεντρώθηκε ένα αξιολογικό ποσό για την στήριξη της Κωνσταντίνας. Ίσως ακόμη πιο σημαντικό όμως ήταν το γεγονός ότι δεν έλλειψαν οι φωνές που υποστήριζαν ότι αυτό που βασικά ενώνει τους καλλιτέχνες με τις καθαριστριες είναι οι επισφαλείς σχέσεις εργασίας.

Τέλος, η τρίτη «στιγμή» είναι η παρέμβαση της κατάληψης στο έντυπο της Athens Voice. Μία ομάδα εργασίας θα αναλάβει να συντάξει ένα κείμενο κριτικής στα free press έντυπα και την Τετάρτη 4/2 το βράδυ, με την πολυτίμη συνεργασία των εργαζόμενων στη διανομή της εφημερίδας, το κείμενο θα μπει ένθετο στην Athens Voice και θα φτάσει στα χέρια χιλιάδων αναγνωστών την επόμενη μέρα. Η παρέμβαση ήταν όντως εντυπωσιακή, όχι όμως μόνο γιατί αποτελούσε ένα έξυπνο «καταστασιακό σαμποτάζ». Περισσότερο γιατί ανέδειξε, κατά την γνώμη μας, την τεράστια διαφορά δυνατοτήτων που χωρίζει μια κοινωνική κινηματική διαδικασία από τις μειοψηφικές πολιτικές διαδικασίες που έχουμε συνηθίσει. Εκείνο το βράδυ, με την ενεργό συμμετοχή όλων, η κατάληψη θα μετατραπεί σε ένα «εργοστάσιο» γρήγορης ένθεσης εντύπων με αποτέλεσμα μόνο μέσα σε 45 λεπτά να «αλλοιωθούν» παραπάνω από 10000 εφημερίδες!

Καθώς περνούν οι μέρες και παγιώνεται η κατάληψη, τίθεται στους καταληψίες το ζήτημα της σχέσης τους με τον «έξω κόσμο». Μιλάμε εδώ αφενός για τη σχέση με τους εργαζόμενους και τους καλλιτέχνες της Λυρικής Σκηνής και αφετέρου για τη σχέση με τον κόσμο που απλά πλαισιώνει την κατάληψη χωρίς να συμμετέχει ενεργά. Από την Δευτέρα 2/2 και μετά, δεδομένου ότι το ενδεχόμενο αναβολής της προγραμματισμένης παράστασης «Ζιζέλ» ήταν πλέον ορατό, ξεκινούν οι καθημερινές πρωϊνές επισκέψεις των εργαζόμενων και των καλλιτεχνών στην κατελιμμένη Λυρική Σκηνή. Στις συνήθως έντονες συζητήσεις τους με τους καταληψίες γίνονται γρήγορα εμφανείς τριών ειδών στάσεις. Η πρώτη αφορά στους τεχνικούς του θεάτρου, οι οποίοι εκφράζουν χαλαρά την συμπάραστασή τους στην κατάληψη και φυσικά χαίρονται που θα απουσιάσουν από τη δουλειά. Κάποιοι από αυτούς μάλιστα θα έρθουν στη γενική συνέλευση και θα μας μεταφέρουν το τι έλεγε στους εργαζόμενους η διεύθυνση του θεάτρου.

Η δεύτερη αφορά στους συνδικαλιστές εκπροσώπους των εργαζομένων στο θέατρο. Αναθρεμμένοι από την ιδεολογία της σοσιαλδημοκρατίας ζητούσαν επιμόνα τη λήξη της κατάληψης επιστρατεύοντας ένα παλιό και δοκιμασμένο επιχειρήμα: το κράτος ήδη σχεδιάζει το κλείσιμο του θεάτρου και τη μεταφορά της Λυρικής Σκηνής σ' ένα νέο πολυχώρο στο φαληρικό δέλτα, οπότε η κατάληψη απαξιώνει ακόμη περισσότερο το θέατρο και... «ρίχνει νερό στο μύλο της αντίδρασης»! Αν και η αντιπαράθεση με τους συνδικαλιστές ήταν έντονη, οι καταληψίες προσπάθησαν παράλληλα να ανοίξουν και έναν διαυλο επικοινωνίας προτείνοντάς τους να προβάλλουν τα διεκδικητικά τους αιτήματα μέσω της κατάληψης. Όπως ήταν αναμενόμενο οι συνδικαλιστές αρνήθηκαν γιατί δεν ήθελαν να νομιμοποιήσουν την κατάληψη, αναιρόντας με αυτό τον τρόπο το διαμεσολαβητικό τους ρόλο απέναντι στη διεύθυνση.

Επιπρόσθετη στη πίεση των συνδικαλιστών ερχόταν η στάση των χορευτριών της Λυρικής Σκηνής. Σ' αυτή την περίπτωση μιλάμε για τη σχεδόν απόλυτη απώλεια «γείωσης» με αυτά που συμβαίνουν στον πραγματικό κόσμο. Ποιά εξέγερση; Ποιά επίθεση στην Κούνεβα; Ποιά αυτοοργάνωση της καλλιτεχνικής δραστηριότητας; Το μόνο ζήτημα που υπάρχει είναι ότι κάποιοι «αγενείς» καταληψίες δεν τους επιτρέπουν να χορέψουν την «Ζιζέλ» και άρα τους απαγορεύουν το δικαίωμα να «αυτοπραγματωθούν»! Και πάλι, ταυτόχρονα με την αντιπαράθεση, οι καταληψίες πρότειναν στις χορεύτριες να έρθουν στην κατάληψη και να προσφέρουν δωρεάν μαθήματα χορού. Οι χορεύτριες της Λυρικής Σκηνής όχι μόνο δεν δέχθηκαν, αλλά μία από αυτές ανέλαβε την πρωτοβουλία να έρθει στη γενική συνέλευση της Τρίτης 3/2 και να ζητήσει δημόσια τον τερματισμό της κατάληψης, λαμβάνοντας την κατάλληλη απάντηση...³³ Υπάρχει πάντως ένα επιπλέον σημείο που πρέπει να διευκρινίσουμε σε σχέση με την προαναφερόμενη κόντρα, ειδικά απέναντι σε όσους εξωτερικούς παρατηρητές θεωρούν

33 Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι, παρόλο που αρκετοί καταληψίες δεν της απάντησαν ιδιαίτερα «εργενικά» σε εκείνη τη συνέλευση, συναντήσαμε τη συγκεκριμένη χορεύτρια το επόμενο βράδυ να πίνει τη μπίρα της στην κατάληψη!

ότι η κατάληψη της Λυρικής ήταν «σκέτος εναλλακτισμός». Για όσους/ες καταληψίες ασχολούνται με το χορό, η συγκεκριμένη αντιπαράθεση είχε και πολύ συγκεκριμένο κόστος: κάποιοι/ες από αυτούς/ες έχουν δουλέψει στο παρελθόν σε παραστάσεις της Λυρικής Σκηνής ή κάνουν μαθήματα χορού στα παιδιά των μόνιμων χορευτριών της. Με απλά λόγια, δεν ήταν λίγοι οι καταληψίες που εκτέθηκαν στον άμεσο χώρο δουλειάς τους.

Όσον αφορά στη σχέση της κατάληψης με όσους απλά την πλαισιώναν, ήδη από την τρίτη μέρα εμφανίζεται το πρόβλημα που είναι διαχρονικά γνωστό σε εγχειρήματα καταλήψεων. Ο κόσμος που μένει το βράδυ για να κοιμηθεί ή βρίσκεται στην κατάληψη τις δύσκολες πρωινές ώρες που πραγματοποιείται η κόντρα με τους συνδικαλιστές ή τη διεύθυνση της Λυρικής είναι πολύ λιγότερος από τον κόσμο που έρχεται στις συνελεύσεις και στις δράσεις της κατάληψης. Μπορεί κανείς να φανταστεί εύκολα τα πρακτικά προβλήματα που προκύπτουν όταν το πρωί 30-40 άτομα καλούνται π.χ. να καθαρίσουν ότι άφησαν πίσω τους 800 άτομα που πέρασαν από την κατάληψη το προηγούμενο βράδυ, ενώ ταυτόχρονα πρέπει να τσακώνονται με τους συνδικαλιστές του θεάτρου! Το πρόβλημα τίθεται από τον «πυρήνα» της κατάληψης στη γενική συνέλευση και, ευτυχώς, αντιμετωπίζεται. Από ένα σημείο και μετά σε κάθε συνέλευση κυκλοφορεί ένα χαρτί, όπου όλοι οι παρόντες σημειώνουν ποιές ώρες μπορούν να στηρίξουν με την παρουσία τους την κατάληψη το ίδιο βράδυ ή την επόμενη μέρα. Το συγκεκριμένο μέτρο λειτούργησε ιδιαίτερα αποτελεσματικά το πρωινό της Τετάρτης 4/2, οπότε και η διεύθυνση της Λυρικής Σκηνής αποφάσισε να εντείνει την πίεση στέλνοντας τα φορτηγά με τα σκηνικά της «Ζιζέλ» προκειμένου να ξεφορτώσουν στο θέατρο. Η σχετικά μαζική παρουσία των καταληψιών απέτρεψε την έμμεση απόπειρα ανακατάληψης και αναγκάσε την διεύθυνση να ανακοινώσει ότι τελικά η παράσταση της «Ζιζέλ», που αρκετά είχε ταλαιπωρήσει τις συνελεύσεις, αναβάλλεται.

Ένα άλλο πρόβλημα που προκύπτει είναι ότι τις τρεις πρώτες ημέρες, λόγω και της εντυπωσιακής συμμετοχής του κόσμου, η κατάληψη «μένει ανοιχτή» μέχρι το ξημέρωμα. Αυτό όμως έχει σαν αποτέλεσμα οι άνθρωποι του «πυρήνα» της κατάληψης να κοιμούνται από καθόλου ως ελάχιστα. Η διαχειριστική συνέλευση της κατάληψης παίρνει λοιπόν την απόφαση να κλείνει η κατάληψη στις 3 μετά τα μεσάνυχτα. Όταν όμως αυτή η απόφαση ανακοινώνεται στη γενική συνέλευση και, ακόμη χειρότερα, όταν κάποιιοι καταληψίες προσπαθούν να την εφαρμόσουν υπάρχουν σοβαρές αντιδράσεις, κυρίως από ανθρώπους που απλά «αράζουν» το βράδυ στην κατάληψη. Τελικά, μετά και τις σχετικές λογομαχίες, η απόφαση εφαρμόζεται, εξασφαλίζοντας έναν ελάχιστο χρόνο ξεκούρασης σε όσους έμεναν στην κατάληψη το βράδυ. Παράλληλα όμως, αναδεικνύεται ότι ένα μέρος του κόσμου που πλαισιώνει την κατάληψη την αντιμετωπίζει ως μια εναλλακτική «καλή φάση» χωρίς να αντιλαμβάνεται την συλλογική ευθύνη που αυτή συνεπάγεται.

Όπως είδαμε το ζήτημα της καλλιτεχνικής δραστηριότητας ως εργασίας δεν συμπεριλήφθηκε αρχικά στους άμεσους στόχους της κατάληψης, ούτε τέθηκε στο δημόσιο λόγο της συνέχειας. Μια μειοψηφία των καταληψιών, αναγνωρίζοντας αυτή την έλλειψη, θα διοργανώσει μέσα στην κατάληψη μια συζήτηση με θέμα «καλλιτέχνης, εργάτης τέχνης ή τι άλλο;», την Τετάρτη 4/2. Παρόλο που πάλι δε θα αποφευχθούν οι αόριστοι τοποθετήσεις για «το περιεχόμενο και την αναγκαιότητα της τέχνης στον καπιταλισμό» θα κατατεθούν χοντρικά δύο απόψεις. Η πρώτη προέρχεται κυρίως από καλλιτέχνες, που έχουν μια «επαγγελματική» σχέση με τον καλλιτεχνικό χώρο, και θα υποστηρίξει ότι υπάρχουν εργασιακά ζητήματα μέσα στην καθημερινή δραστηριότητα των καλλιτεχνών που μπορούν να αποτελέσουν ένα πεδίο αντιπαράθεσης. Η δεύτερη προέρχεται από μια καλλιτεχνική κολλεκτίβα, που ανήκει στον αντιεξουσιαστικό χώρο, και θα υποστηρίξει ότι η «επαγγελματική» εμπλοκή με την τέχνη είναι εξολοκλήρου αλλοτριωμένη και η μόνη δυνατή μορφή αντίστασης βρίσκεται στη δημιουργία καλλιτεχνικών κολλεκτιβών που έχουν σαφή πολιτικά χαρακτηριστικά και κινούνται «έξω από το εμπόρευμα».

Από την αντιπαράθεση των δύο απόψεων δεν προέκυψε κάποια σύνθεση. Ακόμη χειρότερα, η κατάληψη δε δημοσίευσε κάποιο κείμενο σχετικό με το περιεχόμενο της συζήτησης. Αυτό όμως που μας προκάλεσε τη μεγαλύτερη εντύπωση είναι ότι στο κάλεσμα των εισηγητών της συζήτησης να κατατεθούν οι υποκειμενικές εμπειρίες, και από εκεί να εξεταστεί αν ο καθένας αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως «καλλιτέχνη» ή «εργάτη τέχνης», ανταποκρίθηκαν μόνο δύο άτομα. Η αντίφαση σ' αυτό το σημείο είναι ιδιαίτερα σοβαρή, γιατί ταυτόχρονα τα «εργασιακά ζητήματα» αποτελούσαν ένα σημαντικό μέρος των συζητήσεων που γίνονταν στα «πηγαδάκια» της κατάληψης! Επειδή θεωρούμε ότι αυτή η αντίφαση αξίζει ερμη-

34 Δεν έχουμε τη διάθεση αφορισμών πάντως: ακόμη και το γεγονός ότι κλήθηκε μια συζήτηση για αυτό το ζήτημα, δείχνει ότι έχουν γίνει βήματα προς την αντίθετη κατεύθυνση

νείας, αλλά και επειδή πιστεύουμε ότι η μη ανάδειξη του ζητήματος της εργασίας αποτελεί την πιο σημαντική αδυναμία της κατάληψης της Λυρική Σκηνής, θα καταθέσουμε μερικές πρώτες σκέψεις.

Καταρχάς, δεν έχει νόημα να αναρωτιέται κανείς για το αν η τέχνη έχει «διακοσμητικό ρόλο» στον καπιταλισμό. Η τέχνη είναι απαραίτητη στον καπιταλισμό για πολλούς λόγους, αλλά κυρίως για έναν: αποτελεί μια ανθρώπινη δραστηριότητα από την οποία παράγονται τεράστια κέρδη! Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο εμφανίζεται η αλλοτρίωση στην καλλιτεχνική δραστηριότητα. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο είναι που οι καλλιτέχνες είναι μέρος της εκμεταλλεόμενης υποκειμενικότητας, και όχι γιατί μπορεί να είναι αλληλέγγυοι με τους «κανονικούς» εργάτες την τάδε χρονική στιγμή. Φυσικά, το ζήτημα δεν εξαντλείται τόσο εύκολα: μιας και μιλάμε για ένα είδος εργασίας που έχει πολλές ιδιαιτερότητες, με πρώτη και καλύτερη τη σχέση του εργάτη τέχνης με την ίδια του τη δραστηριότητα, μιλάμε δηλαδή για ένα ιδιόμορφο είδος εκμετάλλευσης. Απέναντι σ' αυτή την εκμετάλλευση, και στην αλλοτρίωση που τη συνοδεύει, η ίδια η καλλιτεχνική κοινότητα έχει συνηθίσει, εδώ και χρόνια, να μην αντιστέκεται κατά μέτωπο αλλά έμμεσα, με τη δημιουργία εναλλακτικών καλλιτεχνικών χειρημάτων: θεατρικές ομάδες και ομάδες χορού, μουσικά συγκροτήματα, εικαστικές συλλογές, low-budget κινηματογράφος, ... Ένα μωσαϊκό προσπαθειών που επιτρέπει να ανακτηθεί ένα μέρος του χαμένου ελέγχου του δημιουργού πάνω στο καλλιτεχνικό προϊόν. Η εμπειρία που αποκομίζει ο εργάτης τέχνης μέσα από αυτά τα χειρήματα είναι, από πολιτική άποψη, σαν το δίκαιο μαχαίρι. Από την μια, η θετική όψη του να εκπαιδεύσει στην άμεση ικανοποίηση της ανάγκης για έκφραση, στη συνεργασία και στην ομαδική δουλειά. Μια όψη που νομίζουμε ότι εξηγεί και την αναντιστοιχία ανάμεσα σε αυτά που κατάφερε η κατάληψη και στην έλλειψη πολιτικής/κινηματικής εμπειρίας πολλών καταληψιών. Από την άλλη, η αρνητική όψη του να έχεις εγκαταλείψει το άμεσο πεδίο της ταξικής αντιπαράθεσης και να μη μπορείς να αντιληφθείς τον εαυτό σου σαν εργάτη τέχνης.³⁴

Την ίδια στιγμή η πρόταση των συντρόφων της αντιεξουσίας να φτιάξει ο καθένας τη δική του πολιτική/καλλιτεχνική συλλογική «έξω από το εμπόρευμα» είναι αρκετά προβληματική. Πρώτα απ' όλα γιατί, όσο υπάρχει καπιταλισμός, κυριολεκτικά έξω από το εμπόρευμα είναι μονάχα οι αμοιβάδες. Κατά δεύτερον γιατί, ενώ, υποτίθεται, ότι η δημιουργία της συλλογικής διεκδίκησης (αλλά αυτό είναι μια μεγάλη κουβέντα...). Από την άλλη, θα ήταν εξίσου λάθος στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, και σίγουρα μακριά από τις επιθυμίες των ίδιων των καταληψιών, η κατάληψη της Λυρικής Σκηνής να έχει «συνδικαλιστικό χαρακτήρα» με συγκεκριμένα αιτήματα. Τι θα μπορούσε να γίνει λοιπόν; Κατά τη γνώμη μας θα μπορούσε να γίνει ένα πρώτο βήμα: να συζητηθεί συστηματικά μέσα στην κατάληψη το ζήτημα της καλλιτεχνικής δραστηριότητας ως εργασίας και των ιδιαίτερα επισφαλών σχέσεων εργασίας που επικρατούν στον καλλιτεχνικό χώρο και όσοι καταληψίες είναι εργάτες τέχνης να εκφράσουν δημόσια λόγο για την ίδια την εργασιακή καθημερινότητά τους. Έτσι ώστε, να δημιουργηθεί μια βάση για τη δημιουργία συλλογικών αντιστάσεων μέσα στη βιομηχανία του θεάματος στο κοντινό μέλλον.

Η λήξη της κατάληψης της θα γίνει κυρίαρχο ζήτημα τις δύο τελευταίες μέρες. Οι άνθρωποι που αποτελούσαν τον «πυρήνα» της κατάληψης θα προτείνουν την λήξη της για μια σειρά από λόγους. Αρχικά, είναι βέβαιο ότι όσοι έχουν στηρίξει ενεργά την κατάληψη από την αρχή έχουν αρχίσει να φτάνουν στα όρια της φυσικής τους αντοχής – μην ξεχνάμε ότι παράλληλα με την κατάληψη «έτρεχαν» και όλες οι υπόλοιπες καθημερινές υποχρεώσεις. Υπάρχει ακόμη η ολοένα αυξανόμενη πεποίθηση ότι η κατάληψη έχει πετύχει πολύ περισσότερα από τα αναμενόμενα και δεν μπορεί να βρεθεί πολιτικό περιεχόμενο στη συνέχισή της. Επιπλέον, η πίεση της διεύθυνσης της Λυρικής Σκηνής έχει αρχίσει να αυξάνεται. Εκτός από την έμμεση απόπειρα ανακατάληψης που αναφέραμε, την Πέμπτη 5/2, λίγο πριν την γενική συνέλευση, οι καταληψίες θα βρουν διαρρηγμένο το χώρο όπου φύλαγαν τα προσωπικά τους αντικείμενα όσοι έμειναν εκεί και το βράδυ. Το περιστατικό αυτό, που έμοιαζε υπερβολικά με ασφαλιστικού τύπου «προειδοποίηση», θα προκαλέσει σοβαρή αναστάτωση στον «πυρήνα» της κατάληψης και θα γείρει τη ζυγαριά υπέρ του να προταθεί η λήξη της κατάληψης. Στις 2-3 τελευταίες γενικές συνελεύσεις τα πράγματα δεν θα είναι όμως τόσο απλά: υπάρχει ένα σημαντικό κομμάτι της συνέλευσης που επιθυμεί να συνεχιστεί η κατάληψη καθώς και αρκετοί που αμφιταλαντεύονται. Η κόντρα που έλαβε χώρα ήταν έντονη με αποτέλεσμα η ίδια η διαδικασία της συνέλευσης να «παραλύσει». Σ'εκείνη τη φάση έγινε εμφανές ότι η ομοφωνία ως τρόπος λήψης αποφάσεων δεν μπορεί να είναι λειτουργική παντού και πάντα, ιδιαίτερα όταν τίθενται «οριακά» ζητήματα. Η διαδικασία ήταν ψυχολογικά εξαντλητική για όποιον την παρακολουθούσε, αφού μετά την πάροδο 5 ή 6 ωρών η συνέλευση αδυνατούσε να πάρει οποιαδήποτε απόφαση! Επίσης, ήταν εμφανές ότι όσοι πρότειναν τη συνέχιση της κατάληψης δεν είχαν κάποια σαφή πρόταση για το ποιά θα ήταν η αξία χρήσης τριών ή τεσσάρων ημερών κατάληψης ακόμη, ούτε είχαν και την αντίστοιχη πρακτική διαθεσιμότητα. Τελικά, η επιμονή των ανθρώπων που αποτελούσαν τον «πυρήνα» της κατάληψης οδήγησε στην απόφαση της λήξης.

Η κατάληψη της Λυρικής Σκηνής θα λήξει το απόγευμα του Σαββάτου 7/2: αφού πραγματοποιηθεί μια ολοήμερη γιορτή δρόμου στην Ακαδημία, θα ακολουθήσει μια πορεία περίπου 1000 ατόμων προς το πάρκο Κύπρου και Πατησίων. Στο τελικό τους κείμενο οι καταληψίες της Λυρικής θα γράψουν:

«Για 9 μέρες ένα μωσαϊκό ανθρώπων που συναντηθήκαμε το Δεκέμβρη, ζυμώθηκαμε μέσα από αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες και ενώσαμε πολιτική και τέχνη. Δεν διαχωρίζομαστε σε καλλιτέχνες και μη, είμαστε ο ανθός της ζωής... Όποιος νομίζει ότι η λήξη της κατάληψης σημαίνει το τέλος της ανυπακοής, τζάμπα χαιρέται... Για μας η τέχνη είναι ένα πεδίο σύγκρουσης».

Η «συνέλευση της Λυρικής» θα συνεχίσει να λειτουργεί για τους επόμενους δύο περίπου μήνες, προσπαθώντας να δώσει μια συνέχεια στη δράση της κατάληψης, μέχρι την οριστική της διάλυση για λόγους που δε γνωρίζουμε. Πάντως, το κατά πόσο η κατάληψη της Λυρικής Σκηνής δημιούργησε τις προϋποθέσεις ώστε η τέχνη να γίνει ένα πεδίο σύγκρουσης είναι ένα ερώτημα που μένει να απαντηθεί στο μέλλον...

A.A.

Η εμπειρία της συνέλευσης για την Υγεία

Έχουμε μάθει να αντιλαμβανόμαστε τα ιστορικά φαινόμενα ως φωτογραφικά στιγμιότυπα, όχι ως ολοκληρωμένα θέματα. Σαν στιγμές κι όχι σαν διαδικασίες. Είναι κι αυτό μια επίδραση πάνω μας της αστικής σκέψης. Μιας σκέψης που άσχετα από τις παραφυάδες που ξεφυτρώνουν εδώ και κει από τον κεντρικό της κορμό, αμφισβητώντας βασικές ή επιμέρους παραδοχές της, διατηρεί σωμαπή τον προσανατολισμό αυτού του κορμού, δηλαδή την αποσπασματικότητα. Με γενικότερους όρους: τον προσανατολισμό στο είναι και όχι στο γίγνεσθαι. Στην υπόσταση ως συντελεσμένο γεγονός, κι όχι στην ύπαρξη που υπόκειται σε διαρκή μετασχηματισμό. Από τη σκοπιά τη δική μας, από τη σκοπιά του κοινωνικού ανταγωνισμού, ένας τέτοιος τρόπος προσέγγισης της κοινωνικο-ιστορικής πραγματικότητας είναι λάθος (κάτι «χειρότερο κι από το έγκλημα», όπως έγραψε κι ένας Κάρολος).

Πίσω, δίπλα, γύρω και πάντως πριν, από κάθε συλλογική δραστηριότητα, υπάρχουν χιλιάδες μικρές και μεγάλες διαδικασίες, χιλιάδες συλλογικά πράττειν, συμπυκνωμένα σε σχέσεις, σε αλληλεπιδράσεις, σε συγκρούσεις θεωρητικές και πρακτικές, σε ρήξεις και τελικά σε μια ανώτερη σύνθεση πολλών διαφορετικών πραγμάτων.

Φαινομενικά, η ιστορία της Συνέλευσης για την Υγεία, αρχίζει σε μια μεταμεσονύχτια συζήτηση μιας ομάδας εργασίας στην κατελλημένη ΑΣΣΟΕ που ασχολούνταν με την παρέμβαση σε εργασιακούς χώρους. Εκεί μπαίνει για πρώτη φορά στη διάρκεια του Δεκέμβρη το ζήτημα της παρέμβασης στους χώρους υγείας: τόσο στους εργαζόμενους στην υγεία, όσο και στους ασθενείς.

Στην πραγματικότητα, η ιστορία αυτής της Συνέλευσης έχει τις ρίζες της σε διάφορες συλλογικές διαδικασίες. Η σημαντικότερη από αυτές συγκροτείται ενάμιση χρόνο πριν, γύρω από μια ομάδα γιατρών και τις κόντρες που κάνει ενάντια στη διεύθυνση και στους ρουφιάνους της σε ένα κέντρο υγείας στην Αθήνα, σε σχέση με ζητήματα που αφορούν στο χρόνο εργασίας, στο ποιος αποφασίζει σχετικά με την κατανομή καθηκόντων μέσα στην μονάδα υγείας κλπ.

Αυτή η ομάδα που κάνει μια πρώτη απόπειρα να βάλει κάποια ζητήματα που αφορούν στο ζήτημα της υγείας και της ασθένειας, στο ζήτημα μετανάστες και υγεία, κλπ, αποτελεί τον πρώτο πυρήνα ανθρώπων γύρω από τον οποίο θα συγκροτηθεί και θα δουλέψει συστηματικά κάποιους μήνες η «Συλλογικότητα εργαζομένων στην υγεία Sallue Bellum». Αυτή η συλλογικότητα, θα καταφέρει να πιάσει πολλά ζητήματα που αφορούν στο χρόνο εργασίας των υγειονομικών, στις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων κλάδων μέσα στα νοσοκομεία, στα ζητήματα της επιστημονικής και διοικητικής ιεραρχίας μέσα στους χώρους υγείας, στο ζήτημα της έμπρακτης αντιμετώπισης του χρηματισμού, στο ζήτημα της μορφής και του περιεχομένου των αγώνων των υγειονομικών, κ.α. (Κάποια από αυτά τα ζητήματα περιλαμβάνονται στην προκήρυξη που κυκλοφόρησε λίγες μέρες πριν την αρχή της εξέγερσης του Δεκέμβρη, με τίτλο: *Έχουμε πόλεμο, μην το γελάς μωρό μου*³⁵). Κι όλα αυτά ενώ υπάρχει σε εξέλιξη μια κινητοποίηση των νοσοκομειακών γιατρών τα τελευταία δύο χρόνια, που μέρος της θέλει να είναι η συγκεκριμένη συλλογικότητα, ασκώντας παράλληλα μια άγρια κριτική σε πολλές όψεις αυτής της κινητοποίησης³⁶. Στο πλαίσιο αυτής της συλλογικότητας (πράγμα που αποτυπώνεται και στην προκήρυξη που δημοσιεύει, για να τονιστεί πόσο κεντρικό θεωρούσε αυτό το ζήτημα), μπαίνει για πρώτη φορά το ζήτημα του αποκλεισμού των ταμείων του νοσοκομείου ως μορφή αγώνα, στη διάρκεια των κινητοποιήσεων των γιατρών και του υπόλοιπου υγειονομικού προσωπικού, αντί για τη μέχρι τότε συνήθη πρακτική που χρησιμοποιείται να κλεί-

νουν οι πόρτες του νοσοκομείου για τους ασθενείς («κλείσιμο εφημερίας») και να ανταλλάσουν οι γιατροί μπουνιές με τους ασθενείς μπροστά στις πόρτες για το ποιο είναι το επείγον περιστατικό και ποιο όχι (υποτίθεται κλείνει η εφημερία και εξυπηρετούνται μόνο τα πολύ επείγοντα περιστατικά που επισκέπτονται το νοσομείο).

Η λογική προώθησης μιας τέτοιας μορφής αγώνα (κατάληψη των ταμείων των νοσοκομείων και άρα δωρεάν εισόδος για ασφαλισμένους και –κυρίως– ανασφάλιστους ασθενείς, και μη χρέωση καμιάς εξέτασης) είναι ότι αφενός αυτή η κινητοποίηση χτυπάει στη ρίζα της την οικονομική λειτουργία του κρατικού θεσμού της υγείας, άρα ασκεί πίεση στο κράτος να υποχωρήσει στα αιτήματα των απεργών, κι αφετέρου ανοίγει διαύλους επικοινωνίας με τους εργαζόμενους ασθενείς, κάνοντας τους φανερό ότι ο αγώνας των υγειονομικών δεν είναι αγώνας μιας συντεχνίας, αλλά αγώνας μιας κοινωνικής ομάδας που θέλει να συνδεθεί με το κοινωνικό σύνολο, που θέλει να ικανοποιήσει ανάγκες όλων των εκμεταλλούμενων και συλλογικά ταξικά συμφέροντα, άρα γι' αυτό ζητάει την αλληλεγγύη των χρηστών των υπηρεσιών υγείας.

Δηλαδή, ως μία μορφή/ περιεχόμενο αγώνα, που θα συγκρούεται με τις συντεχνιακές λογικές, που θα εφαρμόζει την εντολή της συλλογικής απόφασης σε ένα τμήμα της λειτουργίας του θεσμού και που θα καταργεί τη λογική της υγείας-εμπόρευμα έστω και για κάποιες ώρες. Αυτό εμείς το αντιλαμβανόμαστε ως **κομμουνισμό στην πράξη**, δηλαδή ταυτόχρονα ως αυτονομία και κοινοκτημοσύνη.

(Ειρρήσθω εν παρόδω: η εξωκοινοβουλευτική αριστερά που κυριαρχεί στον συνδικαλισμό των γιατρών, επιλέγει να προτείνει ως «ακραία» μορφή κινητοποίησης σε διάφορες απεργίες των γιατρών, αυτό που περιγράψαμε παραπάνω: «να κλείνει τις εφημερίες». Δηλαδή, να κλείνει την πόρτα των νοσοκομείων τη μέρα της γενικής εφημερίας με γιατρούς που στέκονται μπροστά, περνώντας από κόσκινο τους ασθενείς που έρχονται στο νοσοκομείο. Όσους από αυτούς τους ασθενείς, οι γιατροί τους αντιλαμβάνονται ως «επείγοντα περιστατικά», τους επιτρέπεται η είσοδος στο νοσοκομείο, στους υπόλοιπους δεν τους επιτρέπεται να εισέλθουν. Με αυτόν τον τρόπο, που υποτίθεται ότι χρησιμοποιείται για να στρέψει τους ασθενείς ενάντια στην κυβέρνηση, στην πραγματικότητα τους στρέφει ενάντια στους απεργούς γιατρούς. Κι έτσι αποδεικνύει στην πράξη την πραγματική της κοινωνική θέση, το ότι αντιλαμβάνεται το ρόλο του γιατρού ως στέλεχος της κρατικής μηχανής που θέλει να νέμεται ένα κομμάτι της υπεραξίας που αποσπά το κράτος από τους εργαζόμενους, και βέβαια την έλλειψη ευφροσύνης που την χαρακτηρίζει (επειδή φυσικά ΜΜΕ και ασθενείς στρέφονται τελικά ενάντια στην απεργία). Εννοείται ότι το ζήτημα του κλεισίματος των ταμείων, όποτε το βάλαμε στις γενικές συνελεύσεις των γιατρών, αντιμετωπιστήκαμε με διάθεση θυμηδίας έως υποκρισίας από τα συνδικαλιστικά στελέχη του συνόλου της αριστεράς, ανάλογα με τους συσχετισμούς δύναμης που είχαμε τη συγκεκριμένη στιγμή).

Μέλη αυτής της συλλογικότητας εργαζομένων στην υγεία, είναι αυτά που θα βάλουν το ζήτημα του αποκλεισμού των

35 Η προκήρυξη αυτή μπορεί να βρεθεί στην διεύθυνση: www.mutanljazz.blogspot.com/2008/12/blog-post.html

36 Τα σημαντικότερα ζητήματα αυτής της κινητοποίησης ήταν αυτό του χρόνου εργασίας και των εφημεριών και αυτό του μισθού. Στο όνομα μιας διατάξης της ευρωπαϊκής ένωσης για τη ρύθμιση του ωραρίου εργασίας επί δύο χρόνια ένα κομμάτι των νοσοκομειακών γιατρών βρέθηκε να κινητοποιείται διεκδικώντας μείωση του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας (που στην συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να φτάνει και τις 90 ώρες την βδομάδα) και των εφημεριών και αύξηση των αποδοχών των γιατρών (πραγματική αύξηση των αποδοχών είχε να υπάρξει πάνω από 20 χρόνια). Τελικά για διάφορους λόγους που δεν είναι του παρόντος να αναλυθούν εδώ, οι νοσοκομειακοί γιατροί (με πρωτοστατούσα τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία τους), «αντάλλαξαν» (σε μεγάλο βαθμό) τη μείωση των εφημεριών και του χρόνου εργασίας με μια αύξηση των αποδοχών τους, κατανεμημένη ιεραρχικά.

ταμείων του νοσοκομείου στην εν λόγω συζήτηση στην ΑΣΣΟΕ, και μετά στις συνελεύσεις που γίνονται στην Βίλα Αμαλίας. Σ' αυτές τις συνελεύσεις, που καλούνται και μέσω των ιντιμίντια, συμμετέχουν τόσο σύντροφοι και συντρόφισσες των ομάδων εργασίας της ΑΣΣΟΕ, συνάδελφοι της συλλογικότητας εργαζομένων στην υγεία και γνωστοί τους, άλλοι υγειονομικοί που τις μαθαίνουν από τα ιντιμίντια και διάχυτος κόσμος της εξέγερσης, πολιτικοποιημένοι, ή μη, που τον παρέσυρε το ρεύμα των ημερών.

Προσπαθώντας να οργανωθεί το χάος των ζητημάτων σχετικά με την υγεία και την ασθένεια, που τίθενται στις πρώτες συζητήσεις, ζητήματα που δεν είχαν τύχει επεξεργασίας παρά μόνο στο πλαίσιο μικρών ομάδων, ψηφιακών σελίδων ενημέρωσης (όπως η ιστοσελίδα του ημιορόφου που αν και ψηφιακή ιστορία, υπήρξε ένας πυρήνας μιας διαδικασίας που συνέβαλε στη διαμόρφωση και στην εξέλιξη της συνέλευσης για την υγεία), ή στο πλαίσιο αγώνων όπως αυτός των υγειονομικών και κατοίκων στο Ζαγκλιβέρι, που αποτέλεσε άλλη μια διαδικασία σημαντικής επιδρασης σε ένα μέρος κόσμου που πάλευε μέσα στους χώρους υγείας, γίνεται απόπειρα να συζητηθούν πρακτικές παρεμβάσεις σ' αυτούς τους χώρους από το σύνολο του κόσμου που έρχεται μ' αυτό το σκοπό στις συνελεύσεις, αφήνοντας στην άκρη ένα σωρό άλλα ζητήματα που αφορούσαν περισσότερο υγειονομικούς ή μέλη των συνελεύσεων με ειδικό ενδιαφέρον για τα ζητήματα της υγείας και της ασθένειας

Από και και πέρα, πέρα από το καθαρό «τεχνικό» κομμάτι που αφορά στην πρακτική εφαρμογή της ενέργειας (από το ποιο νοσοκομείο είναι «καταλληλότερο» για μια τέτοια ενέργεια, μέχρι σε ποιο νοσοκομείο έχουμε σχέσεις συντροφικές ή φιλικές που θα βοηθήσουν τις ενέργειες μας, κοκ), δύο είναι τα ζητήματα που απασχολούν περισσότερο από κάθε άλλο τις προπαρασκευαστικές συζητήσεις των ενεργειών που σχεδιάζουμε.

Το ένα αφορά το ζήτημα του «τι είμαστε εμείς που θέλουμε να παρέμβουμε στους χώρους υγείας;». Είμαστε «υγειονομικοί», είμαστε «εξεγερμένοι», είμαστε «ασθενείς», είμαστε «αναρχικοί», είμαστε «αυτόνομοι», τι είμαστε;

Το δεύτερο που αρθρώνεται διαλεκτικά με το προηγούμενο, είναι το «ποιο είναι το νόημα που δίνουμε σ' αυτή την παρέμβαση μας;». Είναι μια «παρέμβαση που θα φέρει το πνεύμα του Δεκέμβρη σε ένα χώρο εργασίας», είναι μια «μορφή αλληλεγγύης στον αγώνα των υγειονομικών», είναι ένας «ακτιβισμός», είναι μια «μορφή διαμαρτυρίας ασθενών ενάντια στην εξουσία του γιατρού και στην εμπορευματοποίηση της υγείας», είναι «κάτι που θέλει να πάει παρακάτω από τον ακτιβισμό», τι είναι;

Οι απαντήσεις -κυριολεκτώντας: οι μη-απαντήσεις ή οι μισοπαντήσεις- που δώσαμε ως συνέλευση για την υγεία, σ' αυτά τα δύο ζητήματα καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό και το εύρος των παρεμβάσεων μας και πολύ περισσότερο την περαιτέρω εξέλιξη αυτής της διαδικασίας. Επειδή στην πραγματικότητα οριστικές απαντήσεις δε δώσαμε σ' αυτά τα ζητήματα. Αυτό που επιλέξαμε ως συνέλευση ήταν να βρούμε εκείνες τις κοινές τομές της θεωρητικοπρακτικής δραστηριότητας που θα διατηρούσαν τον ad-hoc χαρακτήρα της αρχικής διαδικασίας (που μην ξεχνάμε, συγκροτήθηκε με σκοπό να διαχύσει την εξέγερση στους χώρους υγείας), και τη συνοχή της στη βάση αυτού του στόχου, τομές που αφορούσαν περισσότερο ένα συγκεκριμένο καμιά φορά και αντιθετικών και αντιφατικών απόψεων (π.χ λέγανε κάποιοι γιατροί «εμένα δεν με ενδιαφέρει ο αγώνας των γιατρών γιατί είναι συντεχνητός, θέλω να παρέμβω ως χρήστης υπηρεσιών υγείας στο νοσοκομείο»), παρά μια συνδιαμόρφωση μιας συνθετικής θέσης στην βάση της εξαντλητικής συζήτησης. Στην προκήρυξη που μοιράσαμε στη διάρκεια των αποκλεισμών, αποτυπώνεται καταφανώς το πνεύμα αυτής της κατάστασης³⁷.

Για παράδειγμα κάποιοι από μας θελήσαμε να παρέμβουμε στα νοσοκομεία -ειδικά στο δεύτερο αποκλεισμό των ταμείων που συνέπεσε με ακόμα ένα επεισόδιο της κινητοποίησης των γιατρών- ως υγειονομικοί, ως αγωνιζόμενοι γιατροί (σε σχέση πάντα με την κριτική στάση που διατηρούσαμε για τη συγκεκριμένη κινητοποίηση), αναδεικνύοντας μια διαφορετική μορφή αγώνα, βάζοντας τα ζητήματα αυτής της μορφής και του περιεχομένου του αγώνα, στις γενικές συνελεύσεις των νοσοκομείων και παλεύοντας το ενάντια στη γραφειοκρατία των συνδικαλιστικών οργάνων των γιατρών, προπαγανδίζοντας κατόπιν αυτές μας τις ενέργειες με αφισοκολλησεις και μοίρασμα προκηρύξεων σε όλους τους χώρους υγείας της Αθήνας (δημόσιους και ιδιωτικούς), κι όλα αυτά στην βάση της λογικής που αναλύσαμε παραπάνω, σε σχέση με τη συγκεκριμένη μορφή/περιεχόμενο αγώνα. Σκοπός μας ήταν να μην μείνουν αυτές οι ενέργειες ως κάτι θεαματικό, ή έστω ως ένας «καλός ακτιβισμός» κάποιων -λίγο έως

³⁷ Στην διεύθυνση : <http://s-ygeias.blogspot.com>, μπορούν να βρεθούν οι προκηρύξεις που μοιράστηκαν κατά την διάρκεια των αποκλεισμών των ταμείων των νοσοκομείων.

πολύ- πολιτικοποιημένων, αλλά να γίνουν στο μέλλον μια συλλογική κατάκτηση ενός κομματιού των εκμεταλλεόμενων που αγωνίζονται μέσα στα νοσοκομεία.

Το κομμάτι που αφορά στην εκτέλεση των αποφάσεων της κατάληψης των ταμείων των νοσοκομείων, θα το πιάσουμε συνοπτικά. Αυτοί που είναι δρώντα κοινωνικά υποκείμενα, κομμάτι του ανταγωνισμού, μπορούν να κατανοήσουν τι χρόνος και τι δέσμευση κρύβεται πίσω από ένα πανό που γράφει «Δεν πληρώνω, δεν πληρώνω» μπροστά σ'ένα ταμείο νοσοκομείου, τι συλλογική ευφύια προϋποθέτει μια ενέργεια μερικών ωρών κι όχι ένας ακτιβισμός κάποιων λεπτών, τι ικανότητες οργάνωσης και επικοινωνίας απαιτούν ζητήματα που αφορούν από την οργάνωση της περιφρούρησης της ενέργειας μέχρι την εύρυθμη λειτουργία όλων των άλλων λειτουργιών του νοσοκομείου -πλην της οικονομικής-, από το να κερδηθεί η συμπαράσταση και άρα η συμμετοχή των εργαζομένων στο νοσοκομείο (**μέρα γενικής εφημερίας**, μην το ξεχνάμε), μέχρι να προπαγανδιστεί στους ασθενείς αυτή η ενέργεια όχι ως έργο κάποιων «πολιτικοποιημένων τσακαλιών», αλλά ως πρακτική κάποιων εκμεταλλεόμενων, που θέλησαν να πάρουν στα χέρια τους την υπόθεση που αφορά στην υγεία και στην ασθένεια τους, έστω σε κάποιο κομμάτι της, έστω για μερικές ώρες.

Οι ασθενείς, οι εκμεταλλεόμενοι χρήστες υγείας, υποδέχτηκαν με ενθουσιασμό αυτό που κάναμε. Βρήκαμε την ευκαιρία να πιάσουμε πολλές συζητήσεις, έστω και σε προσωπικό επίπεδο και μάλιστα σε δύσκολες συνθήκες: φανταστείτε κάποιον συνοδό ασθενή την ώρα της αναμονής στον αξονικό τομογράφο με την προσμονή μιας απάντησης αν έχει καρκίνο στον εγκέφαλο ο συγγενής του, να συζητάει για το «πώς θα μπορέσουμε να ξαναεπινοήσουμε το σχέδιο της κοινωνικής απελευθέρωσης, εφόσον η έμπρακτη εφαρμογή ενός κάποιου κομμουνισμού πήγε κατά διαόλου στο ανατολικό μπλοκ». Βρήκαμε την ευκαιρία να ανοίξουμε πολλά ζητήματα από το φακελάκι μέχρι τις εργασιακές συνθήκες στα νοσοκομεία, βρήκαμε την ευκαιρία να νομιμοποιήσουμε στην πράξη το σύνθημα : οι ανάγκες μας πάνω από τις ανάγκες του κράτους και του κεφαλαίου. Πολλοί εργαζόμενοι επίσης είδαν θετικά αυτές τις παρεμβάσεις μας: και γλιτώνανε δουλειά και στο κάτω-κάτω δεν διαφωνούσαν μ'αυτά που λέγαμε. Αντίθετα, συνδικαλιστικά στελέχη από όλο το φάσμα του πολιτικού σώματος, ακόμα και της άκρας αριστεράς ή της αντιεξουσίας, είτε αδιαφόρησαν, είτε δε συμμετείχαν όντας εργαζόμενοι στα νοσοκομεία που παρεμβήκαμε, είτε μας επιτέθηκαν λεκτικά. Δεν περιμέναμε κάτι διαφορετικό, αυτός είναι ο ρόλος τους. Επίσης, αρκετοί γιατροί, ιεραρχικά ανώτεροι, αλλά όχι μόνο, πέρα από την αμηχανία ενώπιον αυτού που εκτυλισσόταν μπροστά τους, μας αντιμετώπισαν εχθρικά. Ήταν απόλυτα λογικό. Έχουμε διαφορετικά ταξικά συμφέροντα, η διαμαρτυρία μας στρεφόταν και εναντίον τους.

Δεν θα χαρακτηρίζαμε παράδοξο το γεγονός ότι ακόμα και άνθρωποι που συμμετείχαν σε όλη την έκταση αυτών των εγχειρημάτων δεν κατάφεραν να συλλάβουν τη σημασία τους, τα αντιμετώπισαν ως απλώς «μια καλή φάση». Έτσι γίνεται συνήθως. Σπανίως οι άνθρωποι, τα ιστορικά υποκείμενα, μπορούν να συλλάβουν μέχρι τέλους αυτό που οι ίδιοι κάνουν συλλογικά μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή.

Η συνέλευση για την υγεία δεν μπόρεσε να κάνει έναν πλήρη απολογισμό των πεπραγμένων της. Μέσα στη δίνη του Δεκέμβρη που συνεχιζόταν το Γενάρη, το Φλεβάρη και το Μάρτη, βρέθηκε να προσπαθεί να αποσαφηνίζει τον προσανατολισμό της, ενώπιον εξελίξεων που έτρεχαν.

Τα δύο κεντρικά ερωτήματα που την ταλάνιζαν ενώπιον των ενεργειών κατάληψης των νοσοκομείων, απέκτησαν μια νέα υλική υπόσταση, μετά από αυτές τις ενέργειες, πάνω στην προβληματική του «τι κάνουμε από εδώ και πέρα». Μετασχηματιζόμαστε σε μια συνέλευση εργαζομένων στην υγεία και αλληλέγγυων που προσπαθούμε να παρέμβουμε στους αγώνες που γίνονται στους χώρους υγείας, που προσπαθούμε να πιάσουμε ζητήματα που αφορούν στην υγεία και στην ασθένεια αλλά όχι μέσα από το συνήθη ακαδημαϊκό αυνανισμό του επαναστατικού χώρου, αλλά ανοίγοντας τα ως έμπρακτα ζητήματα, ως ζητήματα ζωτικά για την ζωή των εκμεταλλεόμενων; Ή μετασχηματιζόμαστε σε μια διαδικασία ανθρώπων που θέλουν να πάρουν την υγεία τους στα χέρια τους, που θα προσπαθήσει να βάλει τα ζητήματα της υγείας και της ασθένειας σε μια εναλλακτική προοπτική, ανοίγοντας ένα «κοινωνικό ιατρείο», και προσπαθώντας να παρέμβει μέσα σε μια κοινότητα;

Στην πραγματικότητα, οι προβληματικές αυτές δε στάθηκε δυνατό να συζητηθούν σε βάθος. Ρόλο σ'αυτό παίζανε τόσο μικροπολιτικές σκοπιμότητες, χειρισμοί κλπ³⁸ που γίνανε

³⁸ Περισσότερα σε σχέση με αυτό το ζήτημα μπορεί να βρεθούν σε ένα κείμενο με τίτλο : «Σχετικά με την διάσπαση της Συνέλευσης για την υγεία», το οποίο κυκλοφορεί σε αυτοδιαχειριζόμενους χώρους.

μέσα στην συνέλευση, όσο όμως και η ροπή ενός κομματιού της συνέλευσης που απέμεινε μετά τις ενέργειες στα νοσοκομεία, προς τον εναλλακτισμό και προς την ιδεολογική αντιμετώπιση της πραγματικότητας. Ενός κομματιού που ο σκληρός πυρήνας του υπήρχε και πριν το Δεκέμβρη ως φιλικές πιο πολύ σχέσεις, παρά σαν πολιτική διαδικασία, και που είχε γνωριστεί γύρω από την ιστορία Μη-κυβερνητικών οργανώσεων, όπως οι γιατροί χωρίς σύνορα, και που η ιδεολογία και η πρακτική του, ταίριαζε σε μεγάλο βαθμό με τον ιδεολογικό προσανατολισμό ενός μέρους της συνέλευσης.

Αν και τα πράγματα είναι αρκετά πιο πολύπλοκα από αυτά που προσπαθούμε να συμπυκνώσουμε σ' αυτές τις γραμμές, ο λόγος που το πιο κινηματικό και λιγότερο ιδεολογικό κομμάτι αυτής της συνέλευσης ηττήθηκε, σχετίζεται με το γεγονός ότι δεν είχε πριν το Δεκέμβρη διαμορφώσει τους όρους ενός συνεκτικού συνόλου σχέσεων, που την κρίσιμη στιγμή θα κατέφασκαν στο δύσκολο και μη-ιδεολογικό προσανατολισμό της συνέλευσης.

Επειδή, αν κάποιος το δει με ευρύτερους όρους, και εμείς, ως κομμάτι που επέλεξε την πρώτη επιλογή μετασηματισμού, δεν είχαμε καμιά εχθρικήτητα απέναντι στην παρέμβαση στην κοινότητα, απέναντι στην εμπλοκή των ίδιων των ασθενών στις διαδικασίες που αφορούν στην υγεία και στην ασθένεια τους. Αντίθετα, είμασταν απέναντι σε μια λογική που έλεγε «κλεινόμαστε μέσα σε μια κατάληψη πολιτικοποιημένων υποκειμένων, που έχει σαν παράρτημα της ένα χώρο υγείας, και περιμένουμε τους ανθρώπους να έρθουν για να τους δείξουμε την αυτοοργάνωση στην υγεία». Μια ιδεολογική κατά βάση λογική, που δεν έχει τη στοιχειώδη ευφύια να αντιληφθεί ότι οι εκμεταλλεόμενοι δεν θα έρθουν ποτέ σε εμάς για τις όμορφες ιδέες μας –αντίθετα: πρέπει εμείς να πάμε για να συνδεθούμε μαζί τους-, αλλά επειδή έχουμε να τους προτείνουμε κάτι που θα αλλάζει την καθημερινότητά τους, κάτι που ικανοποιεί ανάγκες και επιθυμίες τους (όπως και τις δικές μας άλλωστε).

Η συνέλευση για την υγεία, περιορισμένη στο μισό της αρχικής της σύνθεσης, που αποφάσισε, σχεδίασε, οργάνωσε και εκτέλεσε την κατάληψη στα ταμεία των νοσοκομείων, διασπάστηκε. Το ένα κομμάτι έμεινε στην κατάληψη Πατησίων και Σκαραμαγκά και το μεγαλύτερο κομμάτι της πήγε στην κατάληψη του ΠΙΚΠΑ στα Πετράλωνα. Ακολουθώντας το καθένα το δικό του δρόμο. Που θα τον κρίνει κάποτε η ιστορία του ανταγωνισμού, ας μην γελιώμαστε.

Hobo
I. B.

Συμπεράσματα

“Οι προλεταριακές επαναστάσεις [...] κάνουν αδιάκοπη κριτική στον ίδιο τον εαυτό τους, διακόπτουν κάθε στιγμή την πορεία τους, γυρίζουν πάλι σε κείνο που φαίνεται πως έχει πραγματοποιηθεί για να το ξαναρχίσουν από την αρχή, χλευάζουν με ωμή ακρίβεια τις ασυνέπειες, τις αδυναμίες και τις ελλειψότητες που παρουσιάζουν οι πρώτες δοκιμές τους, φαίνονται πως ξαπλώνουν κάτω τον αντίπαλο τους μόνο για ν’ αντλήσει καινούριες δυνάμεις από τη Γη και να σηκωθεί μπροστά τους πιο γιγάντιος, οπισθοχωρούν ολοένα μπροστά στην απροσδιόριστη απεραντοσύνη των ίδιων των σκοπών τους, όσπου να δημιουργηθούν οι όροι που κάνουν αδύνατο κάθε ξαναγύρισμα και οι ίδιες περιστάσεις φωνάζουν:

*Hic Rhodus, hic salta
Hier ist die Rose, hier tanze*»³⁹

Καρλ Μαρξ,
«Η 18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου
Βοναπάρτη»

³⁹ «Ιδού η Ρόδος, ιδού και το πήδημα
Εδώ είναι το ρόδο, εδώ χόρευε»

Εισαγωγή

Υπάρχουν στιγμές μέσα στην κίνηση του κοινωνικού ανταγωνισμού που μπορούν να χαρακτηριστούν ιστορικές με όλη τη σημασία της λέξης. Μια τέτοια ιστορική στιγμή ήταν η εξέγερση του Δεκέμβρη. Το πρόβλημα, βέβαια, με αυτές τις ιστορικές στιγμές είναι ότι μπορεί να «γίνουν ιστορία», δηλαδή παγωμένες στιγμές, αποκομμένες από την υπόλοιπη ιστορική κίνηση. Ιστορία, ιστορική κίνηση... αν δούμε πίσω από το βαρόνδουπο χαρακτήρα τέτοιων εκφράσεων, θα δούμε ότι τελικά η ιστορία δεν είναι παρά η κίνηση των εκμεταλλεόμενων μέσα και ενάντια στις σχέσεις εκμετάλλευσης και κυριαρχίας, εν τέλει το αποτέλεσμα της δραστηριότητας πραγματικών υποκειμένων που αγωνίζονται, γνωρίζουν νίκες και ήττες, αδρανούν, οπισθοχωρούν, για να πάρουν άλλοι τη θέση τους στο πεδίο του αγώνα με νέα όπλα κοκ. Συστατικό στοιχείο αυτής της κίνησης θα πρέπει να είναι ο συλλογικός αναστοχασμός, η κριτική επεξεργασία και η αντιπαράθεση απόψεων και ερμηνειών, ώστε τέτοιες ιστορικές στιγμές, όπως ο Δεκέμβρης, να έχουν ανταγωνιστική αξία χρήσης και στο μέλλον και να μη μετατραπούν σε ιστορικά απολιθώματα, σε ψηφίδες στο «πάνθεον της εξέγερσης», που «παντού και πάντα» περιμένει να έρθει στο προσκήνιο της ιστορίας.

Θα είναι ήδη σαφές για όποιον/α έχει αντέξει την ανάγνωση μέχρι εδώ ότι η μέθοδος που επιλέξαμε είναι η καταγραφή και κριτική συζήτηση βιωμένων εμπειριών από διάφορες φάσεις και τόπους της εξέγερσης. Πάνω στη βάση αυτών των συζητήσεων προσπαθήσαμε να εξάγουμε ορισμένα πιο γενικά συμπεράσματα, σε σχέση με το τι έγινε και τι δεν έγινε το Δεκέμβρη, ποιες ήταν οι ελλείψεις και τα όρια, ποιες νέες μορφές και περιεχόμενα αγώνα γεννήθηκαν, αλλά και ποιες παλιές αντιλήψεις και νοοτροπίες (δεν) πέθαναν. Πρέπει να έχουμε πάντα στο μυαλό μας ότι από την πλευρά του ανταγωνιστικού κινήματος, ο Δεκέμβρης ήταν μια τομή μέσα στη συνέχεια. Ως συνέχεια, μεγέθυνε, ως φακός, ήδη υπαρκτές δυνατότητες, αλλά και αδυναμίες. Ως συνέχεια, τα αίτια του Δεκέμβρη θα πρέπει να αναζητηθούν στη συγκεκριμένη κοινωνικοϊστορική φάση του ανταγωνισμού στην οποία βρισκόμαστε. Ταυτόχρονα, όμως, ως τομή ανέδειξε νέες δυνατότητες, έθεσε καινούρια προβλήματα, δημιούργησε το έδαφος για αμφισβήτηση καθιερωμένων αντιλήψεων και πολιτικών στάσεων.

Μια από τις κύριες κατηγορίες που εκτοξεύθηκαν εναντίον της εξέγερσης ήταν η «απουσία περιεχομένου και λόγου» που συνήθως ταυτίζεται με την «απουσία συγκεκριμένων στόχων ή αιτημάτων». Γι' αυτό στην καλύτερη περίπτωση επιχειρήθηκε η «πολιτικοποίηση» της εξέγερσης με αιτήματα όπως ο «αφοπλισμός της αστυνομίας» και το «κάτω η κυβέρνηση», τα οποία δε βρήκαν απήχηση πέρα από αυτούς που τα έλεγαν, ενώ στη χειρότερη η εξέγερση λειδωρήθηκε ως «τυφλή», «άναρθηρη» κοκ.

Καταρχήν, θα πρέπει να ξεδιαλύνουμε αυτή τη σύγχυση. Η απουσία αιτημάτων, δηλαδή ρητών και εκπεφρασμένων απαιτήσεων προς τους διαχειριστές της εξουσίας, δεν ταυτίζεται με την απουσία περιεχομένου. Γενικά μιλώντας, τα αιτήματα που αναδύονται μέσα από τους κοινωνικούς αγώνες αποτυπώνουν συνήθως, έστω και τεθλασμένα τις περισσότερες φορές, τις επιθυμίες και τις ανάγκες των αγωνιζόμενων σε μια δεδομένη συγκυρία, συμπυκνώνουν ένα συσχετισμό δυνάμεων εντός του κινήματος. Από εκεί και πέρα, όμως, σε κινήματα, σε αγώνες, αναπτύσσεται στο εσωτερικό τους, έστω και μειοψηφικά, ένας πλούτος κοινωνικών σχέσεων που συχνά ξεπερνά τα συγκεκριμένα αιτήματα του αγώνα. Πέρα από τα αιτήματα, συχνά περισεύει ένα ριζοσπαστικό υπόλοιο που ούτε ανάγεται ούτε εγκλωβίζεται σε αυτά. Σε πολλές περιπτώσεις αυτό το μη αιτηματικό περιεχόμενο είναι που καθορίζει και τη ριζοσπαστικότητα ενός αγώνα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τα αιτήματα έχουν προσχηματικό χαρακτήρα ή ότι δεν έχει σημασία η ικανοποίησή τους. Για παράδειγμα, το πρόσφατο φοιτητικό κίνημα είχε ως κύρια αιτήματα το «Όχι στο Νόμο - Πλαίσιο» και το «Όχι στην αναθεώρηση του άρθρου 16». Από την άλλη, όμως, βλέπαμε ότι σε επίπεδο δρόμου και δράσεων, σε επίπεδο καταλήψεων και συνελύσεων, αναπτύσσονταν μια πληθώρα συμπεριφορών και επιθυμιών, εκφραζόταν μια οργή, που μπορεί να μην έπαιρνε τις περισσότερες φορές μια σαφή και ρητή μορφή, αλλά ήταν πάντως κάτι περισσότερο από ένα απλό «όχι στο ν. πλαίσιο». «Αυτός ο νόμος είναι μόνο η αφορμή, ενάντια σε ένα σύστημα που κλέβει τη ζωή», φωνάζαμε μαζί με άλλους στις διαδηλώσεις του 2006-7.

Υπάρχει, όμως, και η αντίστροφη παγίδα. Η ταύτιση, η μέτρηση της ριζοσπαστικότητας ή μη ενός αγώνα με την απουσία αιτημάτων. Ούτως ή άλλως, μία από τις αντιλήψεις που επικρατούν σε τμήμα του ριζοσπαστικού χώρου είναι η απόρριψη των μερικών αιτημάτων ως ρεφορμιστικών, αντίληψη που στον ένα ή τον άλλο βαθμό ενισχύθηκε με την εξέγερση. Αν και μια τέτοια στάση είναι κατανοητή μετά από μια εξέγερση ως συναισθηματική αντίδραση στην επιστροφή στην κανονικότητα, στη «συνθηματική ταξική πάλη», σε πολιτικό επίπεδο αποτελεί πηγή παραγωγής ψευδοδιπόλων (αγώνες με αιτήματα Vs αγώνες χωρίς αιτήματα) και ιδεολογικών διαχωρισμών. Το ζήτημα της σύνδεσης του μερικού με το γενικό, το ζήτημα της ριζοσπαστικοποίησης των καθημερινών αγώνων, που θα ξεφεύγει από τη Σκόλλα της πρωτοποριακής λογικής, της εμφύτευσης έτοιμων συνολικών προταγμάτων με ιδεολογικούς όρους και τη Χάρυβδη της υποτίμησης των αγώνων χάριν της...«επανάστασης» παραμένει ένα ανοικτό ζήτημα, το οποίο σε καμία περίπτωση δε θεωρούμε ότι «έκλεισε» με την εξέγερση. Και στις δύο περιπτώσεις η συζήτηση περί της κεντρικότητας της ύπαρξης ή ανυπαρξίας αιτήματος αφενός παραμένει σε ένα τοπικό επίπεδο χάνοντας το ουσιαστικό στοιχείο που είναι οι πραγματικές κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται στο εσωτερικό ενός κινήματος, αφετέρου έχει ως οδηγό όχι το τι πραγματικά κάνουν οι εκμεταλλευόμενοι μέσα στην αντιφατική τους κίνηση, αλλά το τι θα έπρεπε να κάνουν, με βάση το σχέδιο που έχουν καταστρώσει οι πολιτικές «πρωτοπορίες» στο κεφάλι τους.

Ο Δεκέμβρης δε διατύπωσε κάποιο αίτημα γιατί δεν υπήρχε η επιθυμία για κάτι τέτοιο. Δηλαδή, δεν εξέφρασε κάποιο ρητό αίτημα, επειδή ήταν μια αντιθεσμική μορφή πολιτικής και δεν ήθελε να μιλήσει με τη γλώσσα των θεσμών. Η υποκειμενικότητα της εξέγερσης ήταν διάχυτη και κοινωνικά διευρυμένη, κάτι που, ούτως ή άλλως, καθιστούσε δύσκολη έως αδύνατη τη διατύπωση αιτημάτων που συνήθως έχουν μερικό, κλαδικό ή τοπικό υποκείμενο απεύθυνσης. Επιπλέον, όταν ένας μπάτσος σκοτώνει ένα παιδί σε συνθήκες καθόλου άσχετες με κινηματικές αντιπαραθέσεις (Εξάρχεια, μηδενική ανοχή και καταστολή απέναντι στους αγώνες της νεολαίας) δημιουργούνται οι συνθήκες μιας οξείας σύγκρουσης που δεν μπορεί να εκφραστεί με κάποιου είδους κεντρικό αίτημα. Οι μπάτσοι σκοτώνουν έναν από εμάς και εμείς απαντάμε καταστρέφοντας, καίγοντας και λεηλατώντας τα εμπορευματικά κέντρα των πόλεων. Ποιό θα μπορούσε να είναι το αίτημα; «Απαιτούμε από το κράτος να μη μας σκοτώνει»; Δεν ακούγεται γελοίο; Αυτό δε σημαίνει ότι μια εξέγερση δεν έχει διακυβεύματα, αιτίες

και περιεχόμενα. Το αν αυτά εκφράζονται και μέσω αιτημάτων εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συγκυρίες της κάθε περίπτωσης. Μπορεί τις πρώτες μέρες της εξέγερσης του Δεκέμβρη να μην είχαμε αιτήματα, όσο υποχωρούσε όμως ο πόλεμος στους δρόμους, διαμορφώθηκαν δυο διακυβεύματα κι ας μην ονομάστηκαν ακριβώς αιτήματα: 1. Απελευθέρωση των συλληφθέντων της εξέγερσης. 2. Αλληλεγγύη στην Κ. Κούνεβα.

Οι εξεγερμένοι, με τη δράση μας καταφέραμε να ανοίξουμε ένα ρήγμα στη ροή της κανονικότητας, να απελευθερώσουμε έδαφος από την εξουσία δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για συνάντηση και πραγματική επικοινωνία. Τις μέρες της εξέγερσης ήταν διάχυτη η αίσθηση ότι μετά από τόσα χρόνια σιωπής και βουβής απομόνωσης υπάρχει επιτέλους η απελευθερωτική δυνατότητα να τεθούν επί τάπητος όσο το δυνατόν περισσότερα ζητήματα της καθημερινότητας. Βλέποντας εκ των υστέρων την κατάσταση εκείνων των ημερών (και τονίζουμε το «εκ των υστέρων», για να μην το παίζουμε «μετά Χριστόν προφήτες»), ένα «έλλειμμα» της εξέγερσης, αν επιτρέπεται ο όρος, ήταν η αδυναμία να αρθρωθούν **συγκεκριμένα** οι επιθυμίες και οι ανάγκες, να οριστούν τα επίδικα ζητήματα, να προκύψουν **κοινωνικά ριζώματα με τέτοια διάρκεια και έκταση** που θα επέτρεπαν να δώσουμε τις μικρές και μεγάλες μάχες ενάντια στα αφεντικά από καλύτερη θέση μετά την υποχώρηση της εξέγερσης.

Εν τέλει, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Δεκέμβρης δε ζητούσε τίποτα, αλλά ταυτόχρονα ζητούσε τα πάντα. Αυτή ήταν μια αντίφαση, η οποία δεν επιλύθηκε μεν, αλλά τουλάχιστον οι όροι της τέθηκαν πρακτικά δε, προς γνώση και συμμόρφωση της ανταγωνιστικής υποκειμενικότητας στο μέλλον.

Η εξέγερση ως κριτική: δημόσια τάξη – εμπόρευμα – πολιτική

Η εξέγερση, λοιπόν, όχι μόνο είχε λόγο και γλώσσα, αλλά είπε και πάρα πολλά. Η γλώσσα της εξέγερσης εξαπλώθηκε ταχύτατα και όσα είπε έγιναν κατανοητά τόσο στους εκμεταλλευόμενους, όπως φαίνεται και από τις δεκάδες κινήσεις αλληλεγγύης σε πολλές χώρες του κόσμου, όσο και στην εξουσία. Τόσο σε εθνικό επίπεδο – η αντιεξέγερση αποτελεί τον καμβά που φωτίζει πολλές από τις κινήσεις του ελληνικού κράτους από το Δεκέμβρη και μετά – όσο και σε παγκόσμιο – όπως φαίνεται για παράδειγμα από την απόσυρση του νέου νομοσχεδίου για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στη Γαλλία τον περασμένο χειμώνα λόγω του φόβου εξάπλωσης της εξέγερσης και στη γαλλική κοινωνία. Το περιεχόμενο του λόγου θα πρέπει να αναζητηθεί τόσο στην πληθώρα των προκηρύξεων που κυκλοφόρησαν εκείνες τις μέρες όσο και γενικότερα στην κριτική που άσκησαν οι εξεγερμένοι με τις πρακτικές τους.

Η εξέγερση ήταν μια **διευρυμένη επίθεση και απαξίωση της ιδεολογίας της ασφάλειας**. Η διάχυση μαζικών συμπεριφορών απείθειας και πρακτικών συλλογικής, κοινωνικής αντιβίαιας ξέφυγε από τα στερεότυπα των «ειδικών της βίας» ή από τη βεντέτα «αστυνομίας-χώρου», όπως έχει κωδικοποιηθεί ο πόλεμος χαμηλής έντασης μεταξύ μιας μερίδας της νεολαίας της μητρόπολης και της αστυνομίας. Η ασφάλεια, ήδη από την προηγούμενη δεκαετία με τη δαιμονοποίηση/ποινικοποίηση των μεταναστών, αλλά και με μεγαλύτερη ένταση από τις αρχές αυτής της δεκαετίας ως «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» είναι από τους κύριους υλικούς και ιδεολογικούς μηχανισμούς του σύγχρονου κράτους για τη διαχείριση των κοινωνικών σχέσεων. Έρχεται να υποκαταστήσει τους μηχανισμούς διαμεσολάβησης/ελέγχου της σοσιαλδημοκρατίας που έχουν περιπέσει σε σχετική αχρηστία, να διασπείρει την ανασφάλεια αναλαμπάνοντας ταυτόχρονα τη διαχείριση της με στόχο τον έλεγχο ενός προλεταριάτου που γίνεται όλο και πιο κινητικό, όλο και πιο υποτιμημένο, όλο και πιο απρόβλεπτο στις κινήσεις του.

Με την εξέγερση, η στρατηγική της ασφάλειας είναι που δέχτηκε καταλυτική, έμπρακτη κριτική και τέθηκε σε κρίση –αφού τις μέρες του Δεκέμβρη, η δημόσια τάξη ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη–και όχι τόσο τα υποτιθέμενα αντιδημοκρατικά κατάλοιπα της ελληνικής αστυνομίας, όπως θέλουν να παρουσιάζουν το Δεκέμβρη ορισμένες από τις αριστερές τάξεις του πολιτικού φάσματος (αν και οφείλουμε να πούμε ότι η φιλολογία περί μεμονωμένων περιστατικών από τη μεριά της εξουσίας από τη μία ή η αποδεδειγμένη ατιμωρησία των αστυνομικών «αυθαιρεσιών» από την άλλη συνετέλεσαν στη νομιμοποίηση της εξέγερσης στα μάτια ενός τμήματος της κοινωνίας). Ορισμένες από τις πρακτικές απολήξεις αυτής της στρατηγικής, όπως η μηδενική ανοχή σε μετανάστες και σε «αποκλίνουσες» νεολαιίστικες συμπεριφορές, ή οι έκδηλες - ακόμη και για τους πλέον ανυποψίαστους - περιπτώσεις συνεργασίας της αστυνομίας με φασιστικές συμμορίες τα τελευταία χρόνια, αποτέλεσαν ως ένα βαθμό το κα-

τασταλτικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο ήρθε και απάντησε η εξέγερση. Όμως, ήταν μια εξέγερση που απαντώντας (ποιοτικά και ποσοτικά) στον ίδιο βαθμό καταπίεσης που δεχόταν η κοινωνία, δεν άφησε περιθώρια νομιμοποίησης μιας «άλλης πολιτικής για την ασφάλεια του πολίτη». Κανένα εξεγερσιακό κοινωνικό υποκείμενο (πλην των αριστερών πολιτικών υποκειμένων με τα αιτήματά τους για αποφιλισμό της αστυνομίας) δε φάνηκε να πιστεύει ότι είναι εφικτή «μια άλλη αστυνομία». Δεν ήταν μόνο η άποψη κάποιων αναρχοαντόνομων, δεν ήταν απλά τα χιλιάδες στόματα που φώναξαν «το σύνθημα που όλους μας ενώνει», ήταν η γενικότερη αίσθηση αποτυχίας των κινημάτων να εκφραστούν σε θεσμικό επίπεδο, πετυχαίνοντας ουσιαστικές ρεφορμιστικές αλλαγές, που άνοιξε το δρόμο σε μια συνολικότερη αντισυστημική λογική. Αντισυστημική λογική την οποία είδαμε και ακούσαμε να εκφράζεται εκείνον το Δεκέμβρη και σίγουρα σημάδεψε (ή ίσως και να έκλεισε) την ιστορία των μεταπολιτευτικών κοινωνικών/ταξικών αγώνων στην Ελλάδα.

Η ισχυρότητα του πλήγματος φαίνεται και από τις κινήσεις του κράτους και ολόκληρου του ιδεολογικού μηχανισμού της ασφάλειας τον τελευταίο χρόνο, που στοχεύουν στο κλείσιμο των κοινωνικών ρηγμάτων που άνοιξαν. Σε πρώτο χρόνο, η συντηρητική εκδοχή της αντιεξέγερσης στόχευε στην επανασυσπείρωση των πιο συντηρητικών κομματιών της κοινωνίας, στην ανανέωση της εμπιστοσύνης τους στο κράτος, ενώ τώρα η «νεοσοσιαλδημοκρατική» εκδοχή αναλαμβάνει ένα πιο δύσκολο έργο. Η προβολή μιας αστυνομίας αποφασιστικής, αλλά με δημοκρατικές και αντιρατσιστικές ευαισθησίες επιχειρεί να προλάβει την επανεμφάνιση αυτής της ιδιότητας, υλικής και ηθικής, στήριξης, της ανοχής που επέδειξαν μειοψηφικά μιν, σημαντικά από αριθμητικής άποψης δε, τμήματα του πληθυσμού στις πιο ριζοσπαστικές πρακτικές των εξεγερμένων.

Οι απαλλοτριώσεις και οι καταστροφές εμπορευμάτων ήταν **κριτική της εμπορευματικής σχέσης και κριτική της μορφής χρήμα**. Σε μια ολόενα και πιο ασφυκτική καθημερινότητα, όπου η ικανοποίηση των αναγκών έχει υπαχθεί σχεδόν ολοκληρωτικά στη σφαίρα του εμπορεύματος, η επίθεση στους ναούς της κατανάλωσης εξέφρασε - έστω και μοριακά - την απόρριψη ενός κόσμου, όπου το χρήμα είναι η καθολική διαμεσολάβηση των κοινωνικών σχέσεων, την απόρριψη ενός κόσμου που μοιράζει μαζικά υποσχέσεις καταναλωτικής ευτυχίας ενώ ταυτόχρονα μειώνει δραστικά τα περιθώρια εκπλήρωσης αυτών των προσδοκιών, ειδικά εν μέσω κρίσης. Από την άλλη, αν λάβουμε υπόψη ότι το εμπόρευμα ως καθολική μορφή του κοινωνικού πλούτου είναι η άλλη όψη της γενίκευσης της μισθωτής εργασίας, δηλαδή της πώλησης της εργατικής δύναμης με στόχο την απόκτηση της αναγκαίας ποσότητας χρήματος ώστε να είναι δυνατή η πρόσβαση στον παραγόμενο πλούτο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η έμπρακτη κριτική του εμπορεύματος, όπως εκφράστηκε στην εξέγερση, ήταν, έμμεσα και άρρητα, και κριτική της μισθωτής εργασίας. Βέβαια, η κριτική αυτή ήταν αντιφατική. Ένα όριο της υπήρξε το γεγονός ότι ήταν μη συνειδητή στην πλειοψηφία των περιπτώσεων και συχνά συνοδευόταν από λογικές ατομικής αξιοποίησης και όχι συλλογικού μοιράσματος. Επίσης, δε γενικεύτηκε στο σύνολο της κοινωνικής διαδικασίας παραγωγής και κυκλοφορίας ώστε να μετατραπεί σε ρητή κριτική της μισθωτής εργασίας, με αποτέλεσμα η εξεγερμένη υποκειμενικότητα να χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις και σχιζοειδείς συμπεριφορές («το πρωί εργαζόμενος-το βράδυ απαλλοτριωτής»).

Η εξέγερση ήταν **κριτική της διαχωρισμένης πολιτικής και κριτική της μορφής κράτος**. Στη φιλελεύθερη πολιτική θεωρία η πρακτική, το κράτος αναγνωρίζεται ως ο ουδέτερος τόπος όπου επιλύονται οι κοινωνικές συγκρούσεις, διαχωρίζοντας έτσι την πολιτική ως διακριτή σφαίρα του κοινωνικού. Με άλλα λόγια, οι κοινωνικές συγκρούσεις και αντιθέσεις «φείλουν» να λαμβάνουν μορφές και περιεχόμενα συμβατά με την αντιπροσώπευση τους στο πεδίο του κράτους, διαμέσου των επίσημων (κομματικών και συνδικαλιστικών), και εναλλακτικών (π.χ. ΜΚΟ) θεσμικών μορφών. Η πρακτική των εξεγερμένων, με την απουσία κάποιου οργανωτικού ή πολιτικού κέντρου, δεν άφησε περιθώρια για, ούτε επιδίωξε την πολιτική διαμεσολάβηση/ αντιπροσώπευση. Η κριτική στην πολιτική ως διαχωρισμένη σφαίρα δεν ήταν μόνο αρνητική, αλλά είχε και θετικά περιεχόμενα. Μπορεί να μη δημιουργήθηκε κάτι ανάλογο όπως τα σοβιέτ ή τα εργατικά συμβούλια στο παρελθόν, αλλά στο δρόμο και στις συνελεύσεις που προέκυψαν εν μέσω εξέγερσης μπορούμε να δούμε τη δημιουργία μιας δημόσιας σφαίρας πέρα από και ενάντια στις θεσμικές μορφές διαμεσολάβησης, την ανάγκη ξεπεράσματος της ατομικοποίησης και την επιθυμία δημιουργίας νέων κοινωνικών σχέσεων. Ήδη τα υπόλοιπα κείμενα επιχειρούν μια καταγραφή και ερμηνεία των εμπειριών μας από πολλές από αυτές τις συνελεύσεις. Εδώ θα θέλαμε να καταθέσουμε ορισμένα ερωτήματα και έναν

προβληματισμό σχετικά με αυτές.

Κατά πόσο ξεπεράστηκαν διαχωρισμοί «πολιτικοποιημένων» και μη, ή τα διαφορετικά επίπεδα συμμετοχής στην εξέγερση σε αυτές τις συνελύξεις; Κατά πόσο δημιουργήθηκε το πεδίο, το εύφορο έδαφος για άνθιση πρωτοβουλιών και δράσεων από τα κάτω χωρίς να τίθενται προαπαιτούμενα ιδεολογικής συγγένειας; Ποιές είναι οι θεσμικές που ανταποκρίνονται καλύτερα σε τέτοιου είδους μαζικές διαδικασίες; Κατά πόσο τα οργανωτικά μοντέλα των ομαδοποιησεων του «χώρου» (ομάδες συγγένειας, συνελύξεις συντρόφων, κλειστές συλλογικότητες) επαρκούν σε κατάσταση εξέγερσης; Το ζήτημα των δομών είναι πολιτικό και όχι τεχνικό ζήτημα και ως τέτοιο θα πρέπει να το αντιμετωπίσουμε. Από τη μία, με αυτά τα ερωτήματα δεν ψάχνουμε να ανακαλύψουμε το κατάλληλο «οργανωτικό μοντέλο» για την επόμενη εξέγερση, κάτι που θα ήταν αφελές στην καλύτερη περίπτωση και γραφειοκρατικό στη χειρότερη. Από την άλλη, όμως, ο αναστοχασμός πάνω στις ανταγωνιστικές εμπειρίες του παρελθόντος είναι αναγκαία συνθήκη για την ανασύνθεση του ανταγωνισμού σε καλύτερες βάσεις στο παρόν και στο μέλλον.

Ο προβληματισμός σχετικά με τις τοπικές συνελύξεις αφορά τη σχέση τοπικού και γενικού με ορίζοντα την κρίση. Ο θεσμός των τοπικών συνελύξεων γειτονιάς πηγαίνει πολύ πιο πίσω από την εξέγερση του Δεκέμβρη και εξηγεί ως ένα βαθμό και την ευκολία με την οποία αυτές επεκτάθηκαν εν μέσω εξέγερσης, ειδικά σε περιοχές όπου υπήρχε ήδη ένα ιστορικό τοπικής παρέμβασης, όπως ο Αγ. Δημήτριος, η Καισαριανή και το Χαλάνδρι, για να αναφέρουμε ορισμένα παραδείγματα. Επίσης, η αποκέντρωση και η διάχυση των δράσεων ήδη από τις πρώτες μέρες της εξέγερσης, με κύριο συστατικό τις επιθέσεις των μαθητών (και όχι μόνο) στα αστυνομικά τμήματα, θεωρούμε ότι συνέβαλλε σε σημαντικό βαθμό στη/και άνοιξε το δρόμο για την «κατά τόπους» συνάντηση με τη διάχυτη υποκειμενικότητα που εκείνες τις μέρες ήταν στους δρόμους. Το σκεπτικό πίσω από την κίνηση προς τις γειτονιές ήταν η επέκταση της εξέγερσης σε αυτές, ένα ποιοτικά νέο στοιχείο, αφού έως τότε η «αρμοδιότητα» των συνελύξεων γειτονιάς ήταν τα λεγόμενα «τοπικά ζητήματα», για παράδειγμα η αντίσταση σε αναπλάσεις ή στην κατασκευή αυτοκινητόδρομων. Δε θα ξετάσουμε εδώ το βαθμό επιτυχίας αυτής της κίνησης, κάτι που πρέπει να γίνει ανά περίπτωση. Αυτό που θέλουμε να επισημάνουμε είναι ότι αυτή η απόπειρα σύνδεσης του γενικού ή του «κεντρικού πολιτικού» («εξέγερση») με το ειδικό, το «τοπικό» («τοπικές συνελύξεις») μπορεί να είναι μια χρήσιμη παρακαταθήκη για το μέλλον. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η εμπειρία του τοπικού ριζώματος και της παραγωγής κοινοτήτων αγώνα θα μπορούσε να αξιοποιηθεί από τους εκμεταλλεζόμενους για τη δημιουργία κέντρων αγώνα ενάντια στην κρίση (π.χ. συνελύξεις ανέργων γειτονιάς). Δε θα επεκταθούμε περισσότερο εδώ, αφού κάτι τέτοιο ανοίγει μια άλλη συζήτηση, απλά θέλαμε να κάνουμε κάποιες νύξεις για τις νέες δυνατότητες που ανοίγονται μπροστά μας.

Η εξέγερση δεν μπορεί να αποδοθεί σε μια συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία του πληθυσμού. Συμμετείχαν μαθητές και φοιτητές, εργαζόμενοι επισφαλείς και «εξασφαλισμένοι», ντόπιοι και μετανάστες, άνεργοι και λούμπεν, πολιτικοποιημένοι και μη. Όλα αυτά τα υποκείμενα, όμως, δε συναντήθηκαν πάνω στη βάση των ιδιαίτερων ταυτοτήτων τους, αλλά δημιούργησαν κοινότητες αγώνα όπου αυτοί οι διαχωρισμοί, κοινωνικοί και πολιτικοί, έστω και κατά τάση, έστω και σε μειωθητικά πλαίσια, ξεπεράστηκαν. Όπως έχει επισημανθεί και από άλλους, αυτό ήταν και ένα ποιοτικά διαφορετικό στοιχείο σε σχέση με άλλες σύγχρονες εξεγέρσεις, όπως αυτή των γαλλικών προαστίων τον Νοέμβριο του 2005, όπου η εξέγερση δεν εξαπλώθηκε πέρα από τα προάστια. Αυτή η παραγωγή του «**εμείς και αυτοί**», ενός λίγο ως πολύ ταξικού «εμείς και αυτοί»⁴⁰, ήταν ουσιαστικά και το σημαντικότερο στοιχείο της εξέγερσης, καθιστώντας σαφή την **δυνατότητα ρήξης** όχι ως ουτοπία ή ως μεσοιανική υπόσχεση, αλλά ως **υπαρκτή δυνατότητα στο παρόν**.

Ανιχνεύοντας τα όρια της εξέγερσης

Ο Δεκέμβρης ήταν μια αυθόρμητη -στον ένα ή στον άλλο βαθμό- εξέγερση, ενός μειωθητικού- αυτό δεν πρέπει να το ξεχνάμε ποτέ- κομματιού της ελληνικής κοινωνίας, σε κάποιες πόλεις της ελληνικής επικράτειας. Αυτή η **μειωθητική εξέγερση**⁴¹ κατάφερε ωστόσο να βγάλει στους δρόμους ένα μεγάλο, μπορεί και το μεγαλύτερο μέρος των μαθητών των σχολείων της Αθήνας και των άλλων πόλεων, τη Δευτέρα το πρωί και τις επόμενες δύο ημέρες, κατά την επίθεση στα αστυνομικά τμήματα, ένα σημαντικό μέρος των φοιτητών και ένα μικρό μέρος των νέων εργαζόμενων, μικρό σε σχέση με την πλειοψηφία των εργαζομένων που δεν κα-

40 Αντιλαμβανόμενοι την τάξη όχι ως μια κοινωνική κατηγορία (αν και πηγάζει από συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες), αλλά ως διαδικασία σύνθεσης συλλογικών υποκειμενικότητων μέσα από τον ανταγωνισμό

41 Το τι συνιστά μειοψηφικό και τι όχι είναι μεγάλη συζήτηση, που αποκτά περισσότερο ενδιαφέρον αν μιλήσουμε με ιστορικούς όρους. Αυτή τη συζήτηση δεν μπορούμε όμως να την κάνουμε τώρα. Αντίθετα, αυτό που μπορούμε να πούμε για το Δεκέμβρη, είναι ότι, παρά το γεγονός ότι ένα μικρό μέρος – σε σχέση με το συνολικό αριθμό τους – εκμεταλλευόμενων κατέβηκε στο δρόμο και συμμετείχε στις διαδικασίες της, ωστόσο στην πραγματικότητα στην εξέγερση εκφράστηκε μια πλειοψηφική δυναμική. Γιατί, εκτός των άλλων, ως έχουμε στο μυαλό μας ότι αυτός που κατεβαίνει στο δρόμο, ή συμμετέχει π.χ. σε μια συνέλευση, δεν «εκπροσωπεί» ποτέ μόνο τον εαυτό του, αλλά ένα ολόκληρο πλέγμα κοινωνικών σχέσεων.

τέβηκε στους δρόμους, ή δε συμμετείχε στις διαδικασίες της εξέγερσης. Εδώ ας λύσουμε μια πρώτη παρεξήγηση: το ότι η πλειοψηφία των εργαζομένων δεν κατέβηκε στους δρόμους, δε σημαίνει φυσικά ότι δεν πήρε και θέση απέναντι στα γεγονότα. Απέναντι σε τέτοιου βεληνεκούς ιστορικές στιγμές, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, όλος ο πληθυσμός παίρνει θέση, όπως και να το κάνουμε. Γιατί όσο είναι θέση το να κάθονται και να βλέπω τηλεόραση και να λέω «μαζέψτε αυτούς που τα σπάνε», άλλο τόσο είναι θέση να συζητάω στο μεσημεριανό τραπέζι με την οικογένεια μου, ή το πρωί στην δουλειά με τους συναδέλφους μου, και να τους λέω : «καλά το κάνανε και τα σπάνε». Μπορεί να μην είναι αυτή η θέση που επιθυμεί κάποιος από τους εκμεταλλευόμενους, με την έννοια ότι αξίζει πολύ περισσότερο η ενεργός συμμετοχή τους στις διαδικασίες της εξέγερσης, αλλά ας είμαστε σίγουροι ότι κι αυτή η θέση παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην ιστορία: είναι αυτή η θέση της μαζικής «σιωπηλής» πλειοψηφίας, που δεν επέτρεψε στο κράτος να τελειώσει με την εξέγερση από την πρώτη, τη δεύτερη ή την τρίτη μέρα της. Που δεν της επέτρεψε να κατεβάσει το στρατό στους δρόμους, να κηρύξει τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, να απαγορεύσει τις διαδηλώσεις, να αναστείλει την εφαρμογή του άρθρου 48 του Συντάγματος, πράγματα που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο συζητιόταν τις πρώτες τουλάχιστον ημέρες.

Ένα πρώτο στοιχείο που θα μας επιτρέψει να ορίσουμε τα όρια του Δεκέμβρη, είναι η μελέτη της σύστασης της ανταγωνιστικής υποκειμενικότητας που έδρασε κατά την διάρκεια του. Δηλαδή η κατανόηση της κοινωνικής/ταξικής σύνθεσης του κόσμου που κατέβαινε στους δρόμους, που επιτέθηκε στα αστυνομικά τμήματα, που συμμετείχε στις συγκρούσεις, που κατέστρεφε μαγαζιά, που πήγαινε στις συνελεύσεις στις διάφορες γειτονιές της πόλης, που συμμετείχε στις καταλήψεις, που πλαisiώνε τις παρεμβάσεις στα νοσοκομεία, στα ΜΜΕ, στα θέατρα, στο μετρό, στις πορείες αλληλεγγύης, κτλ

Παρόλο που πρόκειται για ένα πολύπλοκο ζήτημα, ένα ζήτημα που απαιτεί περαιτέρω έρευνα, μπορούμε με μια καλή προσέγγιση να υποστηρίξουμε ότι χοντρικά τρεις κοινωνικές φιγούρες συναντήθηκαν στις περισσότερες από αυτές τις δράσεις: η πρώτη είναι οι μαθητές, μετανάστες ή μη. Η δεύτερη είναι οι νέοι εργαζόμενοι, σε συνθήκες επισφάλειας, ή όχι, αλλά πάντως σε σαφώς χειρότερη κοινωνική/οικονομική θέση από τους αντίστοιχους παλιότερων γενιών. Η τρίτη είναι οι μετανάστες εκμεταλλυόμενοι, κυρίως οι βαλκάνιοι δεύτερης γενιάς (που έχουν γεννηθεί δηλαδή στην Ελλάδα και έχουν κατακτήσει πολλά από αυτά που απολαμβάνουν και οι ντόπιοι εκμεταλλευόμενοι, και πολλοί από αυτούς ανήκουν στις δύο πρώτες κοινωνικές φιγούρες της εξέγερσης) και οι πρώτης γενιάς ασιάτες. Ειδικά οι τελευταίοι είναι αυτοί που βιώνουν τις χειρότερες συνθήκες εκμετάλλευσης και περιθωριοποίησης από το κράτος της ασφάλειας, ειδικά μετά την 11η Σεπτεμβρίου και τις νέες ρυθμίσεις του κράτους που αφορούν στη γκετοποίηση ολόκληρων περιοχών, όπως το λιμάνι της Πάτρας ή η περιοχή του Αγίου Παντελεήμονα στην Αθήνα, για να αναφέρουμε δύο χοντρά παραδείγματα... Είναι προφανές ότι εδώ μιλά-

με για την πλειοψηφία του κόσμου της εξέγερσης, δε μιλάμε για όλο τον κόσμο της εξέγερσης. Γιατί είναι επίσης προφανές ότι αυτή αγκάλιασε ευρύτερες κοινωνικές κατηγορίες, κάποια στρώματα της σταθερής εργασίας στο δημόσιο, κάποιες μάζες οπαδών ποδοσφαίρου (που συνήθως είναι στην ίδια θέση της διάχυτης, επισφαλούς, μαύρης εργασίας) και βέβαια ένα μέρος του περιθωρίου της μητρόπολης, για να αναφέρουμε μόνο κάποιες από αυτές..

Είναι επίσης προφανές, πράγμα που πολλές φορές ξεχνάμε στις αναλύσεις μας, ότι στις κατηγορίες που αναφέρονται εμπειρεύεται και η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτικών υποκειμένων που συμμετείχαν στην εξέγερση, αντιεξουσιαστές και αριστεροί. Ή τουλάχιστον οι περισσότεροι από αυτούς, άσχετα αν οι ίδιοι πολλές φορές, αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους περισσότερο ως πολιτικά υποκείμενα, ως φορείς μιας ιδεολογικής ταυτότητας (π.χ. αντιεξουσιαστικής), παρά ως κοινωνικά υποκείμενα, ως κομμάτια μιας συγκεκριμένης κοινωνικής/ταξικής θέσης (π.χ. ως εργαζόμενοι, δηλαδή ως εκμεταλλεζόμενοι).

Ωστόσο αυτή η ανάλυση, αν μείνει εδώ, μένει στο επίπεδο της φαινομενολογίας. Πρέπει προφανώς να πάμε βαθύτερα, πρέπει να αντικρίσουμε την υποκειμενικότητα της εξέγερσης, από μια προοπτική διαφορετική από τη φαινομενολογική για να βρούμε, καταρχήν ποια κοινά χαρακτηριστικά είχε αυτός ο κόσμος που συμμετείχε στην εξέγερση, κατά δεύτερον τι ήταν αυτό που τον έφερε μαζί στο δρόμο, που τον έκανε να δημιουργήσει κοινότητες αγώνα, και που εν τέλει δεν ήταν αρκετό για να τον κάνει να μείνει μαζί για περισσότερο διάστημα. Με αυτό τον τρόπο, θα μπορούσαμε να απαντήσουμε τελικά στο περιβόητο ερώτημα «γιατί η εξέγερση δεν κατάφερε να αγκαλιάσει ευρύτερες κατηγορίες των εκμεταλλεζόμενων;». Διατυπωμένο αλλιώς: γιατί δεν κατάφερε να επεκταθεί σε όλη την έκταση της παραγωγικής διαδικασίας;

Προφανώς, αυτό που συνδέει όλο τον κόσμο της εξέγερσης είναι η κοινή συνθήκη εκμετάλλευσης και καταπίεσης που βιώνει: η συνθήκη της επισφάλειας όχι μόνο με όρους υλικούς (part-time εργασία, stage, κλπ), αλλά και με όρους υπαρξιακούς. Σε δυσκολία αντιμετώπισης της καθημερινότητας, σαν ανασφάλεια μπροστά σε ένα μέλλον αβέβαιο, θολό. Η επικράτηση της νεοφιλελεύθερης μορφής κράτους, η διάχυση σε κάθε τομέα του κοινωνικού του καθεστώτος της ασφάλειας, αποτέλεσε την αντίστοιχη μορφή δικαίου σε αυτό το μοντέλο εργασιακών και κοινωνικών σχέσεων. Σε αυτό το μοντέλο, που η κρίση θέλησε να κάνει ακόμα πιο οξείες τις συνιστώσες του, δεν επιτρέπεται να αντιμιλιάς στο μπάτσο τόσο εύκολα, ή τουλάχιστον δεν επιτρέπεται να το κάνεις αυτό ατιμώρητα. Η αστυνομία, στην αναβαθμισμένη εκδοχή της νεοφιλελεύθερης δημόσιας τάξης, αποκτά ειδικό ρόλο στη σημερινή φάση του κοινωνικού-ιστορικού. Έτσι, μια σφαίρα στο κορμί ενός παιδιού, ενώ μπορεί να φαντάζει σαν η ακραία εκδοχή μιας πολιτικής, δεν παύει όμως να εγγράφεται μέσα στο σώμα αυτής της πολιτικής.

Λέγεται καμιά φορά ότι το Δεκέμβρη κατέβηκαν στο δρόμο οι εκμεταλλεζόμενοι, χωρίς να κρατάνε μαζί τους την εργατική τους ταυτότητα. Με την έννοια ότι δεν αγωνίστηκαν με τα παραδοσιακά μέσα πάλης των εργατών, αλλά με την πέτρα, με τη μολότοφ, με την επίθεση στην αστυνομία. Αυτό είναι εν μέρει σωστό. Γιατί είναι επίσης σωστό ότι αυτοί που δώσανε τον τόνο στην εξέγερση ήταν κυρίως οι μαθητές, παιδιά κατά κύριο λόγο εκμεταλλεζόμενων, αλλά που οι ίδιοι δεν έχουν ακόμα ζήσει την εμπειρία της εκμετάλλευσης στο πετσί τους, τουλάχιστον στη μορφή της μισθωτής εργασίας (προφανώς έχουν βιώσει βέβαια τι σημαίνει μισθωτή εργασία μέσα στην οικογένεια). Έχουν όμως ζήσει πολύ καλά την αλλοτρίωση της σχολικής εργασίας και έχουν δοκιμάσει τη γενικότερη εμπειρία της καταπίεσης: στο σχολείο που δεν επιτρέπονται πια οι κοπάνες, στη νέα οργάνωση του σχολικού χρόνου που επέβαλε η τάξη του φροντιστηρίου, στο μαραθώνιο των εξεταστικών που ακόρωσαν στην πράξη τις μακρόχρονες καταλήψεις των λυκείων (ειδικά μετά την εφαρμογή του νόμου Αρρένη), στην εντατικοποίηση συνολικά της μαθητικής ζωής μέσα και έξω από τις σχολικές αίθουσες. Στους δρόμους, στις πλατείες και στα γήπεδα, που είναι αναγκασμένοι να τρώνε στη μάπα τη βία (ψυχολογική τις περισσότερες φορές, σωματική κάποιες) των μπάτσων, για όσους διαφέρουν από τα κυρίαρχα πρότυπα ένδυσης και συμπεριφοράς. Στο σπίτι και στην οικογένεια, που η συνθήκη της κρίσης την κάνει ακόμα πιο μίζερη και συμβάλλει στο να κλείσει όλο και περισσότερο η σχέση της με το «έξω».

Ο κόσμος που κατέβηκε το Δεκέμβρη κατέβηκε κυρίως ως η μάζα των καταπιεζόμενων που ήθελε να εναντιωθεί στην συνθήκη της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης που βίωνε και που μια έκφραση της ήταν η δολοφονία του 15χρονου. Γι' αυτό επιτέθηκε με σφοδρότητα σε όλες τις εκφράσεις της δημόσιας τάξης. Γι' αυτό οι μαθητές την τρίτη και την τέταρτη μέρα κάνανε πορείες προς τα αστυνομικά τμήματα και γι' αυτό επιτέθηκαν στους μπάτσους. Επειδή κα-

τάλαβαν πολύ καλά ότι υπεύθυνος για τη δολοφονία αυτή δεν ήταν ο ένας, τυχαίος, ανεγκέφαλος μπάτσος, αλλά συνολικά η δημόσια τάξη του νεοφιλελεύθερου κράτους της μηδενικής ανοχής. Κατάλαβαν ότι υπεύθυνη δεν ήταν τόσο μια ψυχολογία ανδρικού τσαμπουκά, αλλά μια κοινωνική σχέση που ευνοεί αυτή τη συνθήκη της «έλλειψης ψυχραιμίας».

Ας αφήσουμε στην άκρη τους μαθητές κι ας αναρωτηθούμε ποια είναι τα χαρακτηριστικά του υπόλοιπου κόσμου της εξέγερσης. Πρόκειται, στην πλειοψηφία, για νέους εργαζόμενους, επισφαλείς ή όχι. Ένα κοινωνικό υποκείμενο διάσπαρτο, διάχυτο, κινητικό. Ένα υποκείμενο υπό τη διαρκή πίεση των αφεντικών, που απαιτούν να γίνει λάστιχο και που ταυτόχρονα, το ίδιο δε δημιουργεί σταθερούς δεσμούς και σχέσεις με την εργασία του. Κι επειδή τις περισσότερες φορές έχει κατανοήσει βαθιά την προσωρινότητα της θέσης του, κι επειδή έχει χάσει κάθε ψευδαισθηση μιας θετικής νοηματοδότησης αυτής της εργασίας, αυτό το υποκείμενο, που σε μεγάλο βαθμό είναι ανασφάλιστο, δεν είναι καν γραμμένο σε σωματεία (όχι μόνο επειδή δεν εμπιστεύεται τον παραδοσιακό συνδικαλισμό, αλλά κυρίως επειδή δεν υπάρχουν καν σωματεία στους χώρους που δουλεύει ή επειδή η μορφή «σωματείο» δεν μπορεί καν να εκφράσει διάφορες διάχυτες μορφές επισφαλούς εργασίας, π.χ. baby-sitting, διανομή φυλλαδίων, κ.α.), δεν έχει μάθει να αγωνίζεται με παραδοσιακούς τρόπους πάλης, αλλά κυρίως δεν μπορεί να αγωνιστεί με αυτούς τους τρόπους, επειδή π.χ. σε μια επιχείρηση με δύο εργαζόμενους ή έννοια της απεργίας φαντάζει ουτοπία. Έξω από παραδοσιακούς θεσμούς ενσωμάτωσης των εκμεταλλεζόμενων, ο μόνος τρόπος για να αντιδράσει είναι συνήθως η παρέα του, οι φίλοι του, κλπ, γι' αυτό και η παρέα υπήρξε μια από τις βασικές μορφές που αναδείχθηκαν από αυτή την εξέγερση. Αυτή η άτυπη μορφή οργάνωσης αναδύθηκε από προϋπάρχοντα τυπικά ή άτυπα δίκτυα, πολιτικών, προσωπικών ή κοινοτικών σχέσεων και πρωταγωνίστησε σε επίπεδο δρόμου και δράσεων. Ουσιαστικά μιλάμε για μια διάχυτη «μη-οργάνωση» δικτυακού χαρακτήρα, που έδρασε όμως συντονισμένα και κατάφερε να θέσει σε αχρηστία το λόγο και το ρόλο των ΜΜΕ, ειδικά τις πρώτες μέρες, αξιοποιώντας μαζικά τις νέες τεχνολογίες, από τα blogs και το διαδίκτυο μέχρι τα κινητά τηλέφωνα. Μορφή οργάνωσης, ωστόσο, που ναι μεν αναδύεται πρωτογενώς μέσα από τις σύγχρονες κοινωνικές σχέσεις, όπως συνέβαινε και παλιότερα δηλαδή (συχνά ο συνάδελφος θα κάνει παρέα με το συνάδελφο, ο παλιός συμμαθητής με το συμμαθητή από το σχολείο, κλπ), αλλά που γίνεται η κυρίαρχη μορφή οργάνωσης στην εξέγερση του Δεκέμβρη, στη βάση της απουσίας οργανωμένων πολιτικών μορφών ικανών να εκφράσουν τη διάχυτη υποκειμενικότητα της εκμετάλλευσης. Με άλλα λόγια, η παρέα λειτουργεί ως πρωτογενής μορφή οργάνωσης σε μια φάση που όλες οι άλλες μορφές οργάνωσης των εκμεταλλεζόμενων έχουν ενσωματωθεί, αλλοτριωθεί, ή εκφράζουν μια έκδηλη ανικανότητα να γίνουν πόλος έλξης για τη μεγάλη πλειοψηφία τους.

Από την άλλη, υπάρχει και κάτι άλλο. Υπάρχει, για παράδειγμα, κι ένας άλλος τρόπος για να αντιδράσει αυτό το υποκείμενο. Να ενταχθεί σε μια ευρύτερη πολιτική διαδικασία είτε αυτή αφορά την εργασία του, είτε αφορά τον ελεύθερο χρόνο του, είτε την καθημερινότητα του, π.χ. την γειτονιά του. Τέτοιες όμως διαδικασίες στην πραγματικότητα δεν υπήρξαν πολλές πριν το Δεκέμβρη, ή υπήρξαν σ' ένα βαθμό περιορισμένο. Κι εδώ πάμε σε ένα **όριο της εξέγερσης** από την άποψη της πολιτικής υποκειμενικότητας που έδρασε στο πλαίσιο της. Γιατί αυτό που φαντάζει σαν η μόνη πρακτική σύνδεση της διάχυτης υποκειμενικότητας της εκμετάλλευσης, δηλαδή η ύπαρξη κοινωνικών διαδικασιών που στη βάση της αυτοοργάνωσης, της αυτονομίας από θεσμοσυνεπείς μορφές της κυριαρχίας (συνδικάτα, και κόμματα, ΜΚΟ κλπ), και της αμεσοδημοκρατίας, θα μπορούσαν να γίνουν πόλος έλξης και κόμβος επικοινωνίας αυτού του κόσμου, αυτό το πράγμα έλειπε τραγικά από πριν.

Να το κάνουμε πιο λιανά; Αν αντί να υπήρχαν δύο-τρία πρωτοβάθμια σωματεία (κουρίερ, βιβλιοπώληλοι, σερβιτόροι) στην Αθήνα που δουλεύουν σε συνθήκες αμεσοδημοκρατίας και παλεύουν στην καθημερινότητα τους τη συνθήκη της μισθωτής σκλαβιάς, υπήρχαν 10-100-200 πρωτοβάθμια σωματεία, εργατικές συλλογικότητες, εργατικές συνελεύσεις, κλπ. Αν αντί να υπάρχουν 5-6 επιτροπές κατοίκων και πρωτοβουλίες γειτονιάς που παλεύουν το ζήτημα της καθημερινής ζωής στην μητρόπολη, υπήρχαν 10-100-200 συνελεύσεις, επιτροπές γειτονιάς, πρωτοβουλίες κατοίκων, συντονιστικά αγώνα, με ευρύτερη συμμετοχή ανθρώπων, που θα λειτουργούσαν σαν κύτταρα κοινωνικότητας και παρέμβασης στα τοπικά προβλήματα και δρώμενα (όπως π.χ. ήταν για την ιστορική αριστερά οι πολιτιστικοί σύλλογοι παλιότερα, αλλά όχι μόνο). Αν αντί να υπάρχουν μερικές μόνιμες διαδικασίες στα πανεπιστήμια, που βάζουν σα ζητήματα πάλης όλα τα προβλήματα της φοιτητικής καθημερινότητας, από το σουσιτίο και τη στέγη, μέχρι τα υλικά, το άσυλο και πολύ περισσότερο το ζήτημα της ίδιας

της γνώσης, υπήρχαν πολλές διαδικασίες με αυτά τα χαρακτηριστικά. Αν υπήρχαν σταθερές διαδικασίες ριζωμένες μέσα σε διάφορους χώρους που θα προσπαθούσαν να επαναδιαπραγματευτούν όλα τα ζητήματα που αφορούν την καθημερινή ζωή και να επεξεργάζονται ριζοσπαστικές προτάσεις αντιμετώπισης τους μέσα στην καθημερινότητα των εκμεταλλεόμενων⁴². Αν υπήρχαν όλες αυτές οι διαδικασίες, τότε θα μπορούσε η εξέγερση του Δεκέμβρη να θεομοσιέται σαν κάτι άλλο. Θα μπορούσε να υπάρχει η επεξεργασία και η προώθηση ενός θετικού προτάγματος, όχι με την έννοια της διάδοσης κάποιων ιδεών, αλλά με την έννοια μιας υλικής/πρακτικής πρότασης που θα αγκαλιάσει τους εξεγερμένους, θα καταφέρει να συνδέσει τα διαφορετικά κοινωνικά υποκείμενα και τους αγώνες τους και να τα κάνει να πιστέψουν ότι είναι δυνατή μια διαφορετική θέσμιση της κοινωνίας. Αν υπήρχαν όλα τα παραπάνω, τότε ο Δεκέμβρης θα ήταν κάτι άλλο και εμείς σήμερα θα μιλούσαμε με διαφορετικούς όρους και από διαφορετική θέση γι' αυτόν.

Με αυτό τον τρόπο απαντάμε στο περιβόητο ερώτημα που τίθεται και ξανατίθεται από διάφορες πλευρές: γιατί ο Δεκέμβρης δεν πήγε παρακάτω; Και απαντάμε σε αυτό το ερώτημα επανατοποθετώντας τον τρόπο που τίθεται. Γιατί κατά την γνώμη μας ο τρόπος που τίθεται είναι εγκλωβισμένος στα παραδοσιακά σχήματα ερμηνείας της ιστορικής κίνησης. Ένα τέτοιο παράδειγμα εγκλωβισμού σε αυτά τα σχήματα συμπυκνώνεται στο ερώτημα «γιατί ο Δεκέμβρης δεν επεκτάθηκε στην (και δεν μπλόκαρε την) παραγωγική διαδικασία;». Εδώ το ίδιο το ερώτημα είναι λάθος. Επειδή αγνοεί, ότι ο Δεκέμβρης στον ένα ή στον άλλο βαθμό μπόρεσε να μπλοκάρει τμήματα της παραγωγικής διαδικασίας (με την ευρύτερη της έννοια, όχι μόνο σαν παραγωγή υλικών πραγμάτων, αλλά σαν παραγωγή της κυκλοφορίας τους, σαν παραγωγή της πώλησης τους, σαν παραγωγή υπηρεσιών. Τελικά: σαν παραγωγή κέρδους). Αυτό το γνωρίζουν πολύ καλά οι έμποροι του κέντρου της Αθήνας, που είδαν την υποψήφια πελατεία τους να συρρικνώνεται όχι τόσο λόγω της καταστροφής των μαγαζιών τους, αλλά λόγω της καθημερινής έντασης από τις πορείες, τις διαδηλώσεις, κλπ και λόγω του φόβου που είχε αυτή προκαλέσει στους υποψήφιους πελάτες τους.

Από την άλλη, μπλοκάρισμα της παραγωγικής διαδικασίας δε σημαίνει μόνο απεργία σε κάποιο τομέα⁴³. Αν οι εξεγερμένοι ήθελαν, αν είχαν φανταστεί, συννευρεθεί, συντονιστεί, αν είχαν μια έμπρακτη υλική πρόταση, μπορούσαν να μπλοκάρουν κι αλλιώς την παραγωγική διαδικασία: κλείνοντας, για παράδειγμα, τα λιμάνια και τα αεροδρόμια της χώρας για μερικές ημέρες, ή μπλοκάροντας τις εθνικές οδούς. Στη σημερινή συνθήκη της ισχυρής διασύνδεσης των κοινωνικών διαδικασιών, μπλοκάρισμα σε ένα κόμβο του παραγωγικού κυκλώματος, μπορεί να προκαλέσει ολικό μπλοκάρισμα όλων των κοινωνικών διαδικασιών. Οπότε είναι απαραίτητο να θέτουμε τα ερωτήματα με το σωστό τρόπο. Επίσης, είναι ενδιαφέρον να αναφέρουμε την παραδοσιακή απάντηση που δίνεται από διάφορες συνιστώσες του κινήματος, στην ερώτηση τους («γιατί ο Δεκέμβρης δεν επεκτάθηκε στην παραγωγική διαδικασία;»). Ποια είναι η απάντηση που δίνουν; «Μα επειδή δε συμμετείχε η πλειοψηφία της εργατικής τάξης/κοινωνίας στην εξέγερση». Θαυμάστε αναλυτική ικανότητα: «Στην εξέγερση δε συμμετείχε η πλειοψηφία της εργατικής τάξης/κοινωνίας, επειδή η εργατική τάξη/κοινωνία δε συμμετείχε στην εξέγερση». Αυτό λέγεται καταρχήν ταυτολογία. Κατά δεύτερο, ιδεολογική αντιμετώπιση της πραγματικότητας. Και κατά τρίτο, αδυναμία αυτοκριτικής σε σχέση με το τι έκανε η κάθε πολιτική συλλογικότητα πριν την εξέγερση του Δεκέμβρη.

Λέγεται ταυτολογία επειδή προβάλλει σαν αίτιο ενός φαινομένου, το ίδιο το αποτέλεσμα του. Λέγεται ιδεολογική αντιμετώπιση της πραγματικότητας επειδή αγνοεί την πραγματική κατάσταση του ανταγωνιστικού κινήματος πριν το Δεκέμβρη, και φαντασιώνεται την κοινωνική απελευθέρωση σαν ένα ιστορικό άλμα και όχι σα μια διαδικασία, πράγμα που δεν έχει συμβεί ποτέ μέσα στην ιστορία. Λέγεται τέλος αδυναμία αυτοκριτικής επειδή κατά τη γνώμη μας η έλλειψη όλων των διαδικασιών, των συλλογικοτήτων, των συνελεύσεων γειτονιάς κλπ,

42 Γράφοντας όλα αυτά δεν ξεχνάμε ότι κάθε εξέγερση συνιστά μια τομή και δεν υπάρχει μια γραμμική σύνδεση των διαδικασιών που υπάρχουν με αυτές που θα προκύψουν μέσα στην εξέγερση. Όσο, δηλαδή, υπάρχουν κάποιες διαδικασίες που θα ξεπεράσουν τον εαυτό τους και θα συμβάλλουν στην επέκταση της εξέγερσης, άλλο τόσο θα υπάρχουν κάποιες που θα την μπλοκάρουν.

43 Πράγματι, πέρα από τις απεργίες (ελάχιστες) διάφορων κλάδων εργαζομένων στη διάρκεια του Δεκέμβρη, γίναμε μάρτυρες μορφών ατομικών και αόρατων αρνήσεων και «στάσεων» εργασίας, ως πραγματικών συμπεριφορών μειοψηφιών εργαζομένων, που συμμετείχαν στην εξέγερση και τα χαρακτηριστικά της εργασίας τους, τους επέτρεπαν τέτοιου είδους συμπεριφορές και στάσεις.

που έλειψαν κατά το Δεκέμβρη και που σηματοδότησαν τα όρια του, είναι και δική μας ευθύνη. Κι όσο πιο γρήγορα την αντιμετωπίσουμε σαν τέτοια και συμμετέχουμε στη δημιουργία τέτοιου είδους κινήσεων, τόσο πάει να πει ότι κάτι καταλάβαμε από την εξέγερση, ότι μπορέσαμε να ανιχνεύσουμε τα όρια της, ότι ασκήσαμε μια έντιμη και γόνιμη κριτική τόσο στην εξέγερση, όσο και στους εαυτούς μας, ως πολιτικά υποκείμενα, ως υποκείμενα του κοινωνικού ανταγωνισμού. **Όσο πιο γρήγορα κατανοήσουμε ότι ο ρόλος μας είναι να συμμετέχουμε στην κοινωνική κίνηση, στους μικρούς και μεγάλους αγώνες που ξεσπάνε εδώ κι εκεί, να προσπαθούμε να τους κατανοήσουμε, να τους ερμηνεύσουμε και να συμβάλλουμε στη σύνδεση τους, τόσο περισσότερο πάει να πει ότι έχουμε καταλάβει τι έλειψε το Δεκέμβρη.**

Ωστόσο πολιτικά μορφώματα υπήρχαν μέσα στο Δεκέμβρη και σε διάφορες μορφές. Υπήρχαν λίγες εργατικές συλλογικότητες, υπήρχαν αυτοδιαχειριζόμενα στέκια, υπήρχαν πρωτοβουλίες κατοίκων και επιτροπές γειτονιών που παλεύανε και πριν διάφορα ζητήματα, υπήρχαν μόνιμες καταλήψεις σε πανεπιστημιακούς χώρους, υπήρχαν με άλλα λόγια κοινωνικό-πολιτικές διαδικασίες που παρέμβαιναν σε διάφορους χώρους και με διάφορους τρόπους και πριν το Δεκέμβρη. Αδύναμες και μειοψηφικές πρωτοβουλίες λίγων ανθρώπων κάποιες φορές, με όλη την κριτική που τους αναλογεί, αλλά φορείς υπαρκτών κοινωνικών σχέσεων, αυτές οι διαδικασίες υπήρξαν σημαντικές. Γιατί **όπου υπήρχαν τέτοια μορφώματα, όπου είχαν αναπτυχθεί το προηγούμενο διάστημα αυτές οι διαδικασίες, εκεί κατάφερε να επεκταθεί πιο εύκολα η εξέγερση** (π.χ. στέκι των ΕΜΜΕ και κατάληψη ΕΣΗΕΑ, στέκι Πικροδάφνη και κατάληψη Δημαρχείου Αγίου Δημητρίου, κ.α.), σε αυτούς τους χώρους κατάφερε να ανοίξει ζητήματα, σε αυτούς τους χώρους κατάφερε να βρει ευκολότερα προσωρινά ριζώματα. Θα λέγαμε μάλιστα ότι το βάθος και η ποιότητα αυτών των πολιτικών μορφωμάτων και των διαδικασιών που προϋπήρχαν, μπόρεσε να αντανakλαστεί στο βάθος, στην ποιότητα, ακόμα και στη σύνθεση του κόσμου που πλαισίωσε αυτές τις διαδικασίες στη διάρκεια της εξέγερσης και που συμμετείχε στις παρεμβάσεις τους.

Και δεν είναι λίγα αυτά τα ζητήματα. Αντίθετα, ο Δεκέμβρης κατάφερε, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, να αναδείξει ένα σύνολο ζητημάτων σε ένα μεγάλο εύρος του κοινωνικού πεδίου, βάζοντας τα θεμέλια μιας έμπρακτης κριτικής στην υπάρχουσα τάξη πραγμάτων. Ζητήματα όπως αυτό της διαχείρισης της πληροφορίας, της υγείας και της ασθένειας, των δημόσιων μεταφορών, της τέχνης μέσα στον καπιταλισμό, της εμπορευματοποίησης και επανοικειοποίησης των δημόσιων χώρων, του ρόλου της μεταναστευτικής εργασίας και τόσα άλλα, που αφορούν πολλές πτυχές της ζωής των ανθρώπων και της καθημερινότητας μέσα στον καπιταλισμό και τα οποία ζητήματα δεν θίχτηκαν με ένα τρόπο λίγο πολύ ακαδημαϊκό, θεωρητικό, αλλά με τρόπο που ενέπλεκε αρκετές μειοψηφίες εκμεταλλεζόμενων εδώ κι εκεί, **έμπρακτα**. Από την άλλη πλευρά, κι εδώ είναι ένα σημαντικό όριο αυτής της εξέγερσης, παρόλο που αυτή κατάφερε να διεισδύσει σε διάφορες ιπυχές του κοινωνικού, να τις ανοίξει, να τις εκθέσει, να τις κάνει ζήτημα της καθημερινότητας αρκετών ανθρώπων, όλα αυτά τα έκανε με ένα τρόπο επιφανειακό. Επειδή απουσίαζαν οι όροι ώστε αυτά τα ζητήματα να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης ισχυρών μειοψηφιών και - γιατί όχι - ενεργών πλειοψηφιών. Επειδή δεν είχαμε φροντίσει να έχουμε από πριν σοβαρά ριζώματα σε όλους αυτούς τους χώρους, να έχουμε δίκτυα επικοινωνίας αρθρωμένα σε κοινωνικές σχέσεις (για όλους αυτούς τους λόγους) ήταν αναπόφευκτο όλα αυτά να μην μπορούν να πάνε σε μεγαλύτερο βάθος. Δηλαδή, να μην καταφέρουν να δημιουργήσουν καινούργιους θεσμούς μέσα στο κελυφος των παλιών, για να προτείνουν καινούργια πράγματα στους εκμεταλλεζόμενους και για να τους δώσουν ένα όραμα αλλαγής αυτής της καθημερινότητας και μια έμπρακτη προοπτική για τη συμμετοχή τους σε τέτοια εγχειρήματα.

Ακριβώς αυτή η έλλειψη όλων αυτών των προϋποθέσεων στα περισσότερα από τα εγχειρήματα που δημιουργήθηκαν, που είναι και τα όρια αυτών των μορφωμάτων, τα όρια συνολικότερα του χώρου της αμφισβήτησης, ήταν η κύρια αιτία που, παρόλο που στη διάρκεια της εξέγερσης δημιουργήθηκαν κοινότητες αγώνα, δεν κατάφεραν παρά ταύτα να συνεχίσουν να υπάρχουν και μετά από αυτή, παρά μόνο σε μικρή ανανέωση της μέχρι τότε σύνθεσης τους (εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις όπως τα δύο αυτοδιαχειριζόμενα πάρκα στην Αθήνα).

Για παράδειγμα, **η έλλειψη πραγματικών διαδικασιών συζήτησης, διαλόγου και παραγωγής ανταγωνιστικής πολιτικής** στις διαδικασίες, στις ομαδοποιήσεις και στις συλλογικότητες του επαναστατικού χώρου και δη της αντιεξουσίας (που όπως και να το κάνουμε είναι αυτή που είχε την ιδεολογική ηγεμονία και πήρε τις περισσότερες πρωτοβουλίες για την επέκταση της εξέγερσης) είναι ένα από αυτά τα σημαντικά όρια. Αποτέλεσμα αυτής της κα-

τάστασης, είναι η έλλειψη μιας στρατηγικής παρέμβασης, που θα μπορεί να βάζει επιμέρους στόχους και να τους πραγματοποιεί και που θα μπορεί να συνδέει τον επιμέρους πολιτικό στόχο με το γενικότερο ζήτημα της κοινωνικής απελευθέρωσης. Γενεσιουργός αιτία, αλλά και αποτέλεσμα αυτής της έλλειψης είναι αφενός η **στροφή προς τον ακτιβισμό**, δηλαδή η λιγο-πολύ αντανakλαστική αντίδραση στα κοινωνικά δρώμενα και η **λογική του αλεξιπτωτισμού** που χαρακτηρίζει τις παρεμβάσεις του χώρου, όπως και η **στροφή προς τον εναλλακτισμό**, προς τη δημιουργία «οάσεων μέσα στον καπιταλισμό», υποτίθεται απελευθερωμένων από την κυριαρχία και το εμπόρευμα. Αυτές οι πρακτικές ενός μέρους του χώρου, όχι μόνο ενισχύουν μια λογική αυτοαναφορικότητας, πράγμα που μεταφράζεται στην κυριαρχία μιας λογικής πρωτοπορίας κατά τη διάρκεια της οποίας συμμετοχής του στους κοινωνικούς αγώνες («να εκτρέψουμε»), αλλά κυρίως τον αποκόπτει από τα κοινωνικά υποκείμενα της εκμετάλλευσης, αφού θεσμίζεται ως κάτι ριζικά διαφορετικό από αυτά, ως κάτι άλλο («εμείς δεν είμαστε σαν τους υπηκόους, σαν τους μισθωτούς σκλάβους, είμαστε κάτι άλλο»).

Αυτές οι συνθήκες γεννούν και ενισχύουν τη **λογική της πολιτικής ταυτότητας** που είδαμε να αναδύεται πάλι μέσα στην εξέγερση, τη λογική της ιδεολογικής καθαρότητας. Αυτή τη λογική, ορίζοντας την όχι σαν επίδραση κάποιων ιδεών, αλλά ως εμμονή σε μια ιδεολογική αυτοαναφορικότητα και στις αρχές της, άσχετα από τη δυναμική της κοινωνικής κίνησης, την αναγνωρίζουμε επίσης ως ένα όριο της εξέγερσης. Αν και είναι αλήθεια ότι όσο οι διαδικασίες ήταν μαζικές, όσο η λάβα της εξέγερσης έλιωνε στο πέρασμα της τα παραδοσιακά σχήματα ερμηνείας και τις ιδεολογικές βεβαιότητες, η πολιτική ταυτοποίηση υποχωρούσε, εκφραζόταν αδύναμα. Για παράδειγμα, παρόλο που στην κατάληψη της ΓΣΕΕ εκφράστηκε ισχυρά και, στον ένα ή στον άλλο βαθμό, κατάφερε να διώξει όλον αυτόν τον κόσμο της εκμετάλλευσης που ήρθε για πρώτη φορά σε πολιτικές διαδικασίες και προσπάθησε να εκφραστεί μέσα σ' αυτές (να θυμίσουμε ότι η Κούνεβα και οι άλλες καθαριστριες του σωματείου της ΠΕΚΟΠ ήταν κάποιες από αυτές που ήρθαν στην πρώτη συνέλευση της ΓΣΕΕ και μάλιστα έμεινε μέχρι αργά το βράδυ), αντίθετα σε άλλες διαδικασίες δεν κατάφερε να επικρατήσει. Αυτή η λογική της πολιτικής ταυτότητας εκδηλώθηκε με διάφορους τρόπους και όποιος διαβάσει με λίγη προσοχή τις αφηγήσεις των συντρόφων και των συντροφισσών από τα διάφορα εγχειρήματα που περιέχονται σε αυτό τον τόμο, θα καταλάβει τι εννοούμε.

Στην πραγματικότητα, η λογική της ιδεολογικής καθαρότητας και της πολιτικής ταυτότητας κατάφερε πολύ γρήγορα να επικρατήσει σε διάφορες διαδικασίες απαξιώνοντας, περιφρονώντας, απομονώνοντας και τελικά διώχνοντας όλο αυτό τον κόσμο που ήρθε στις διαδικασίες για πρώτη φορά με διάθεση να συμμετάσχει στα εγχειρήματα που πραγματοποιούνταν σε διάφορους χώρους. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε κάτι σημαντικό: όσο υποχωρούσε η εξέγερση και απομαζικοποιούνταν οι διαδικασίες, τόσο περισσότερο ενισχύονταν η λογική της ταυτότητας και μάλιστα όλο και περισσότερο αναδύονταν η ταυτότητα του «εξεγερμένου», για να εγκατασταθεί ως ένα καινούργιος διαχωρισμός στην πολιτική πρακτική των νέων συλλογικοτήτων που γεννήθηκαν μετά το Δεκέμβρη (είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα και σήμερα υπάρχουν εγχειρήματα που αυτοχαρακτηρίζονται με το επίθετο «εξεγερμένοι», ένα χρόνο μετά την εξέγερση).

Θα αναφέρουμε τέλος ένα όριο που τέμνει διαγώνια πιο καθαρά από αυτά που μέχρι τώρα αναφέραμε, τόσο την αντικειμενική συνθήκη, δηλαδή την κοινωνικό-ιστορική συγκυρία που υπήρχε το Δεκέμβρη, όσο και την πολιτική υποκειμενικότητα που εκφράστηκε εντός της και που, όπως και να το κάνουμε, υπήρξε στον ένα ή στον άλλο βαθμό, γέννημα και θρέμμα αυτής της συγκυρίας, προσπαθώντας να τη μετασχηματίσει. Το λέμε αυτό για να τονίσουμε για άλλη μια φορά, πως οι παραδοσιακές κατηγορίες σκέψης (όπως αυτή που αναφέραμε παραπάνω: μορφή/περιεχόμενο, ή πολιτικό/κοινωνικό, ή υποκειμενικό/αντικειμενικό, κλπ), πρέπει να διευρυνθούν, πρέπει να ανοίξουν και να επεκτείνουν τη νοηματική τους επικράτεια για να γίνουν ξανά χρήσιμα εργαλεία της ανταγωνιστικής σκέψης και πρακτικής. Όσα πολιτικά μορφώματα μπήκαν στον κόπο να αναλύσουν την εξέγερση του Δεκέμβρη, και είχαν τη στοιχειώδη εντιμότητα να δουν - έστω και ελάχιστα - με κριτικό μάτι την ύπαρξη τους μέσα σε αυτήν, τόνισαν ότι η εξέγερση τους ξεπέρασε. Για να πούμε την αλήθεια αυτό το «μας ξεπέρασε» σχεδόν κανένας δεν έκανε τον κόπο να το αναλύσει παρακάτω, αφήνοντας μας όλους να προσπαθούμε να κάνουμε υποθέσεις για το τι ακριβώς αυτό το «ξεπέρασμα» μπορεί να σημαίνει (π.χ. ξεπέρασε το επίπεδο βίας που μπορούσαμε να ανεχθούμε, ή που μπορούμε να υλοποιήσουμε, ξεπέρασε την αντίληψη μας για την ιστορική κίνηση, ξεπέρασε την ικανότητα μας να παρέμβουμε, ξεπέρασε την δυνατότητα μας να «καθοδηγήσουμε», κλπ, κλπ).

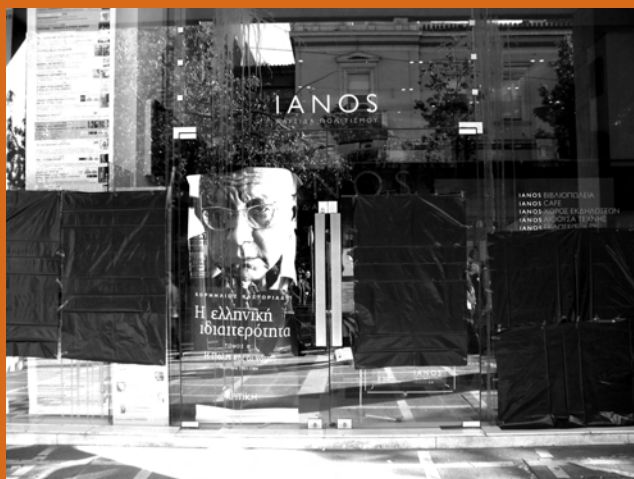
Μην μπορώντας να δώσουμε απάντηση για τους άλλους, θα δώσουμε την απάντηση που αντιστοιχεί στη δική μας ιστορική εμπειρία.

Συνθήκες εξέγερσης με την ένταση τους, τη δριμύτητα τους, την τρομερή πυκνότητα των γεγονότων, τη διαλυτική επίδραση πάνω στις παραδοσιακές σχέσεις και παράλληλα τη συνθετική επίδραση στη δημιουργία νέων σχέσεων, δηλαδή, τελικά, το συλλογικό και ατομικό βίωμα μέσα σε μια θυελλώδη συνθήκη εξεργετικής κρίσης, αναγκαστικά μας ξεπερνάνε. Μας ξεπερνάνε για όλα τα παραπάνω και πάνω από όλα για τη μαζικότητά τους. Μας ξεπερνάνε στο δρόμο («πως μπορούμε να σταθούμε σε μια πορεία 5.000 ανθρώπων, όταν η εμπειρία ήταν να κατεβαίνουμε σε μαχητικές πορείες των 1000;»), μας ξεπερνάνε στην αντίληψη και στη διαχείριση των συμπεριφορών («είναι επαναστατικό το να σπας φανάρια;», «είναι ριζοσπαστικό το να κλέβεις έξω από την κατάληψη του πολυτεχνείου;», κλπ), μας ξεπερνάνε στις διαδικασίες («πως δε θα γίνει χάβρα η συνέλευση στη ΓΣΕΕ», «βάσει ποιας αρχής θα αποφασίσουν 1000 άνθρωποι και πως θα υλοποιήσουν αυτή την απόφαση;» κλπ), μας ξεπερνάνε στην ικανότητα ανάλυσης της πραγματικότητας που υπάρχει μπροστά στα μάτια μας (π.χ. θυμόμαστε συζητήσεις μεταξύ συντρόφων τις πρώτες μέρες της εξέγερσης, που μη μπορώντας να ποτέψουν αυτό που συνέβαινε, λέγανε «αυτό είναι κοινωνική αναταραχή, δεν είναι ακόμα εξέγερση», λες και υπάρχει διαφορά μεταξύ των δύο...), κλπ, κλπ. Και το αμείλικτο ερώτημα, βέβαια, που τίθεται στη συνέχεια ενός τέτοιου συλλογισμού, είναι εξαιρετικά απλό: θα μπορούσε ποτέ να είναι διαφορετικά;

Θα απαντούσαμε πως αν εννοεί κάποιος με αυτό, ότι θα μπορούσε να προβλέψει την εξέγερση, τη σύνθεση της, τη φύση της, τα ειδικά χαρακτηριστικά της, την τροπή που πήρε, η απάντηση είναι όχι. Αν από την άλλη, όμως, εννοεί ότι οι μορφές και τα περιεχόμενα της εξέγερσης θα μπορούσαν να γίνουν αντικείμενο έρευνας, συζήτησης και πειραματισμού στην καθημερινή δουλειά των πολιτικών διαδικασιών, τουλάχιστον στα γενικά χαρακτηριστικά τους, η απάντηση είναι ναι. Ανάμεσα στην κανονικότητα και την εξέγερση μεσολαβεί μια αναγκαία απόσταση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η συνείδηση της κατάστασης, η επίγνωση του «τι πραγματικά είναι αυτό που ζούμε», συνήθως έρχεται λιγότερο ή περισσότερο καθυστερημένα, υπό την έννοια ότι αποκτάται εντός αυτής της κίνησης, εντός αυτής της ρήξης και όχι εκ των προτέρων. Αναγκαία προϋπόθεση για την «κατάκτηση» αυτής της συνείδησης είναι η ετοιμότητα των υποκειμένων να αναπροσαρμόσουν τα αναλυτικά και πολιτικά τους εργαλεία, τις μορφές και τα περιεχόμενα της δράσης τους. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να πει κανείς ότι δε χρειαζόταν η κατάληψη της ΓΣΕΕ για να καταλάβουμε ότι δε θα μπορούσε μια συνέλευση 600 ανθρώπων που δεν είχαν ποτέ ξανασυναντηθεί μεταξύ τους σε συνελεύσιακές διαδικασίες (ή που ένας μικρός μόνο αριθμός τους είχε συναντηθεί σε τέτοιες διαδικασίες), να πάρει αποφάσεις με ομοφωνία; Εκ των πραγμάτων, όμως, φάνηκε ότι χρειαζόταν. Αν συντρέχουν αυτές οι προϋποθέσεις, τότε θα μπορούμε να προτείνουμε και να δοκιμάσουμε μέσα στην εξέγερση μορφές και περιεχόμενα που έχουν δοκιμαστεί και στην κανονικότητα και έχουν λειτουργήσει και να απορρίψουμε μορφές και περιεχόμενα που δε μας κάνουν. Κι όλα αυτά σαν προτάσεις στον κόσμο που εξεγείρεται, όχι σαν επιβολή δοκιμασμένων μοντέλων μιας «πρωτοπόρας» διαδικασίας.

Να ολοκληρώσουμε το κεφάλαιο των ορίων, παραδεχόμενοι κάτι: τα όρια του Δεκέμβρη είναι τα όρια μιας κοινωνικό-ιστορικής συνθήκης και των υποκειμένων που διαμόρφωσε αυτή η συνθήκη και που με τη σειρά τους προσπάθησαν να την αλλάξουν (και την άλλαξαν σ' ένα βαθμό). Η κριτική που κάνουμε στην πολιτική υποκειμενικότητα που έδρασε το Δεκέμβρη, δεν είναι μια κριτική απ' έξω, ούτε είναι μια κριτική για τους άλλους (και μια δική μας αυτοεπιβεβαίωση). Είναι μια κριτική και μια αναφορά των ορίων που αφορά συνολικά στην εξέγερση και στα συλλογικά υποκείμενα που έδρασαν στη διάρκεια της, έστω κι αν τα τάδε ή δείνα σημεία της, δεν τα αφορά όλα στον ίδιο βαθμό. Και πάντως αφορά εμάς που υπογράφουμε αυτό το κείμενο. **Είναι, δηλαδή, η κριτική στην εξέγερση και μια αυτοκριτική μας, και τα όρια της εξέγερσης και τα δικά μας όρια.** Αυτά που πρέπει να προσπαθήσουμε να ξεπεράσουμε για να κάνουμε ένα βήμα μπροστά. Χωρίς αλαζονεία, χωρίς κούφια λόγια και φανφάρες, χωρίς απαισιοδοξία. Αλλά με απλότητα, με τόλμη, με ευφύια, με καθημερινή πολιτική δουλειά. Και πάνω από όλα με χαρά.

Συνέλευση για την Κυκλοφορία των Αγώνων

Υπάρχουν στιγμές μέσα στην κίνηση του κοινωνικού ανταγωνισμού που μπορούν να χαρακτηριστούν ιστορικές με όλη τη σημασία της λέξης. Μια τέτοια ιστορική στιγμή ήταν η εξέγερση του Δεκέμβρη. Το πρόβλημα, βέβαια, με αυτές τις ιστορικές στιγμές είναι ότι μπορεί να «γίνουν ιστορία», δηλαδή παγωμένες στιγμές, αποκομμένες από την υπόλοιπη ιστορική κίνηση. Ιστορία, ιστορική κίνηση... αν δούμε πίσω από το βαρύγδουπο χαρακτήρα τέτοιων εκφράσεων, θα δούμε ότι τελικά η ιστορία δεν είναι παρά η κίνηση των εκμεταλλεζόμενων μέσα και ενάντια στις σχέσεις εκμετάλλευσης και κυριαρχίας, εν τέλει το αποτέλεσμα της δραστηριότητας πραγματικών υποκειμένων που αγωνίζονται, γνωρίζουν νίκες και ήττες, αδρανούν, οπισθοχωρούν, για να πάρουν άλλοι τη θέση τους στο πεδίο του αγώνα με νέα όπλα κοκ. Συστατικό στοιχείο αυτής της κίνησης θα πρέπει να είναι ο συλλογικός αναστοχασμός, η κριτική επεξεργασία και η αντιπαράθεση απόψεων και ερμηνειών, ώστε τέτοιες ιστορικές στιγμές, όπως ο Δεκέμβρης, να έχουν ανταγωνιστική αξία χρήσης και στο μέλλον και να μη μετατραπούν σε ιστορικά απολιθώματα, σε ψηφίδες στο «πάνθεον της εξέγερσης», που «παντού και πάντα» περιμένει να έρθει στο προσκήνιο της ιστορίας.